

मासिक **भगीरथ**

चालू घडामोडी

अंक : २२
मे २०२४

या अंकात -

- GST संकलनात महाराष्ट्र प्रथम
- संरक्षणावर खर्च करणारा भारत : चौथा
- आॅपरेशन इंद्रावती
- लता दीनानाथ मंगेशकर पुरस्कार : अमिताभ बच्चन
- भारतातील नवीन नौदल प्रमुख : दिनेश कुमार त्रिपाठी
- मुंबईला 'जागतिक वृक्षनगरी'चा पुरस्कार
- योजना : नोव्हेंबर २०२३ (जी-२०)

१. विज्ञान तंत्रज्ञान	५. निधन	२५
<ul style="list-style-type: none"> ● पहिले बॅटरी ऊर्जा स्टोरेज मुंबईत ● अग्री प्राइमची यशस्वी चाचणी ● दक्षिण कोरीयाने बनवला कृत्रिम सूर्य ● तेजसची यशस्वी चाचणी ● सर्वात हलके बुलेट प्रुफ जॅकेट तयार 	<ul style="list-style-type: none"> ● दत्ता टोळ : ज्येष्ठ बालसाहित्यकार ● पीटर हिंग्स : नोबेल विजेते 	
२. क्रिडा	७. महाराष्ट्र	२६
<ul style="list-style-type: none"> ● पहिली राष्ट्रीय महिला हॉकी लीग ● फिफा फुटबॉल क्रमवारी ● देवेंद्र झांझरिया पॅरालिम्पिक समिती ऑफ इंडियाचे अध्यक्ष ● विस्डेन ऑफ द इयर २०२४ ● अॅथलिट्स कमिशनच्या अध्यक्षपदी : नरसिंग यादव ● गुकेशाचा विश्वविक्रमी विजय 	<ul style="list-style-type: none"> ● राज्यात तीस वर्षांनी अपांगांचे सर्वेक्षण ● राज्यातील ९ वस्तूना जीआय मानांकन ● राज्यात घटला बालमृत्यु दर ● मनरेगाच्या मजुरीत वाढ 	
३. दिनविशेष	८. राष्ट्रीय	३१
<ul style="list-style-type: none"> ● जागतिक यकृत दिन ● जागतिक वसुंधरा दिन ● जागतिक मलेशिया दिन ● जागतिक वारसा दिन ● जागतिक आरोग्य दिन ● राष्ट्रीय पंचायत राज दिन ● चिपको आंदोलन ५० वर्ष पूर्ण 	<ul style="list-style-type: none"> ● पंतप्रधान सूर्यघर योजना ● भारतीयांच्या सरासरी आयुर्मानात वाढ ● देशातील पहिली जहाजावरील महीला डेक ऑफीसर ● आॅपरेशन इंद्रावती 	
४. आर्थिक	९. चर्चेतील व्यक्ति	३८
<ul style="list-style-type: none"> ● जीएसटी संकलनात महाराष्ट्र अव्वल ● भारताच्या निर्यातीत वाढ 	<ul style="list-style-type: none"> ● सदानंद दाते ● सत्या नडेला, आलिया भट, साक्षी मलिक ● गोपी थोताकुरा ● दिनेश कुमार त्रिपाठी 	
५. जागतिक	१०. पुरस्कार	४१
<ul style="list-style-type: none"> ● सौदी अरब : मिस युनिव्हर्स स्पर्धेत घेणार भाग ● थायलंडमध्ये समलिंगी विवाहाला कायदेशीर मान्यता ● जगातील सर्वात श्रीमंत व्यक्ती ● सायबर गुन्ह्यांमध्ये भारत दहाव्या स्थानावर ● संरक्षणावर खर्च करणारा भारत जगात चौथा 	<ul style="list-style-type: none"> ● लता दिनानाथ मंगेशकर पुरस्कार ● आबेल पुरस्कार : लुईस कॉफेरेली ● लॉरेओ पुरस्कार : जोकोविच ● वर्ल्ड प्रेस फोटो ऑवर्ड ऑफ द इयर 	
११. पर्यावरण	१३. योजना (जी-२० नोव्हेंबर २०२३)	४४
१२. वनलायनर	१४. वनलायनर	४८
		५१

दंजन कोळंबे सद लिखित भारतीय अर्थव्यवस्था

IAS/IPS/IRS/IFoS, राजपत्रित नागरी सेवा पूर्व परीक्षा
(राज्यसेवा/अधिकारिकी/कृषीसेवा/वासेवा), राज्यसेवा मुख्य परीक्षा,
अराजपत्रित गट व व क संयुक्त पूर्व व मुख्य परीक्षा,
(PSI/STI/ASO/SR/II/CLERK/TAX ASST/EX.SI/TECH.ASST/AMVI)
तसेच इतर स्पर्धा परिक्षांकरिता उपलब्ध

भारतीय अर्थव्यवस्था UPSC / MPSC

भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या
सर्व क्षेत्रांचा विश्लेषणात्मक
परामर्श नविनतम
(Union Budget 2024-25)
आकडेवारीसह संदर्भ

सुधारित
15 वी आवृत्ती

BY RANJAN KOLAMBE

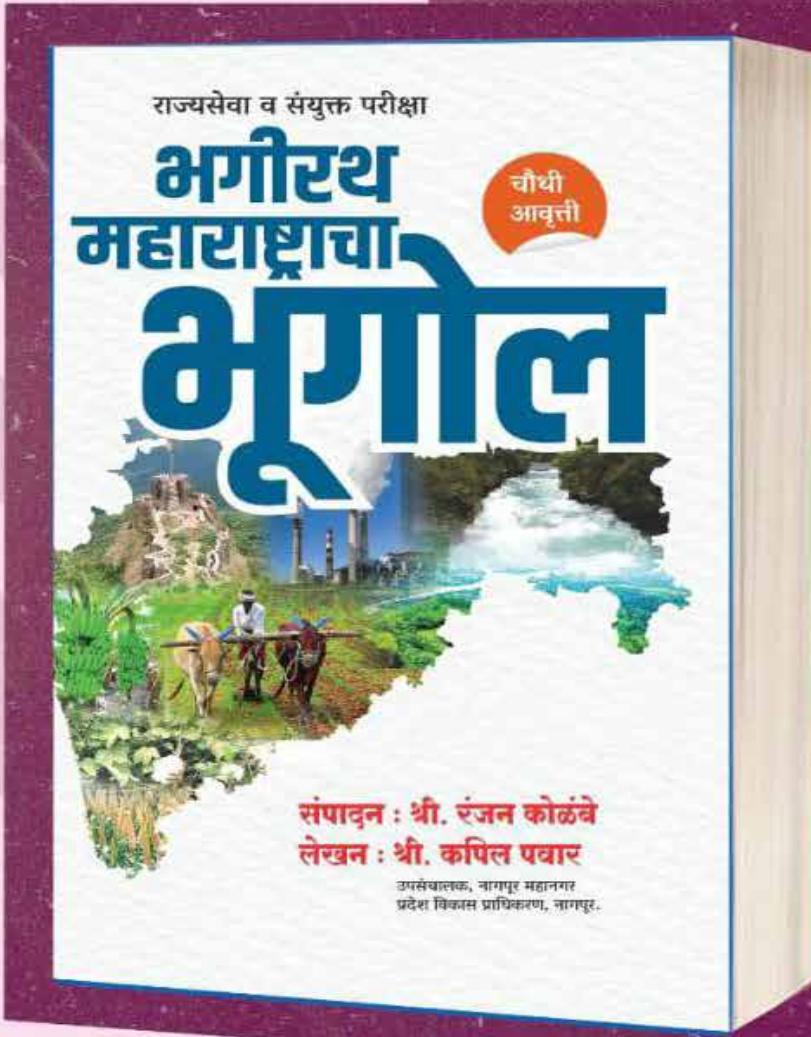
www.bhagirathacademy.in | E-mail: bhagirathacademympune@gmail.com

पासून सर्वत्र उपलब्ध

सुधारित
15 वी आवृत्ती

प्रथमच
4 कलारमध्ये
सर्वत्र उपलब्ध

संयुक्त पूर्व,
 मुख्य परीक्षा व
 राज्यसेवेसाठी
 उपयुक्त

वैशिष्ट्ये :

- आर्थिक पाहणीचा समावेश
- लोकराज्य मधील माहिती समाविष्ट
- सुधारीत व सोप्या आकृत्या, नकाशे
- प्रश्नपत्रिका विश्लेषण करून माहिती
- Zero Error Book
- अद्यावत आकडेवारी

कपिल जयकर पवार
 लेखक, भगीरथ भारताचा व
 महाराष्ट्राचा भूगोल

विज्ञान तंत्रज्ञान

पहिले बॅटरी ऊर्जा स्टोरेज मुंबईत

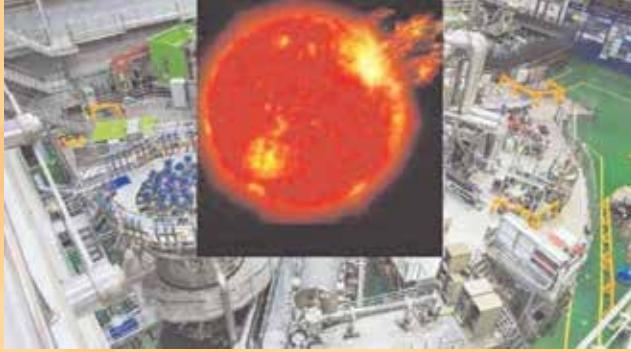

- ✓ राज्यातील पहिले बॅटरी ऊर्जा स्टोरेज मुंबईत उभे झाले आहे. अदानी इलेक्ट्रिसिटी कंपनीने त्यांच्या बोरिवली कार्यालयाच्या छतावर सौर पैनेलद्वारे हा प्रयोग केला आहे.
- ✓ याद्वारे १०० किलोवॉट वीज साठवणुकीची क्षमता विकसित करण्यात आली आहे. विजेचे उत्पादन झाले की त्याचा तातडीने प्रवाह करावा लागतो. यामुळे याचा मुबलक क्षमता असतानादेखील सौरऊर्जा मोठ्या प्रमाणात वापरता येत नाही.
- ✓ परिणामी रात्री सौरऊर्जा उपलब्ध होत नसल्याने विजेच्या अन्य मर्यादित व महागड्या तिने स्रोतांचा आधार वीज वितरण कंपन्यांना घ्यावा लागतो. यासाठीच बॅटरी स्टोरेज ही संकल्पना समोर आली आहे.
- ✓ याअंतर्गत वीज साठवून ठेवता येते. दिवसा सौरऊर्जा तयार करून ती बॅटरीमध्ये साठवायची व त्याचा उपयोग रात्री करायचा, अशी ही यंत्रणा आहे. प्रायोगिक तत्वावरील असा राज्यातील हा पहिला प्रयोग मुंबईत होत आहे.
- ✓ मुंबईतील ३० लाख ग्राहकांना विजेचे वितरण करणाऱ्या अदानी इलेक्ट्रिसिटी ने बोरिवलीतील त्यांच्या कार्यालयाच्या छतावर सौर पैनल बसविले आहेत. त्याआधारे वीज तयार केली जाते. वापरात नसलेली १०० किलोवॉट वीज ही बॅटरीमध्ये साठवली जाते. त्याआधारे आवश्यकतेवेळी बॅटरीद्वारे ही वीज उपलब्ध करून घेतली जाते.

अग्री प्राइमची यशस्वी चाचणी

- ✓ अण्वस्त्रे वाहून नेण्याची क्षमता असलेल्या अद्यावत अग्री प्राइम या क्षेपणास्त्राची रात्रीच्या वेळेची चाचणी यशस्वीरित्या पार पडली. ओडिशाच्या किनाऱ्याजवळील एपीजे अब्दुल कलाम बेटावरून ही क्षेपणास्त्र चाचणी घेण्यात आली.
- ✓ या क्षेपणास्त्राच्या अचूक कामगिरीमुळे चाचणीची सर्व उद्दिष्टे पूर्ण झाली असल्याचे संक्षेप मंत्रालयाने म्हटले आहे.
- पल्ला दोन हजार किलोमीटर**
- ✓ अद्यावत अग्री प्राइम क्षेपणास्त्राची यशस्वी चाचणी घेण्यात आली. विविध ठिकाणी आणि वेगवेगळ्या पल्ल्यांच्या चाचणीचे निकष अचूकपणे पार केल्याचे संक्षेप मंत्रालयाने सांगितले.
- ✓ स्ट्रॉटेजिक फोर्स कमांडने (एसएफसी) आणि संरक्षण संशोधन आणि विकास संघटनेच्या (डीआरडीओ) सहकार्याने या क्षेपणास्त्राची चाचणी घेण्यात आली. या क्षेपणास्त्राचा पल्ला एक हजार ते दोन हजार किलोमीटर आहे.
- ✓ चीफ ऑफ डिफेन्स स्टाफ (सीडीएस) जनरल अनिल चौहान, एसएफसी प्रमुख आणि डीआरडीओ आणि भारतीय लष्कराचे वरिष्ठ अधिकारी यांच्या उपस्थितीत ही चाचणी पार पडली. जनरल चौहान आणि 'डीआरडीओ'चे अध्यक्ष समीर कामत यांनी यशस्वी चाचणीबद्दल एसएफसी आणि डीआरडीओच्या प्रयत्नांचे कौतुक केले.

**भविष्यातील औद्योगिक ऊर्जेच्या दिशेने हा
एक मैलाचा दगड सिद्ध होईल**

दक्षिण कोरियाने बनवला कुत्रिम सूर्य!

- ☛ कुत्रिमरित्या प्रचंड तापमान निर्माण करण्यासाठी अनेक देशांचे संशोधक कार्यरत असतात. अलीकडे चीनने असा कृत्रिम सूर्य बनवला होता.
- ☛ आता दक्षिण कोरियाच्या वैज्ञानिकांनी १० कोटी अंश सेल्सिअस तापमान निर्माण करून नवा विक्रम केला आहे. इतके तापमान आतापर्यंत कोणत्याच देशाने निर्माण केले नाही.
- ☛ दोन परमाणू संलयन प्रयोगातून निर्माण केलेले हे तापमान सूर्याच्या कोअरपेक्षा सातपट अधिक असल्याचे सांगण्यात येत आहे. भविष्यातील औद्योगिक ऊर्जेच्या दिशेने हा एक मैलाचा दगड सिद्ध होईल, असे दक्षिण कोरियाने म्हटले आहे.
- ☛ सध्या जगभरातील अनेक देश कृत्रिम सूर्यावर काम करत आहेत. यामध्ये चीन, अमेरिका आणि फ्रान्स यांचा समावेश आहे. परमाणू संलयनला इंग्रजीमध्ये न्यूक्लियर फ्यूजन असे म्हटले जाते.
- ☛ २ परमाणू एकमेकांशी जोडले जातात तेव्हा हे निर्माण होते. यातून खूप मोठ्या प्रमाणात ऊर्जा निर्माण होते. जेव्हा परमाणू अत्याधिक गरमी आणि दबावामध्ये असतो तेव्हा संलयन होते.
- ☛ दक्षिण कोरियाच्या शास्त्रज्ञांनी कृत्रिम सूर्यामध्ये १०० दशलक्ष अंश सेल्सिअस तापमान ४८ सेकंदांपर्यंत मेंटेन करण्याचा जागतिक विक्रम केला आहे. हे तापमान सूर्याच्या गाय्यापेक्षा सातपट जास्त आहे. २०२१ मध्ये ३० सेकंदांचा विक्रम झाला होता.
- ☛ शास्त्रज्ञांनी कोरिया सुपरकंडकिंग टोकामॅक ॲडव्हान्स्ड रिसर्च उपकरण तयार केले. यात है तापमान न्यूक्लियर फ्यूजन प्रयोगांदरम्यान तयार करण्यात आले. हा प्रयोग

२०२३ ते फेब्रुवारी २०२४ दरम्यान करण्यात आला.

फायदे काय?

- ☛ कार्बन प्रदूषणाशिवाय अमर्यादित ऊर्जा प्रदान करण्याची क्षमता
- ☛ न्यूक्लियर फिजनप्रमाणे यात धोका नाही.
- ☛ आणिक कचरा नाही.

तेजसच्या अत्याधुनिक आवृत्तीची पहिली उड्डाण चाचणी यशस्वी

- ☛ स्वदेशी हलके लढाऊ विमान तेजसच्या आधुनिक श्रेणीतील पहिल्या विमानाची यशस्वी उड्डाण चाचणी घेण्यात आली. तेजस एमके-१ए नामक या नव्या आवृत्तीत आधुनिक इलेक्ट्रॉनिक रडार, वॉरफेअर अँड कम्युनिकेशन सिस्टम यांसह अनेक महत्वाचे बदल करण्यात आले आहेत.
- ☛ हिंदुस्थान एअरोनॉटिक्स लिमिटेडच्या (एचएल) बंगलुरु येथील प्रकल्पात ही चाचणी घेण्यात आली. एलए ५०३३ असा या पहिल्या विमानाचा सांकेतिक क्रमांक आहे.
- ☛ वायुदलाचे चाचणी वैमानिक ग्रुप कॅप्टन के. के. वेणुगोपाल (निवृत्त) यांनी सुमारे १८ मिनिटे हे विमान उडवून त्याची चाचणी घेतली. या चाचणीसोबतच आधुनिक तेजसच्या उत्पादनात एचएलने मैलाचा दगड अशी प्रतिक्रिया व्यवस्थापकीय कंपनीचे मुख्य संचालक सौ.बी. अनंतकृष्णन यांनी वायुदलात तेजस विमान कार्यरत दिली.
- ☛ सध्या मार्क-१ हे आहे. या स्वदेशी लढाऊ विमानाची तेजस एमके-१ए या अत्याधुनिक आवृत्तीसाठी वायुदलाने एचएलसोबत २०२१ साली करार केला होता.
- ☛ ८३ विमानांसाठी ४६,८९८ कोर्टींचा हा करार आहे. या करारानुसार एचएलला २०२४ ते २०२८ या कालावधीत सर्व विमाने वायुदलाला सुपुर्द करायची आहेत. नव्या तेजसमध्ये जुन्या विमानाच्या तुलनेत अत्याधुनिक रडार

यंत्रणा आहे.

- एक या विमानात हवेतच इंधन भरता येऊ शकते. यामुळे विमानाचा पल्ला वाढतो. शत्रूकडून करण्यात येणारे हल्ले हे विमान लवकर ओळखून त्वरित प्रतिक्रिया देण्यास सक्षम आहे. तेजसचा समावेश करत टप्प्या-टप्प्याने मिग-२९ विमाने सेवेतून निवृत करण्याची वायुदलाची योजना आहे.

देशातील आजवरचे सर्वात हलके बुलेटप्रूफ जॅकेट तयार

- एक संरक्षण संशोधन आणि विकास संस्थेने (डीआरडीओ) देशातील आजवरचे सर्वात हलके बुलेटप्रूफ जॅकेट तयार केले असून, त्याची चाचणीही यशस्वीरीत्या पार पडली आहे. एकापाठोपाठ ६ स्नायपर बुलेट शूट केल्यानंतर या जॅकेटमध्ये एकही गोळी शिरू शकली नाही, हे विशेष!
- एक पॉलिमर बॉन्किंग आणि मोनोलिथिक सिरेमिक प्लेटपासून ते बनविण्यात आले आहे. जॅकेटचे स्वतंत्र डिझाईन सैनिकांना मजबूत संरक्षण देईल.
- एक कानपूर येथील डीआरडीओच्या डिफेन्स मटेरियल अँड स्टोअर्स रिसर्च अँड डेव्हलपमेंट एस्ट्रॉब्लिशमेंटच्या देखरेखीखाली हे जॅकेट तयार झाले. चंदीगढ येथे जॅकेटची चाचणी घेण्यात आली. ती यशस्वी ठरली.
- एक कुठल्याही मोहिमेदरम्यान हे जॅकेट परिधान करणे सैनिकांना सोयीचे आणि सुरक्षित असेल. जॅकेटच्या आयसीडब्ल्यू हार्ड आर्मर पॅनेलची (एचएपी) एरियल डेन्सिटी (हवाई घनता) ४० कि.ग्र./एम २ आणि स्टॅंडअलोन एचएपीची एरियल डेन्सिटी ४३ कि.ग्र./एम २ हूनही कमी आहे.
- एक चाचणी यशस्वी; सहा स्नायपर गोळ्या घातल्या, एकही शिरली नाही !

'आयटीसीएम'ची यशस्वी उड्डाण चाचणी

- एक स्वदेशी तंत्रज्ञान क्रूझ क्षेपणास्त्राची (आयटीसीएम) ओडिशाच्या समुद्र किनाऱ्यानजीकच्या चांदीपूर येथील एकात्मिक चाचणी रेंजवर यशस्वी उड्डाण चाचणी केल्याचे संरक्षण संशोधन व विकास संस्थेने (डीआरडीओ) सांगितले.
- एक या चाचणीदरम्यान क्षेपणास्त्राच्या सर्व उपप्रणालींनी अपेक्षेनुसार कामगिरी केली. संरक्षणमंत्री राजनाथ सिंह यांनी आयटीसीएमच्या यशस्वी उड्डाण चाचणीसाठी डीआरडीओचे अभिनंदन केले.
- एक स्वदेशी प्रणोदनाद्वारे (प्रोपल्शन) संचालित लांब पल्लकाच्या स्वदेशी सबसॉनिक क्रूझ क्षेपणास्त्राचा यशस्वी विकास हा भारताच्या संरक्षण क्षेत्राच्या संशोधन आणि विकासातील महत्वाचा टप्पा असल्याचे ते म्हणाले.
- एक या क्षेपणास्त्राच्या कामगिरीवर रडार, इलेक्ट्रो ऑप्टिकल ट्रॅकिंग सिस्टीम (ईओटीएस) व टेलिमेट्री यांसारख्या अनेक रेंज सेंसर्सद्वारे देखरेख ठेवण्यात आली होती.
- एक भारतीय हवाई दलाच्या एसयू ३०- एमके विमानातूनही या क्षेपणास्त्राच्या उड्डाणावर देखरेख ठेवण्यात आली होती, असेही डीआरडीओने सांगितले.

'निर्भय' क्रूझ क्षेपणास्त्रामुळे पाक भयाच्या टप्प्यात

- ✓ संरक्षण आत्मनिर्भरतेत भारताचे मोठे यश : चीन सीमेवरही होणार सज्ज
  - ✓ संरक्षण संशोधन आणि विकास संघटनेतर्फे (डीआरडीओ) ओडिशातील चांदीपूर येथे निर्भय क्रूझ क्षेपणास्त्राची चाचणी यशस्वीरीत्या पार पडल्याने पाकिस्तानचा थयथयाट सुरु झाला आहे.
  - ✓ भारत शस्त्रसज्जता वाढवत असल्याची ओरड पाकने आंतराराष्ट्रीय व्यासपीठांवरून करायला सुरुवात केली आहे. निर्भयमुळे संपूर्ण पाकिस्तान भयाच्या टप्प्यात आले.
  - ✓ पाकिस्तानात कुरेही हे क्षेपणास्त्र संहार घडवू शकते. संपूर्ण स्वदेशी तंत्रज्ञानाने ते बनलेले आहे. माणिक टर्बोफॅन हे त्याचे इंजिनही भारतीय बनावटीचे आहे. प्रोपल्शन सिस्टीम ही स्वदेशी आहे.
  - ✓ बंगळूर येथील डीआरडीओच्या लॅंब एअरोनॉटिकल डेव्हलपमेंट एस्टॅब्लिशमेंटने (एडीई) ते विकसित केले आहे. पाकिस्तानसह चीनच्या सीमेवरही ही क्षेपणास्त्रे तैनात केली जातील.
  - ✓ पाकिस्तान पूर्णपणे या क्षेपणास्त्राच्या टप्प्यात आहेच; त्यासह काबूल या राजधानीसह अफगाणिस्तानचा बराच भागही आहे. प्रक्षेपकाच्या माध्यमातून हे क्षेपणास्त्र समुद्रासह आणि जमिनीवरूनही डागता येते, असे संरक्षण विभागाचे संशोधन आणि विकास सचिव तसेच डीआरडीओ अध्यक्ष समीर व्ही. कामत यांनी सांगितले.
- आकडे बोलतात...**
- ✓ ६ मीटर लांबीचे हे क्षेपणास्त्र आहे.
  - ✓ ०.५२ मीटर त्याची रुंद आहे.
  - ✓ २.७ मीटर लांबीचे पंख आहेत.
  - ✓ ३०० किलो वजन क्षमता आहे.
  - ✓ १००० कि.मी. मारक क्षमता आहे.

- भगीरथ 2023 चे दर्जेदार अंक -

क्रीडा

सुवर्णपदक विजेत्या अंथलेटिक्सपटूना
पॅरिस ऑलिम्पिकपासून रोख पारितोषिक!

- ✓ जागतिक अंथलेटिक्स संघटनेचा निर्णय.
- ✓ आगामी पॅरिस ऑलिम्पिक स्पर्धेपासून जागतिक अंथलेटिक्स संघटनेने ट्रॅक अँण्ड फिल्ड प्रकारातील प्रत्येक सुवर्णपदक विजेत्या खेळाडूला रोख ५० हजार डॉलर (साधारण ४९ लाख ६० हजार ०७५ रुपये) पारितोषिक देण्याचा निर्णय घेतला आहे.
- ✓ ऑलिम्पिक स्पर्धेतील पदकविजेत्यास रोख पारितोषिक देणारी जागतिक अंथलेटिक्स ही पहिली संघटना ठरली आहे. ट्रॅक अँण्ड फिल्डच्या शिखर संघटनेने यासाठी २४ लाख डॉलर (अंदाजे २० कोटी रुपये) इतकी रक्कम बाजूला ठेवली आहे.
- ✓ पॅरिस ऑलिम्पिकमधील ४८ प्रकारातील प्रत्येक सुवर्णपदक विजेत्या खेळाडूना रोख पारितोषिक देण्यात येणार आहे. रौप्य आणि कांस्यपदक विजेत्यांना
- ✓ रोख पारितोषिक देण्यास २०२८ लॉस एंजेलिस ऑलिम्पिकपासून सुरुवात होईल. रिले शर्यतीसाठी ५० हजार डॉलरचे पारितोषिक चार जणांत वाटून देण्यात येईल.
- ✓ आधुनिक ऑलिम्पिकची उत्पत्ती ही हौशी क्रीडा स्पर्धा म्हणून झाली आणि स्पर्धेत आंतरराष्ट्रीय ऑलिम्पिक समिती कधीच रोख पारितोषिक देत नाही. अनेक पदकविजेत्यांना त्यांच्या देशाकडून किंवा पुरस्कर्त्याकडून रोख पारितोषिके दिली जातात.

पहिली राष्ट्रीय महिला हॉकी लीग रांचीत

- ✓ भारतामधील पहिली राष्ट्रीय महिला हॉकी लीग स्पर्धा ३० एप्रिल ते १० मे दरम्यान रांची येथे खेळवली जाणार आहे. हॉकी इंडियाने याबवतची घोषणा केली. नवोदित खेळाडूंना या लीगद्वारे त्यांचे कौशल्य वाढवण्याची संधी मिळेल.
- ✓ लीगच्या पहिल्या टप्प्यात वरिष्ठ राष्ट्रीय स्पर्धेच्या उपांत्यपूर्व फेरीत पोहोचलेले हरयाणा, महाराष्ट्र, झारखंड, मध्य प्रदेश, बंगाल, मिज़ोरम, मणिपूर आणि ओडिशा संघ सहभागी होतील.
- ✓ या लीगमध्ये २१ वर्षाखालील खेळाडू सहभागी होणार आहेत. तर दुसऱ्या टप्प्याच्या तारखा काही दिवसानंतर जाहीर केल्या जातील.
- ✓ हॉकी इंडियाचे अध्यक्ष दिलीप तिर्की यांनी निवेदनात म्हटले आहे की, राष्ट्रीय महिला हॉकी लीग हा भारतीय हॉकीसाठी मोठा क्षण आहे. विशेषत: महिला खेळाडूंसाठी.
- ✓ त्यामुळे देशातील महिला हॉकीचा विकास होण्यास मदत होईल, असा विश्वास तिर्की यांनी व्यक्त केला.

उत्तेजक चाचणी : दोर्षींमध्ये भारत आघाडीवर

- ✓ जागतिक उत्तेजक विरोधी संघटनेकडून (वाडा) अहवाल सादर करण्यात आला, याप्रसंगी वाडाकडून २००० पेक्षा उत्तेजक निवड चाचणी करण्यात आलेल्या देशांच्या यादीत सर्वाधिक दोषी सापडलेल्या खेळाडूंवर नजर टाकता भारत पहिल्या स्थानावर आहे. दक्षिण आफ्रिकन देशातील खेळाडू दुसऱ्या स्थानावर आहेत.
- ✓ भारतीय खेळाडूंच्या ३८६५ उत्तेजक चाचण्या करण्यात आल्या. यापैकी १२५ खेळाडू दोषी सापडले. निवड चाचणी करण्यात आलेल्या आकड्यापैकी ही संख्या ३.२ टक्के आहे.
- ✓ जगभरातील देशांच्या यादीत भारत आघाडीवर आहे. उत्तेजक चाचणीत दोषी सापडलेल्यांच्या यादीत दक्षिण आफ्रिकन खेळाडू दुसऱ्या स्थानावर आहेत. २.९ अशी

त्यांची टकेवारी आहे.

- ‘वाडा’कडून घेण्यात आलेल्या सर्वांधिक उत्तेजक चाचण्यांमध्ये भारत अकराव्या स्थानावर आहे. मात्र रशिया, अमेरिका, इटली व फ्रान्स या महत्वाच्या क्रीडासाठी ओळखल्या जाणाऱ्या देशांतील खेळाडू भारतापेक्षा कर्मी प्रमाणात दोषी सापडले आहेत.
- रशियातील ८५, अमेरिकेतील ८४, इटलीतील ७३ व फ्रान्समधील ७२ खेळाडू चाचणीत दोषी सापडले आहेत.

भारतीय फुटबॉल संघाची १२१ व्या स्थानावर घसरण

- फिफा विश्वकरंडक पात्रता फेरीत अफगाणिस्तानविरुद्ध २-१ असा लाजिरवाणा पराभव सहन करावा लागल्यानंतर आता भारतीय फुटबॉल संघाची क्रमवारीत घसरण झाली.
- भारतीय संघ ११७व्या स्थानावरून १२१व्या स्थानावर पोहोचला आहे. स्ट्रिंग क यांच्या मार्गदर्शनाखाली भारतीय संघाने मागील वर्षी उल्लेखनीय कामगिरी केली होती.
- आंतरखंडीय, तिरंगी मालिका व सॅफ या स्पर्धा जिंकण्याचा पराक्रम भारतीय संघाने केला होता. त्यामुळे भारतीय संघ १००च्या आत क्रमवारीत पोहोचला होता.
- आशियाई करंडकातही भारताकडून सुमार कामगिरी झाली. सर्व लढतींमध्ये भारताचा पराभव झाला. त्यामुळे ११७ व्या स्थानावर घसरण झाली.

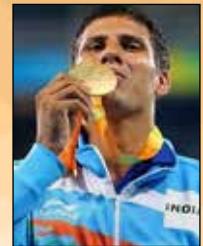

स्ट्रिंग क प्रशिक्षक

- भारतीय संघाची क्रमवारीत घसरण झाल्यामुळे इगोर स्ट्रिंग क यांना प्रशिक्षकपदावरून काढून टाकणार, अशी चर्चा रंगू लागली होती.
- फिफा जागतिक स्पर्धेच्या पात्रता फेरीतील कुवेत व कतार विरुद्धच्या लढतींसाठी त्यांच्याकडे भारतीय संघाचे प्रशिक्षकपद कायम ठेवण्यात आले आहे.
- ताजी क्रमवारी (अव्वल दहा) १) अर्जेटिना, २) फ्रान्स, ३) बेल्जियम, ४) इंग्लंड, ५) ब्राझील, ६) पोर्तुगाल, ७) नेदरलॅंड, ८) स्पेन, ९) इटली, १०) क्रोएशिया.

देवेंद्र झाझरिया पॅरालिम्पिक समिती ऑफ इंडियाचे अध्यक्ष

- देवेंद्र झाझरियाची कामगिरी टोकियो पॅरालिम्पिक २०२१ मध्ये रौप्य पदक
- वर्ल्ड चॅम्पियनशिप २०१३ मध्ये सुवर्ण, २०१५ मध्ये रौप्य
- आशियाई पॅरा गेम्स २०१४ मध्ये रौप्य
- पद्मभूषण प्राप्त करणारा पहिला भारतीय पॅराअँथलीट (२०२२)
- भारतीय दुहेरी पॅरालिम्पिक सुवर्णपदक विजेता
- २०१७ मध्ये खेलरत्न, अर्जुन पुरस्कार (२००४), आणि पद्मश्री (२०१२)

बोपण्णा-एब्डेन जोडीला विजेतेपद

- भारताच्या रोहन बोपण्णाने सर्वांत वयस्क टेनिसपटू म्हणून व्यावसायिक स्पर्धा जिंकण्याची मोहीम मियामीतही कायम राखली. बोपण्णाने आपला ऑस्ट्रेलियन जोडीदार मँथ्यू एब्डेनच्या साथीने मियामी खुल्या टेनिस स्पर्धेत पुरुष दुहेरीचे विजेतेपद मिळवले.

मियामी खुली टेनिस स्पर्धा

- अंतिम लढतीत बोपण्णा-एब्डेन जोडीने क्रोएशियाचा इवान डोडिग आणि अमेरिकेचा ऑस्ट्रिन क्राजिसेक या जोडीचे आव्हान ६-७, ३-७, ६-३, १०-६ असे मोडून काढले.
- गतवर्षी बोपण्णाने वयाच्या ४३व्या वर्षी इंडियन वेल्स स्पर्धा जिंकली होती आणि एटीपी मास्टर्स १००० मानांकन स्पर्धा जिंकणारा तो सर्वांत वयस्क खेळाडू ठरला होता.

- आता वयाच्या ४४व्या वर्षी त्याने मियामी स्पर्धेत विजेतेपद मिळवताना आपलाच विक्रम मोडीत काढला. याच वर्षी बोपण्णा-एब्डेन जोडीने ऑस्ट्रेलियन खुल्या ग्रॅंडस्लॉम स्पर्धेत ही विजेतेपद पटकावले होते.
  - आपल्या प्रदीर्घ कारकीर्दीत बोपण्णाने दुहेरीच्या एकूण ६३ अंतिम लढती खेळल्या असून, यात २६ विजेतेपदे मिळवली आहेत.
  - एटीपी मास्टर्स मालिकेतील सर्व नऊ स्पर्धात अंतिम फेरी गाठणारा बोपण्णा हा लिएंडर पेसनंतर दुसरा भारतीय टेनिसपटू ठरला आहे. एटीपी मास्टर्स १००० मानांकन स्पर्धेतील बोपण्णाची ही १४ वी अंतिम लढत होती.
- क्रमवारीत पुन्हा अव्वल**
- या वर्षाच्या सुरुवातीला झालेली ऑस्ट्रेलियन खुली ग्रॅंडस्लॉम स्पर्धा जिंकताना बोपण्णाने दुहेरीच्या क्रमवारीत अग्रस्थान मिळवले होते. मात्र, पुढील दोन स्पर्धात कामगिरीत सातत्य न राखता आल्याने त्याची दुसऱ्या स्थानी घसरण झाली.
  - परंतु मियामी स्पर्धेतील जेतेपदानंतर त्याने अग्रस्थान पुन्हा काबीज केले आहे. विशेष म्हणजे, बोपण्णा आणि एब्डेनचे समान गुण आहेत. त्यामुळे हे दोघे संयुक्तरीत्या अग्रस्थान मिळवणार आहेत.

विस्डेन ऑफ द इयर २०२४

हरी ब्रूक

उस्मान खवाजा

मिशेल स्टार्क

मार्क बूड

- २०२४च्या विस्डेन ऑफ द इयर पुरस्कारासाठी क्रिकेटपटूंची घोषणा करण्यात आली आहे. इंग्लंड संघाचा फलंदाज हरी ब्रूक, ऑस्ट्रेलियाची महिला अष्टपैलू खेळाडू अश्ले गार्डनर, ऑस्ट्रेलियन फलंदाज उस्मान खवाजा, ऑस्ट्रेलियन वेगवान गोलंदाज मिशेल स्टार्क आणि इंग्लंडचा वेगवान गोलंदाज मार्क बूड या खेळांडूंची क्रिकेटर ऑफ द इयर म्हणून निवड करण्यात आली आहे.
- स्टार्कने गतवर्षी अऱ्शेस मालिकेत सर्वाधिक २३ गडी बाद केले होते. ट्रॅव्हिस हेड विस्डेन चषकाचा मानकरी ठरला.

त्याने पॅट कमिन्स आणि नेंट स्किव्हर ब्रॅंट यांना मागे टाकले.

- इंग्लंडमध्ये अऱ्शेस मालिकेत शानदार कामगिरीसाठी उस्मान खवाजा याला पुरस्कार जाहीर करण्यात आला आहे. त्याने ४९.६०च्या सरासरीने ४९६ धावा केल्या होत्या.

भारतातील पहिली संकरित खेळपट्टी धरमशाला

- आंतरराष्ट्रीय क्रिकेटच्या मान्यतेनंतर भारतातील पहिली हायब्रीड (संकरित) खेळपट्टी निसर्गरम्य अशा धरम शालेतील मैदानात बसवली जाणार आहे राज्य (हिमाचल प्रदेश).

- यामध्ये क्रिकेटची नैसर्गिक खेळपट्टी कायम ठेवून त्याच्या पृष्ठभागावर पॉलिमर फायबर बसवले जाते. यामुळे खेळपट्टीचे आयुष्य वाढते आणि एकसमान उसळीची हमी देते खेळादरम्यान होणाऱ्या अनेक अडथळ्यावर अशा खेळपट्टी सहज मात करतात.

- त्यामुळे अशा खेळपट्ट्यांना लवचिक मानले जाते. खेळपट्टीवर नैसर्गिक गवतही ठेवण्यात येते. खेळपट्टीची नैसर्गिकता कुठेही कमी होणार नाही यासाठी केवळ पाच

ऑलिम्पिक स्पर्धेसाठी जांभळ्या रंगाचा ट्रॅक

- ऑलिम्पिक स्पर्धेचे आकर्षण असलेल्या अॅथलेटिक्सच्या शर्यती या आतापर्यंत लाल मातीच्या रंगाने निर्माण केलेल्या सिंथेटिकच्या ट्रॅकवर पार पडतात. पण, पॅरिस ऑलिम्पिक याला अपवाद असेल.

- या वेळी ऑलिम्पिकमध्ये ट्रॅकचा रंग जांभळा ठेवण्यात आला आहे. हा सिंथेटिक ट्रॅक इटलीतील एका कारखान्यात तयार करण्यात आला असून, कारखान्यातील कामगार

जातीने लक्ष देऊन हा ट्रॅक मुऱ्य मैदानावर बसवण्याचे काम करत आहेत.

- ✓ तीन वर्षांपूर्वी झालेल्या टोक्यो ऑलिम्पिकमध्ये तीन विश्वविक्रम आणि १२ ऑलिम्पिक विक्रम नोंदवण्यात आले. या वेळचा जांभळा ट्रॅक वेगवान असेल आणि त्यावर अधिक विक्रम नोंदविण्यासाठी धावपटू उत्सुक राहतील असे सांगण्यात येत आहे.
- ✓ मॉन्डो ही कंपनी १९७६ मॉन्ट्रियल ऑलिम्पिकपासून प्रत्येक उन्हाळी ऑलिम्पिकसाठी ट्रॅक बनवून देत आहे आणि ही प्रथा पॅरिसमध्येही कायम राहिली आहे.

ऑलिम्पिक पथकप्रमुख म्हणून मेरी कोम पायउत्तार

- ✓ भारताची सहा वेळची जगजेती महिला बॉक्सिंगपटू मेरी कोमने पॅरिस ऑलिम्पिकसाठी पथकप्रमुख या पदावरून पायउत्तार होण्याचा निर्णय घेतला आहे. वैयक्तिक कारणांमुळे आपल्यासमोर दुसरा पर्याय नव्हता, असे स्पष्टीकरण मेरीने दिले आहे.
- ✓ आयओएने २१ मार्च रोजी मेरीची पॅरिस ऑलिम्पिकसाठी पथकप्रमुख म्हणून नियुक्ती केली होती. मेरीने २०१२च्या लंडन ऑलिम्पिक स्पर्धेत कांस्यपदक मिळवले आहे.

अँथलिट्स् कमिशनच्या अध्यक्षपदी नरसिंग यादवची निवड

- ✓ माजी राष्ट्रकुल सुवर्णजेता नरसिंग यादव याची भारतीय कुस्ती संघटनेच्या अँथलिट्स् कमिशनच्या अध्यक्षपदी निवड झाली आहे. जागतिक कुस्ती संघटनेने ही प्रक्रिया पूर्ण करण्याची सूचना यापूर्वी दिली होती.
- ✓ अँथलिट्स् कमिशनमधील ७ जागांसाठी ८ जण शर्यतीत होते आणि ७ जणांची निवड करण्यात आल्यानंतर त्यातून अध्यक्षपदाची निवड केली गेली.
- ✓ या कमिशनमधील अन्य ७ सदस्यांमध्ये साहिल (दिल्ली),

स्मिता ए. एस. (केरळ), भारती बघेल (उत्तर प्रदेश), खुशबू एस. पवार (गुजरात), निक्की (हरियाणा) व स्वेता दुबे (बंगाल) यांचा समावेश आहे.

- ✓ याआधी २०१६ ऑलिम्पिकपूर्वी नरसिंग यादवने दोनवेळचा ऑलिम्पिक पदकजेता सुशील कुमारविरुद्ध ट्रायल बाऊटची मागणी केल्याने बरेच वाढंग रंगले होते.
- ✓ सुशील कुमारला त्यावेळी दुखापतीमुळे पात्रता फेरीत खेळता आले नव्हते. नंतर सुशीलने याबाबत दिल्ली उच्च न्यायालयात धाव घेतली होती.
- ✓ पण त्याचा अर्ज फेटाळण्यात आला आणि त्यानंतर नरसिंग यादव रिओ ऑलिम्पिकमध्ये सहभागी होईल, हे निश्चित झाले होते.
- ✓ अर्थात, नंतर नरसिंग यादव उत्तेजक चाचणीत दोषी आढळून आला आणि त्याच्यावर चार वर्षांची बंदी लादली होती. पुढे नाडाने त्याला दोषमुक्त केल्यानंतर हा वाद शामला होता.

लांगम देवी महिला फुटबॉल प्रशिक्षक!

- ✓ राष्ट्रीय महिला फुटबॉल प्रशिक्षक म्हणून माजी खेळाडू लांगम चाओबा देवी यांच्या नावाची शिफारस अखिल भारतीय फुटबॉल महासंघाच्या तांत्रिक समितीने केली.
- ✓ या पदासाठी देवी यांनीही अनुकूलता दाखवल्याने त्यांची निवड जवळपास निश्चित झाली आहे.
- ✓ ५१ वर्षीय लांगम यांनी १९९९ फिलीपिन्समध्ये झालेल्या आशियाई अंजिंक्यपद स्पर्धेमध्ये राष्ट्रीय संघाचे नेतृत्व केले आहे. यापूर्वी त्यांनी भारतीय संघाची सहाय्यक प्रशिक्षक म्हणूनही जबाबदारी सांभाळली आहे.
- ✓ मणिपूरच्या या फुटबॉलपटूने १९९८ च्या बँकॉक आशियाई क्रीडा स्पर्धेतही देशाचे प्रतिनिधित्व केले होते.
- ✓ याबाबत महासंघाने दिलेल्या निवेदनात म्हटले आहे की, आय. एम. विजयन यांच्या नेतृत्वाखालील महासंघाच्या तांत्रिक समितीने भारतीय वरिष्ठ महिला राष्ट्रीय संघाच्या मुऱ्य प्रशिक्षकपदासाठी लांगम चाओबा देवी यांच्या नावाची शिफारस केली आहे.

- एएफसीचे अ दर्जाचे प्रशिक्षक प्रमाणपत्र धारण करणाऱ्या लांगम या एकमेव महिला प्रशिक्षक आहेत. महासंघाची कार्यकारी समिती पुढील बैठकीत या शिफारशीला मान्यता देण्याची शक्यता आहे.

गुकेशचा विश्वविक्रमी विजय

- गॅरी कास्पोरोव यांचा ४० वर्षांपूर्वीचा विक्रम मोडला.
- भारताचा १७ वर्षांचा ग्रॅंडमास्टर डी. गुकेशने कैंडिडेट बुद्धिबळ स्पर्धा जिंकून ऐतिहासिक कामगिरी केली आहे. त्यामुळे तो जगज्जेतेपदासाठी सर्वांत तरुण आव्हानवीर ठरला आहे. त्याने ४० वर्षांपूर्वीचा गॅरी कास्पोरोव यांचा विक्रम मोडीत काढला.
- गुकेशने १४व्या आणि अखेरच्या फेरीत अमेरिकेच्या हिकारू नाकामुरा याच्याविरुद्धचा सामना ड्रॉ केला. जगज्जेतेपदाचे आव्हान निश्चित करणाऱ्या या स्पर्धेत गुकेशने १४ पैकी नऊ गुण मिळवले आहेत. तो वर्षांअखेरीस सध्याचा जगज्जेता चीनचा डिंग लिरेन याला आव्हान देणार आहे.
- चेन्नईत राहणाऱ्या गुकेशने माजी जगज्जेते कास्पोरोव यांचा विक्रमही मोडीत काढला. कास्पोरोव १९८४ मध्ये २२ वर्षांचे होते. तेव्हा त्यांनी रशियाच्या अनातोली कारपोव यांना जगज्जेतेपदासाठी आव्हान दिले होते.
- गुकेशने ८८५०० युरो (७८.५ लाख रुपये) बक्षीस म्हणून जिंकले आहेत. या स्पर्धेची एकूण पारितोषिक रकम पाच लाख युरो आहे. विश्वनाथन आनंद याच्यानंतर ही प्रतिष्ठित स्पर्धा जिंकणारा तो दुसरा भारतीय बुद्धिबळपूर्ण ठरला आहे.
- पाचवेळा जगज्जेतेपद पटकावणाऱ्या आनंदने २०१४ मध्ये ही स्पर्धा जिंकली होती. गुकेशला विजेतेपदासाठी ड्रॉची गरज होती आणि नाकामुराविरुद्ध त्याने कोणताही धोका पत्करला नाही. हा सामना ७१ चालीनंतर ड्रॉ झाला,

दोघांपैकी कोणी जिंकले असते तर टायब्रेक झाला असता. दुसरीकडे कारुआना आणि नेपाम्नियाश्चिंच सामनाही ड्रॉ राहिला.

आर. प्रज्ञानानंदा पाचव्या क्रमांकावर

- कारुआना, नेपाम्नियाश्चिंच आणि नाकामुरा या तिघांचे ८.५ गुण झाले आणि ते संयुक्तपणे दुसऱ्या क्रमांकावर राहिले. भारताचा ग्रॅंडमास्टर आर. प्रज्ञानानंदा सात गुणासह पाचव्या क्रमांकावर राहिला.
- त्याने अझरबैजानच्या निजात अवासोव याला पराभूत केले. विदित गुजरातीने फ्रांसच्या फिरोजा अलीरजा याच्यासोबतची लढत ड्रॉ करत सहावे स्थान मिळवले. अलीरजा सातव्या तर अवासोव आठव्या क्रमांकावर राहिले.

कोनेरु हम्पी दुसऱ्या स्थानावर

- भारताची ग्रॅंडमास्टर कोनेरु हम्पी हिने कैंडिडेट्स बुद्धिबळ स्पर्धेत महिलांच्या गटात शानदार कामगिरी करताना अव्वलस्थानावरील चीनच्या टी लेई हिला पराभूत करत दुसरे स्थान पटकावले. चीनची झोग्यी तान अव्वलस्थानावर राहिली.
- तिने युक्रेनच्या अन्ना मुजिचुकसोबतचा सामना बरोबरीत सोडवला. आर. वैशाली सलग पाचव्या विजयासह संयुक्तपणे दुसऱ्या स्थानावर होती. पण, टायब्रेकनंतर ती चौथ्या क्रमांकावर घसरली. तिने रशियाच्या कॅटरिना लाग्नो हिला पराभूत केले.

MPSC | UPSC | COMBINE

रोजच्या चालू घडामोडी सिरीज, PYQ सिरीज,
सर्व विषयांच्या ऑनलाईन बॅचेस आणि
मोफत टेस्ट सिरीजसाठी खालील QR Code स्कॅन करा.

Bhagirath IAS Academy
हे youtube चॅनेल आणि
BHAGIRATH IAS ACADEMY
हे अॅप्लिकेशन..

भगीरथ
IAS Academy
UPSC • MPSC
न हे जागत यात्रांना अंतिम दिनांनी !

जागतिक यकृत दिन : १९ एप्रिल

- ✓ जागतिक यकृत दिन (WLD) दरवर्षी १९ एप्रिल रोजी मानवी शरीरात यकृत आणि त्याचे महत्व याबद्दल जागरूकता वाढवण्यासाठी साजरा केला जातो.
- ✓ वर्ल्ड हेल्थ ऑर्गनायझेशन (WHO) नुसार, यकृताचे आजार हे भारतात मृत्यूचे दहावे सर्वात सामान्य कारण आहे.
- ✓ यकृत हा मेंदूनंतर शरीरातील दुसरा सर्वात मोठा आणि गुंतागुंतीचा अवयव आहे.
- ✓ हा शरीराच्या पचनसंस्थेचा एक प्रमुख भाग आहे.
- ✓ पहिल्यांदा साजरा : १९ एप्रिल २०१२
- ✓ थीम २०२४ : तुमचे यकृत निरोगी आणि रोगमुक्त ठेवा (Keep your liver healthy and disease-free)

जागतिक वसुंधरा दिन : २२ एप्रिल

- ✓ जगभरात दरवर्षी २२ एप्रिल हा दिवस पृथ्वी दिवस किंवा जागतिक वसुंधरा दिन म्हणून साजरा केला जातो.
- ✓ या दिवसाची सुरुवात अमेरिकेमध्ये १९७० मध्ये जॉन मॅकोनेल यांनी केली होती
- ✓ २०२४ थीम : पृथ्वी विरुद्ध प्लास्टिक (Planet vs. Plastic)
- ✓ २०२३ थीम : इन्वेस्ट इन आवर प्लांट (Invest in our planet)
- ✓ संयुक्त राष्ट्र संघाने २२ एप्रिल २००९ रोजी हा दिवस साजरा करण्याची घोषणा केली होती.

नागरी सेवा दिन : २१ एप्रिल

- ✓ दरवर्षी २१ एप्रिल हा नागरी सेवा दिन म्हणून साजरा केला जातो.
- ✓ १९४७ मध्ये या दिवशी सरदार वल्लभभाई पटेल यांनी प्रशासकीय सेवांच्या पहिल्या तुकडीच्या प्रोबेशनर्सना संबोधित केले होते.
- ✓ हा दिवस पहिल्यांदा २००६ मध्ये साजरा करण्यात आला.

जागतिक मलेरिया दिन : २५ एप्रिल

- ✓ दरवर्षी २५ एप्रिल हा म्हणून साजरा केला जातो.
- ✓ थीम २०२४ : अधिक न्याय जगासाठी मलेरियाविरुद्धच्या लढ्याला गती देणे
- ✓ आंतरराष्ट्रीय स्तरावर २००८ मध्ये प्रथमच साजरा करण्यात आला.
- ✓ सर रोनाल्ड रॅस यांनी शोधून काढले की मलेरिया डासांमुळे पसरतो.
- ✓ डॉ. अल्फोन्स लव्हेरन यांना आढळून आले की मलेरिया परजीवीमुळे होतो.

पंचायत राज दिन : २४ एप्रिल

- ✓ भारतात दरवर्षी २४ एप्रिल रोजी राष्ट्रीय पंचायती राज दिवस साजरा केला जातो.
- ✓ भारतात, ७३ वी घटनादुरुस्ती कायदा, १९९२ २४ एप्रिल १९९३ पासून लागू करण्यात आला. त्याची अंमलबजावणी होताच भारतात त्रिस्तरीय पंचायत राज व्यवस्था सुरु झाली.
- 1. गावपातळीवरील पंचायत
- 2. ब्लॉक स्तरीय पंचायत
- 3. जिल्हास्तरीय पंचायत
- ✓ भारतात पंचायती राज दिवस इतिहास बळवंत राय मेहता यांच्या अध्यक्षतेखाली १९५७मध्ये समिती स्थापन करण्यात आली.
- ✓ समितीने आपल्या शिफारशीत लोकशाही विकेंद्रीकरणाची शिफारस केली, ज्याला पंचायती राज म्हणतात.
- ✓ समितीने त्रिस्तरीय पंचायती राज व्यवस्थेबाबत चर्चा केली.
- ✓ राजस्थान हे देशातील पहिले राज्य होते जिथे पंचायत राज व्यवस्था लागू करण्यात आली. ही योजना पंतप्रधान जवाहरलाल नेहरू यांनी २ ऑक्टोबर

जागतिक होमिओपैथी दिन : १० एप्रिल

- ✓ १९५९ रोजी नागौर जिल्ह्यात सुरु केली होती. यानंतर ही योजना आंध्र प्रदेशमध्ये १९५९ मध्ये लागू करण्यात आली.
- ✓ पंचायत राज दिन साजरा करण्याचे कारण : २७ मे २००४ रोजी, भारतातील पंचायती राज व्यवस्थेवर देखरेख ठेवण्यासाठी पंचायती राज मंत्रालयाचे स्वतंत्र मंत्रालय करण्यात आले.
- ✓ राष्ट्रीय पंचायती राज दिवस भारतात दरवर्षी २४ एप्रिल रोजी साजरा केला जातो.
- ✓ हा दिवस साजरा करण्याचे कारण म्हणजे २४ एप्रिल १९९३ पासून लागू झालेला ७३ वी घटनादुरुस्ती कायदा, १९९२. २०१० पासून २४ एप्रिल रोजी राष्ट्रीय पंचायती राज दिन (NPRD) साजरा केला.

जागतिक हिमोफिलिया दिन : १७ एप्रिल

- ✓ हिमोफिलिया हा एक दुर्मिळ विकार आहे ज्यामध्ये मानवी रक्त सामान्यपणे गोठत नाही. कारण रक्तामध्ये पुरेशी रक्त गोठवणारी प्रथिने नसतात.
- ✓ हा अनुवांशिक विकार आहे.

जागतिक वारसा दिन : १८ एप्रिल

- ✓ हा दिवस पहिल्यांदा १९८३ मध्ये संयुक्त राष्ट्र शैक्षणिक, वैज्ञानिक आणि सांस्कृतिक संघटना (UNESCO) द्वारे साजरा करण्यात आला. युनेस्कोच्या २२ व्या जनरल कॉन्फरन्समध्ये ही जागतिक घटना म्हणून ओळखली गेली.
- ✓ जागतिक वारसा दिन दरवर्षी १८ एप्रिल रोजी जगभरात साजरा केला जातो.
- ✓ हा दिवस स्मारके आणि स्थळांसाठी आंतरराष्ट्रीय दिवस म्हणूनही ओळखला जातो.
- ✓ हा दिवस वारसाच्या महत्वाविषयी जागरूकता निर्माण करण्यासाठी साजरा केला जातो.
- ✓ भारतातील जागतिक वारसा स्थळांची संख्या : ४२
- ✓ थीम २०२३ : वारसा बदल (Inheritance changes)
- ✓ थीम २०२२ : वारसा आणि हवामान.
- ✓ थीम २०२४ : विविधता शोधा आणि अनुभवा

राष्ट्रीय हस्तनिर्मित दिवस : ६ एप्रिल

- ✓ उद्देश : भारताच्या समृद्ध हस्तकला परंपरेला प्रोत्साहन देणे हा आहे.
- ✓ देशातील सर्व हस्तकलाकार आणि कारागिरांच्या प्रतिभा आणि कौशल्यांचा सन्मान करण्यासाठी हा दिवस राष्ट्रीय हस्तनिर्मित दिवस म्हणून साजरा केला जातो.
- ✓ थीम २०२४ : हातनिर्मित उत्पादने खरेदी करा

World Health Day : 7 April

- ✓ 2024 Theme :
  - MY HEALTH,
  - MY RIGHT, (माझं आरोग्य, माझा हक्क)
- ✓ जागतिक आरोग्य दिन दरवर्षी ७ एप्रिल रोजी जगभरात साजरा केला जातो.
- ✓ या दिवशी लोकांना आरोग्याशी संबंधित समस्या आणि आरोग्याशी संबंधित अधिकारांबदल जागरूक केले जाते.
- ✓ जागतिक आरोग्य दिन ७ एप्रिल १९५० मध्ये पहिल्यांदा साजरा करण्यात आला.

राष्ट्रीय सागरी दिवसः ५ एप्रिल

- एक भारतामध्ये दरवर्षी ५ एप्रिल रोजीराष्ट्रीय सागरी दिवस (National Maritime Day) पाळला जातो.
- एक पहिल्यांदा साजरा : ५ एप्रिल १९६४
- एक १९१९ साली जेव्हा भारत ब्रिटीशांच्या अधिपत्याखाली होता, तेव्हा ५ एप्रिल रोजी इस.एस. लॉयलटी नावाचे जहाज मुंबईहून लंडनला निघाले होते. हे जहाज सिंधिया स्टीम नेव्हिगेशन कंपनी लिमिटेडच्या मालकीचे होते.
- एक ही सर्वांत मोठी शिपिंग कंपनी आहे, जी पूर्णपणे भारतीयांच्या मालकीची आहे. भारतीय उपमहाद्वीप आणि तेथील जलमार्ग अजूनही ब्रिटीशांच्या अधिपत्याखाली असल्यामुळे हा एक महत्वाचा दिवस होता

राष्ट्रीय सागरी सप्ताह

- एक २९ मार्च ते ५ एप्रिल या कालावधीत
- एक बंदे, जहाजबांधणी आणि जलमार्ग मंत्रालयाचे सचिव श्री टी.के. रामचंद्रन यांनी २९ मार्च २०२४ रोजी नवी दिल्ली येथे पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या हस्ते ५ एप्रिल रोजी राष्ट्रीय सागरी दिनानिमित्त आठवडाभर चालणाऱ्या समारंभाचे उद्घाटन केले.

ओडिशा राज्य स्थापना दिवस : १ एप्रिल

- एक पूर्वी, सध्याचा ओडिशा हा प्राचीन कलिंगाचा प्रमुख भाग होता. हे कलिंग युद्धाचे साक्षीदार होते ज्याचे नेतृत्व राजा अशोकाने केले होते.
- एक स्थापना : १ एप्रिल १९३६
- एक राजधानी : भुवनेश्वर
- एक सध्या मुख्यमंत्री : नवीन पटनायक (बिजू जनता पार्टी)

आंतरराष्ट्रीय शून्य कचरा दिवस २०२४

- एक 'आंतरराष्ट्रीय शून्य कचरा दिवस' दरवर्षी ३० मार्च रोजी साजरा केला जातो.
- एक या मोहिमेअंतर्गत 'शून्य-कचरा'च्या दिशेने कृती करण्यास प्रेरित करणे, जागरूकता वाढवणे यावर भर दिला जातो.
- एक पहिल्यांदा साजरा : २०२३
- एक २०२४ थीम : 'आपण सर्व मिळून एक असे जग तयार करूया जिथे कचरा कमी केला जाईल, संसाधनांचे मूल्य असेल आणि आपला ग्रह समृद्ध होईल!'
- एक २०२३ थीम : 'द वेस्ट हायरार्की'

चिपको आंदोलन ५० वर्ष पूर्ण

- एक ५० वर्षांपूर्वी २४ एप्रिल १९७३ रोजी मांडळ खोन्यातून सुरु झाली.
- एक चिपको आंदोलनहे झाडांना वाचविण्यासाठी झालेले आंदोलन होते.
- एक यामध्ये वृक्षतोडीचा विरोध करण्यासाठी स्त्रियांनी सहभाग नोंदविला व तोड होणाऱ्या वृक्षाला कवटाळून ठेवले.
- एक या आंदोलनामुळे शेकडो झाडांची जंगले, हजारो पक्षी, प्राण्यांची निवासस्थाने वाचली.
- एक चिपको आंदोलनाला नुकतीच (२६ मार्च) ५० वर्षे पूर्ण झाली. पर्यावरणातील समतोल राखण्यासाठी तसेच जंगलांच्या संवर्धनासाठी उत्तर प्रदेशातील चमोली जिल्ह्यातील (आताचा उत्तराखण्ड) या अहिंसक चळवळीचे लोण पुढल्या सर्व काळात देशभर पसरले होते.
- एक चंडीप्रसाद भट्ट, गौरादेवी हे या चळवळीतील काही प्रमुख कार्यकर्ते होते

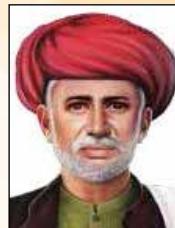

वैकोम सत्याग्रह शताब्दी वर्ष

- एक वैकोम सत्याग्रह (१९२४-२५), त्रावणकोर (केरळ) येथे अस्पृश्यतेच्या दुष्ट प्रथेविरुद्ध करण्यात आला.
- ३० मार्च १९२४ ते २३ नोव्हेंबर १९२५ पर्यंत ६०४ दिवस (२० महिने) चाललेल्या वैकोम सत्याग्रहाने भारतभर मंदिर प्रवेशाच्या हालचाली सुरु केल्या.
- त्याचे नेतृत्व टीके माधवन, के पी केशव मेनन यांनी केले.

महात्मा ज्योतिबा फुले यांचा जन्म

- देशातून अस्पृश्यता संपवून समाजाला सक्षम बनवण्यात महत्वाची भूमिका बजावणारे महात्मा ज्योतिबा फुले यांचा जन्म ११ एप्रिल १८२७ रोजी झाला.
- ज्योतिबा फुले यांनी समाजाला दुष्कृत्यांपासून मुक्त करण्यासाठी मोठे आंदोलन केले
- फुले यांनी सर्वप्रथम महाराष्ट्रात स्त्री शिक्षण आणि अस्पृश्यता निवारणाचे कार्य सुरु केले.
- जोतिरावांनी १८४८ मध्ये पुण्यात तात्यासाहेब भिडे यांच्या निवासस्थानी किंवाभिडेवाडा येथे मुलींसाठी पहिली शाळा सुरु केली.
- त्यांनी आपल्या अनुयायांसह सत्यशोधक समाजाची (२४ सप्टेंबर १८७३) स्थापना केली.
- १८८८ मध्ये महाराष्ट्रीय सामाजिक कार्यकर्ते विठ्ठलराव कृष्णाजी वंदेकर यांनी त्यांना सन्मानीय महात्मा ही पदवी मुंबई येथे प्रदान केली होती.
- शेतकऱ्यांचा आसूड हा महात्मा फुले यांचा प्रसिद्ध ग्रंथ होय.

भारतीय रेल्वेला १७१ वर्ष पूर्ण

- १६ एप्रिल १८५३ रोजी सुरु झालेल्या भारतीय रेल्वेला १७१ वर्ष पूर्ण झाली.
- सिंध, साहीब, सुलतान ही इंजिन वापरली होती. बोरीबंदर ते ठाणे हा ३४ किमी.चा प्रवास या रेल्वेनं ५७ मिनिटांत पूर्ण केला होता.
- भारतीय रेल्वे चे काम गव्हर्नर जनरल लॉर्ड डलहौसीच्या काळात सुरु झाले.
- भारतीय रेल्वे विषयी**
- सध्या रेल्वे झोन : १८
- १८ वा झोन विशाखापटनम येथे आहे. पहिला रेल्वे झोन दक्षिण रेल्वे होता (१४ एप्रिल १९५१)
- भारतीय रेल्वे नेटवर्क हे जगातील दुसऱ्या क्रमांकाचे आणि आशियातील सर्वात मोठे रेल्वे नेटवर्क आहे.
- चार ठिकाण युनेस्कोने जागतिक वारसा यादीत.

  १. दार्जिलिंग हिमालय रेल्वे
  २. नीलगिरि माउंटेन रेल्वे
  ३. मुंबई सीएसटी
  ४. कालका-शिमला माउंटेन रेल्वे

- सध्या केंद्रिय रेल्वेमंत्री : आश्विनी वैष्णव

■ बातम्यांमध्ये का ?

- मानवी अंतराळ संशोधनाच्या सुलगतीच्या समरणार्थ आणि बाह्य अवकाशाचा शांततार्पूण गापर साथ करण्यासाठी अंतराळ विज्ञान आणि त्रिज्ञानाच्या महत्वपूर्ण योगदानाची कृतुली देण्यासाठी दरवर्षी १२ एप्रिल रोजी अंतराळाची मानवी अंतराळ उडाण दिन साजरा केला जातो.
- १२ एप्रिल का ?
- संयुक्त राष्ट्रांच्या आमसमेते ७ एप्रिल 2011 रोजी एक छात्र संगम तेलंगाना, ज्यामध्ये १२ एप्रिल हा अंतराळाची मानव अंतराळ उडाण दिन म्हणून नियुक्त केला गेला.
- १२ एप्रिल 1961 ही सोवियत नागरिक युरी गागारिन यांनी केलेल्या पहिल्या मानवी अंतराळ उडाणाची तारीख होती. या ऐतिहासिक घटनेने सर्व मानवतेच्या फायदासाठी अवकाश संशोधनाचा मार्ग खुला केला.

जागतिक पुस्तक दिन : २३ एप्रिल

- एक पॅरिसमध्ये १९९५ मध्ये भरलेल्या युनेस्कोच्या परिषदेत पुस्तकं, लेखक आणि एकूण ग्रंथव्यवहाराला समर्पित असा एक दिवस साजरा करायची कल्पना पुढे आली. तेव्हा २३ एप्रिल हा दिवस त्यासाठी निश्चित करण्यात आला.
- त्याचे कारण अगदी साहजिक होते. शेक्सपिअर, सर्वांगीज् आणि गार्सिंआलो वेगा यांच्यासारख्या महान लेखकांचा मृत्यू याच दिवशी १६१६ मध्ये झाला, तसेच ब्लादिमीर नाबाकोव्हसारख्या अनेक विख्यात लेखकांचा हा जन्म दिवसही आहे.

भारतीय राज्यघटना व प्रशासन

परिपूर्ण Revision Notes

भारतीय राज्यघटना व प्रशासन

परिपूर्ण Revision Notes

BY RANJAN KOLAMBE

ऑरिजिनल पुस्तकावर आधारित ऑरिजिनल नोट्स

Bhagirath IAS Academy

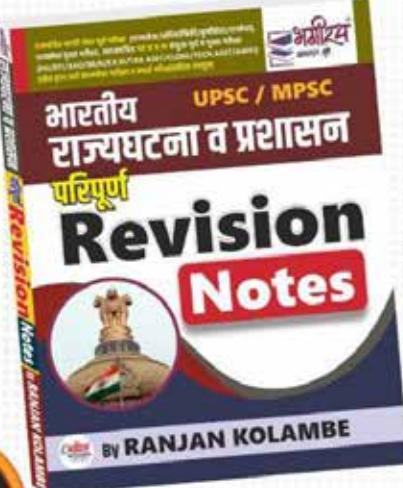
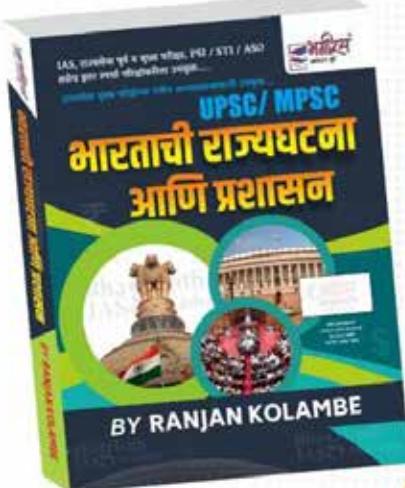

भारतीय राज्यघटना आणि प्रशासन

Original Book

भारतीय राज्यघटना आणि प्रशासन

Revision Notes

विषयच संपला

100% GUARANTEED

99702 98197 | 909090 6777

आर्थिक

जीएसटी संकलनात महाराष्ट्र अव्वल

- जीएसटी लागू झाल्यापासून प्रथम स्थान कायम.
- मार्चअखेर संपलेल्या आर्थिक वर्ष २०२३-२४ मध्ये महाराष्ट्राने तीन लाख कोटी रुपयांपेक्षा अधिक वस्तू आणि सेवा कराचे (जीएसटी) संकलन करून अव्वल स्थान मिळवले आहे. देशाच्या एकूण वार्षिक जीएसटी संकलनात महाराष्ट्राचा वाटा १५ टके आहे.
- मार्च महिन्यात राज्यात २७,६८८ कोटी रुपयांचे जीएसटी जमा झाला, या वर्षातील हे दुसरे सर्वाधिक संकलन आहे. देशात आर्थिक वर्ष २०२३-२४ मध्ये एकूण २०.१८ लाख कोटी रुपयांचा जीएसटी जमा झाला.
- त्यात महाराष्ट्राचा वाटा हा ३ लाख कोटी रुपयांपेक्षा अधिक म्हणजेच जवळपास १५ टके आहे. जीएसटी प्रणाली लागू झाल्यापासून महाराष्ट्राने संकलनात पहिला क्रमांक कायम राखला आहे.
- वर्ष २०२१-२२ मध्ये राज्यात २ लाख १७ हजार कोटी रुपयांचे जीएसटी संकलन झाले. गेल्या वर्षी २०२२-२३ मध्ये ते २ लाख ७५ हजार कोटी रुपये होते. यंदा २०२३-२४ मध्ये प्रथमच ते तीन लाख कोटी रुपयांवर गेले आहे.
- एप्रिल २०२३ मध्ये राज्यात सर्वाधिक ३३,१९६ कोटी रुपयांचे संकलन झाले होते. त्यानंतर मार्च २०२४ मध्ये दुसऱ्या क्रमाकांचे संकलन झाले आहे.

ऐतिहासिक 'टी प्लस शून्य' प्रणाली

- भांडवली बाजारात समभाग खरेदी-विक्रीची व्यवहारपूर्तता एका दिवसांत (सेटलमेंट) पूर्ण करणाऱ्या नव्या टी प्लस शून्य व्यवहार प्रणालीची सुरुवात होत असून, यासाठी पात्र असलेल्या २५ कंपन्यांची यादी मुंबई शेअर बाजाराकडून जाहीर करण्यात आली.

- अम्बुजा सिमेंट, अशोक लेलैंड, बजाज ऑटो, बँक ऑफ बडोदा, बोपीसीएल, बिलासॉफ्ट, सिल्ला, कोफोर्ज, डिव्हिस लॅबोरेटरीज, हिंदाल्को इंडस्ट्रीज, इंडियन हॉटेल्स, जेएसडब्ल्यू स्टील, एलआयसी हाऊसिंग फायनान्स, एलटीआय माइंडट्री, एमआरएफ, नेस्ले इंडिया, एनएम डीसी, ऑर्डल अॅड नॅचरल गॅस कॉर्पोरेशन, पेट्रोनेट एलएनजी, समवर्धना मदरसन इंटरनॅशनल, स्टेट बैंक, टाटा कम्युनिकेशन्स, ट्रेन्ट, युनियन बैंक ऑफ इंडिया, वेदान्त या कंपन्यांचा निवडक २५ पात्र समभागांमध्ये समावेश आहे.
- सध्या भारतीय भांडवली बाजारात सुरु असलेल्या टी प्लस एक प्रणालीनुसार समभाग खरेदी आणि विक्रीची नोंद गुंतवणूकदारांच्या डिमेंट खात्यात व्यवहारानंतर दुसऱ्या दिवशी पूर्ण होते.
- त्यामुळे विक्री करणाऱ्यांना दुसऱ्या दिवशी पैसे मिळतात. सुरु होणाऱ्या टी प्लस शून्य व्यवहार प्रणालीमध्ये सुरुवातीला निवडक २५ कंपन्यांच्या समभागांचा समावेश असून, त्यातील खरेदी-विक्रीची एका दिवसांतच व्यवहारपूर्ती (सेटलमेंट) होईल.
- बदलत्या काळमेळ राखत, भारताच्या समभाग व्यापारासंबंधी पायाभूत सुविधांना जागतिक मानकांच्या पातळीवर आणणारे हे बाजार नियंत्रक सेबी ने टाकलेले महत्वपूर्ण पाऊल आहे.
- यातून भांडवली बाजार आणि गुंतवणूकदारांच्या संरक्षणाच्या प्रयत्नात, नियामकांनी व्यवहारपूर्ततेच्या कालावधीत उत्तरोत्तर कपात करत आणली आहे. २००२ मध्ये टी प्लस ५ वरून टी प्लस ३ आणि त्यानंतर २००३ मध्ये टी प्लस २ पर्यंत व्यवहारपूर्ततेचा काळ कमी केला गेला.
- तर जानेवारी २०२३ पासून पूर्णत्वाने लागू झालेल्या टी प्लस १ प्रणालीची अंमलबजावणी २०२१ पासून वण्याटप्याने सुरु झाली.
- टी प्लस शून्य प्रणाली म्हणजे काय?
- नव्या प्रणालीमुळे समभाग खरेदी-विक्री प्रक्रियेत गतिमानता येण्यासह, असा व्यवहार करणाऱ्या गुंतवणूकदारांना त्याच दिवशी पैसेही मिळतील. महिन्याच्या सुरुवातीला सेबीने टी प्लस शून्य प्रणालीच्या प्रयोगरूपातील (बिटा) आवृत्तीला मंजुरी दिली. याची प्रायोगिक तत्वावर अंमलबजावणी सुरु होईल.

निर्यात पोहचली ४१.४ अब्ज डॉलरवर

- एक नवीन बाजारपेठांमुळे २०३० पर्यंत विदेशी व्यापार जाणार एक लाख कोटी डॉलरवर.
- द्विपक्षीय व्यापार करार, मुक्त व्यापार करार, नवीन बाजारपेठांचा शोध यामुळे जागतिक पातळीवर अनिश्चितता असूनही देशाची फेब्रुवारीपर्यंतची निर्यात ४१.४ अब्ज डॉलरवर गेली आहे.
- दीर्घकालीन व्यापाराच्या दृष्टीने ही वाब चांगली असून, वस्तू आणि सेवांची निर्यात २०३० पर्यंत १ लाख कोटी डॉलरवर जाईल, असा अंदाज केंद्र सरकारने वर्तविला आहे.
- आफ्रिका, लॅटिन अमेरिका आणि मध्य आशियाई देशातील नव्या बाजारपेठा भारतासाठी खुल्या झाल्या आहेत. व्यापार करार आणि मुक्त व्यापार करारामुळे निर्यातीत वाढ होत आहे.
- त्यात मौल्यवान धातू, खनिजे, ऑटोमोबाईल, इलेक्ट्रॉनिक्स, फार्मास्युटिकल्स, जैव रसायने, टेक्स्टाईल्स, मसाले आणि संरक्षण सामग्रीचा यात समावेश आहे. चालू आर्थिक वर्षात फेब्रुवारीअखेरपर्यंत निर्यात ११.९ टक्क्यांनी वाढली आहे. मार्च-२०२३ पासून औषधे, फार्मा, इंजिनीअरिंग आणि इलेक्ट्रिकल वस्तूंच्या निर्यातीत वाढ झाली आहे.

फेडरेशन ऑफ इंडियन एक्सपोर्ट ऑर्गनायझेशनचे (एफआयईओ) महासंचालक अजय सहाय म्हणाले, भारताचे मध्यम आणि दीर्घकालीन निर्यातीचे धोरण खूपच उत्साहवर्धक आहे. देशाची निर्यात २०३० पर्यंत एक लाख कोटींवर नेण्याचे उद्दिष्ट आहे.

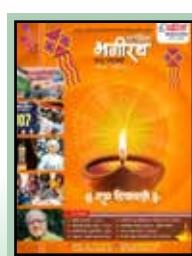
येत्या १ एप्रिलपासून सुरु होणाऱ्या आर्थिक वर्षातील पहिल्या तिमाहीत महागाई आणि भूराजकीय आव्हानांचा सामना करावा लागेल. पारंपरिक वस्तूंच्या निर्यातीशिवाय इतर वस्तूंची बाजारपेठ विस्तारण्यावर भर दिला जात आहे. त्यामुळे एक चांगली व्यापारी भागीदारी अस्तित्वात येईल. नव्या बाजारपेठेचा विस्तार...

आफ्रिका, लॅटीन अमेरिका आणि मध्य आशियातील नव्या बाजारपेठेत एप्रिल ते डिसेंबर २०२३ पर्यंत २३.४ कोटी डॉलरच्या वस्तूंची निर्यात करण्यात आली आहे. त्यात कार, दुचाकी, तीनचाकी वाहने आणि मौल्यवान धातूंचा समावेश आहे.

युरोपियन बाजारपेठेत होणार शिरकाब

ब्रिटनशी होणारा मुक्त व्यापार करार चर्चेच्या अत्युच्च पातळीवर गेला आहे. भारताने १४ व्यापार करारांवर स्वाक्षरी केली आहे. त्यात युरोपियन फ्री ट्रेड असोसिएशनशी १० मार्च २०२४ रोजी केलेल्या कराराचा समावेश आहे. याशिवाय आइसलॅण्ड, लिंकेनस्टीन, नॉर्वे आणि स्विट्जरलॅण्डचा समावेश आहे.

भगीरथ 2023 चे दर्जेदार अंक

सौदी अरब मिस यूनिवर्स स्पर्धेत पहिल्यांदाच घेणार सहभाग

- ✓ सौदी अरब हा देश इतिहासात पहिल्यांदाच विश्वसुंदरी स्पर्धा अर्थात मिस यूनिवर्स स्पर्धेत सहभागी होणार आहे. या सहभागामुळे या इस्लामी देशासाठी हा एक ऐतिहासिक कार्यक्रम ठरणार आहे.
- ✓ अनुभवी आणि प्रभावशाली व्यक्ती म्हणून ओळख असलेल्या रूमी अलकाहतानी यांनी आपल्या सोशल मीडिया हँडलवरून ही घोषणा केली.
- ✓ आपण या लोकप्रिय स्पर्धेत देशाचे प्रतिनिधीत्व करणार असल्याचे त्यांनी जाहीर केले आहे. यासोबतच रूमी यांनी आपले ग्लॅमरस फोटोही शेअर केले आहेत.
- ✓ मिस २०२४ या स्पर्धेत सहभागी होण्याची संधी मिळणे हा माझ्यासाठी अभिमानाचा अनुभव असल्याचे त्यांनी म्हटले आहे. अशा प्रकारच्या स्पर्धेसाठी सौदी प्रथमच भागिदारी करतो आहे.
- ✓ त्या अनेक जागतिक स्पर्धामध्ये सहभागी होत असतात. मलेशियात झालेल्या तसेच अन्य देशांतील आंतरराष्ट्रीय स्पर्धामध्ये त्यांनी सहभाग नोंदवला आहे.

थायलंडमध्ये आता समलिंगी विवाहांना कायदेशीर मान्यता

- ✓ थायलंडमध्ये समलिंगी विवाहांना कायदेशीर मान्यता देणारे विधेयक मंजूर झाले आहे. संसदेच्या कनिष्ठ सभागृहात विवाह समानता विषयक विधेयक प्रचंड बहुमताने संमत करण्यात आले. ४१५ पैकी ४०० सदस्यांनी या विधेयकाच्या बाजने मतदान केले.
- ✓ हा कायदा झाल्यानंतर असा कायदा तयार करणारा थायलंड हा दक्षिण पूर्व आशियातील पहिला तर तैवान आणि नेपाळनंतर आशियातील तिसरा देश ठरणार आहे.
- ✓ गेल्या एक दशकापासून हा कायदा मंजुर करण्यासाठी प्रयत्न सुरू होते. संसदेच्या कनिष्ठ सभागृहाने मंजुरी दिली असली तरी या विधेयकाला कायद्याचा दर्जा प्राप्त होण्यासाठी अगोदर सिनेट आणि नंतर थायलंडच्या राजाच्या मंजुरी मिळवावी लागणार आहे. या प्रक्रियेसाठी १२० दिवसांचा कालावधी लागणार आहे.
- ✓ या विधेयकाच्या माध्यमातून पुरुष आणि महिला व पती आणि पत्नी या शब्दांना व्यक्ती आणि विवाह भागिदार असे संबोधण्यासाठी तेथील नागरी कायद्यात दुरुस्ती केली जाणार आहे.

बर्नार्ड अरनॉल्ट जगातील सर्वात श्रीमंत व्यक्ती

- ✓ एलन मस्क दुसऱ्या आणि मुकेश अंबानी ९व्या स्थानी.
- ✓ बर्नार्ड अरनॉल्ट यांनी फ्रेंच अब्जाधीश आणि लुई व्हिट्टॉनचे सीईओ मोण्ट हेनेसी यांना मागे टाकले आहे. जगातील सर्वात श्रीमंत व्यक्तींच्या यादीत बर्नार्ड अरनॉल्ट पहिल्या स्थानावर पोहोचले आहे.
- ✓ फोर्ब्सच्या वार्षिक अब्जाधीशांच्या क्रमवारीत मस्क दुसऱ्या

स्थानावर आहेत. यानंतर ॲमेझॉनचे संस्थापक जेफ बेझोस तिसऱ्या क्रमांकावर आहेत.

नाव	निव्वळ संपत्ती (लाख कोटी रुपयांमध्ये)
१) बर्नर्ड अरनॉल्ट	१७.५३
२) एलन मस्क	१४.९६
३) जेफ बेझोस	९.४७
४) लॅरी एलिसन	८.८९
५) वॉरन बफे	८.८१
६) बिल गेट्स	८.६४
७) मायकेल ब्लूमबर्ग	७.८५
८) कालोंस स्लिम	७.७३
९) मुकेश अंबानी	६.९३
१०) स्टीव बाल्मर	६.७०

सायबर गुन्ह्यांमध्ये भारत दहाव्या स्थानावर

- जागतिक सायबर गुन्हा निर्देशांक जारी; रशिया पहिल्या, युक्रेन दुसऱ्या स्थानी.
- सायबर गुन्ह्यांमध्ये भारत १० व्या स्थानावर असल्याचे जगभरातील सायबर गुन्हेतज्ज्ञांच्या एका सर्वेक्षणातून समोर आले आहे.
- यामध्ये आगाऊ रक्कम भरण्याच्या संबंधातील फसवणूक करणे सर्वात सामान्य गुन्हा असल्याचे सांगण्यात आले आहे. जागतिक सायबर गुन्हे यादीचा (निर्देशांक) अभ्यास करणाऱ्या सायबरतज्ज्ञांनी ही आकडेवारी जाहीर केली आहे.
- यामध्ये सुमारे १०० देशांचा समावेश असून यामध्ये पहिल्या स्थानी रशिया, त्यानंतर युक्रेन दुसऱ्या, तर चीन तिसऱ्या स्थानावर आहे.
- त्यानंतर नायजेरिया, रोमानिया, उत्तर कोरिया, ब्रिटन आणि ब्राझील या देशांचा अनुक्रमे पहिल्या दहामध्ये समावेश आहे. रॅन्समवेअर, क्रेडिट कार्ड चोरी आणि फसवणुकीसह सायबर गुन्ह्यांच्या विविध श्रेणींनुसार प्रमुख हॉटस्पॉट ओळखण्यात आले.

निर्देशांकामध्ये (इंडेक्स) सायबर गुन्ह्यांचा आधार घेत मानांकन देण्यात आले; पण अहवालात गुन्ह्यांची संख्या मात्र देण्यात आलेली नाही.

रशियाचा जागतिक सायबर गुन्हे मानांकन १०० पैकी ५८.३९, तर युक्रेनचा ३६.४४, चीनचा २७.८६ आणि भारताचा ६.१३ इतके असल्याचे अहवालातून समोर आले आहे. अमेरिकेचे मानांकन २५.०१ इतके असल्याचे समोर आले आहे.

पाच प्रमुख गुन्ह्यांचा अभ्यास

- हे संशोधन ऑक्सफर्ड विद्यापीठ आणि न्यू साउथ वेल्स विद्यापीठातील सायबरतज्ज्ञांनी केले. त्यानंतर निर्देशांक तयार करण्यात आला. हे संशोधन पाच प्रमुख सायबर गुन्ह्यांवर आधारित होते.
- या तज्ज्ञांनी प्रत्येक सायबर गुन्हा श्रेणीचे प्राथमिक स्रोत मानलेले देश ओळखले. तसेच त्यांनी सायबर गुन्हा हालचालांच्या प्रभावावर आधारित प्रत्येक देशाची वर्गवारी केली आणि अहवाल जाहीर करण्यात आला.

संरक्षणावर खर्च करणारा भारत जगात चौथा

- स्टॉकहोम रिसर्चचा अहवाल : खर्च ४.२ टक्क्यांनी वाढला, अमेरिका, चीन, रशिया मात्र आघाडीवर.
- जगभरात विविध ठिकाणी सुरु असलेला तणाव, युद्धजन्यस्थिती यामुळे जगाचा संरक्षण दलावरील खर्च ६.८ टक्क्यांनी वाढून २ हजार ४४३ अब्ज डॉलरवर (सुमारे २०२.७६ लाख कोटी रुपये) पोहोचला आहे.
- त्यात अमेरिका, चीन आणि रशिया अनुक्रमे पहिल्या तीन स्थानी असून, भारत चौथ्या स्थानावर आहे. भारताचा

- संरक्षणावरील खर्च ४.२ टक्क्यांनी वाढून ८३.६ अब्ज डॉलरवर (सुमारे ६.१४ लाख कोटी रुपये) गेला आहे.
- स्टॉकहोम इंटरनॅशनल पीस रिसर्च इन्स्टिट्यूटने (एसआयपीआरआय) २०२३ वर्षातील मिलेटरी खर्चाचा आकडा जाहीर केला आहे. त्यात त्यांनी २००९ नंतरची शस्त्रास्त्र खरेदी आणि संरक्षण दलावरील खर्चात झालेली सर्वात मोठी वार्षिक वाढ असल्याचे निरीक्षण नोंदविले आहे.
- युरोप, आशिया, ओशनिया आणि मध्यपूर्व अशा विभागानुसार खर्चाची आकडेवारी दिली आहे. रशिया आणि यूक्रेनमधील युद्ध, पॅलेस्टाईन इस्लायलमधील संघर्ष, भूमध्य सागरातील स्थिती, नॉर्थ अटलांटिक ट्रीटी आँगनायझेशनवर (नाटो) सदस्य देशांचा होणारा खर्च अशा विविध कारणांमुळे २०२३मध्ये संरक्षणावरील खर्चात मोठी वाढ झाली आहे.
- संरक्षणावर सर्वाधिक खर्च करणाऱ्यांमध्ये अमेरिका आघाडीवर आहे. अमेरिकेच्या संरक्षण खर्च २०२२च्या तुलनेत २.३ टक्क्यांनी वाढून ९१६ अब्ज डॉलरवर गेला.
- चीन दुसऱ्या स्थानी असून, त्यांचा खर्च सहा टक्क्यांनी वाढून २९६ अब्ज डॉलरवर गेला आहे. सलग २९व्या वर्षी चीनच्या संरक्षण खर्चातील वाढ सुरु राहिली.
- आशिया आणि ओशियाना विभागात झालेल्या संरक्षण खर्चातील निम्मा वाटा चीनचा आहे. उलट चीन संरक्षण खर्चात सातत्याने वाढ करत असल्याने प्रदे शातील काही देशांनीही त्यांच्या संरक्षण खर्चात वाढ केल्याचे निरीक्षण नोंदविण्यात आले आहे.
- युक्रेनशी युद्ध छेडल्यानंतर रशियाचा संरक्षणावरील खर्च २०२३मध्ये २४ टक्क्यांनी वाढून १०९ अब्ज डॉलरवर गेला आहे. रशियाच्या संरक्षण खर्चात २०१४ पासून ५७ टक्क्यांनी वाढ झाली आहे.
- जीडीपीच्या ५.९ टके खर्च शस्त्रास्त्रावर झाला आहे. युक्रेनचा खर्च ५१ टक्क्यांनी वाढून ६४.८ अब्ज डॉलरवर गेला आहे. सरकारचा निम्म्याहून अधिक खर्च संरक्षणसामग्रीवर झाला आहे. युक्रेनला मित्र राष्ट्रांकडून ३५ अब्ज डॉलर मूल्याची शस्त्रसामग्री मिळाली आहे.
- त्यातील २५.४ अब्ज डॉलरची मदत एकट्या अमेरिकेने

केली आहे. संरक्षणावर खर्च करणारा युक्रेन हा जगातील आठवा मोठा देश ठरला आहे.

- तर, खर्चाच्या बाबतीत चौथ्या स्थानी असलेल्या भारताने ८.६ अब्ज डॉलर खर्च केले आहेत. सातत्याने सीमावाद उकरत असलेल्या चीनच्या तुलनेत जेमतेम ३५ टके आहे.

२०२३ मधील संरक्षणावरील खर्च अब्ज डॉलरमध्ये

अ.क्र.	देश	रक्कम	वाढ %
१.	अमेरिका	९१६	२.३
२.	चीन	२९६	६
३.	रशिया	१०९	२४
४.	भारत	८३.६	४.२
५.	युक्रेन	६४.८	५१
६.	पोलंड	३१.६	७५
७.	ब्राझील	२२.९	३.१

इस्त्रायलचा खर्च २४ टक्क्यांनी वाढला

- पॅलेस्टाईनशी संघर्ष सुरु झाल्याने इस्त्रायलचा संरक्षणावरील खर्च २४ टक्क्यांनी वाढून २७.५ अब्ज डॉलरवर गेला आहे. हमासच्या हल्ल्यानंतर इस्त्रायलने गाझापट्टी परिसरातील संरक्षण प्रणाली आणखी भक्कम केली असल्याने त्यांच्या खर्चात वाढ झाली आहे.

जपान-तैवानची खर्चात आघाडी

- जपानने अलीकडच्या काळात संरक्षणावरील खर्चात मोठी वाढ केली आहे. जपानचा खर्च ११ टक्क्यांनी वाढून ५०.२ अब्ज डॉलरवर गेला आहे. तर, तैवानचा खर्चही ११ टक्क्यांनी वाढून १६.६ अब्ज डॉलरवर गेला आहे.

सिंगापूरमध्ये चार दिवसांचा आठवडा

- ☛ निर्णय घेणारा सिंगापूर बनला आशिया खंडातील पहिला देश; महिलांना हवी तेव्हा घेता येते सुट्री.
- ☛ सिंगापूर हा आशियातील पहिला देश बनला आहे, आता आठवड्यातून चार दिवस काम करण्याची परवानगी आहे. नवीन दिशानिर्देश १ डिसेंबर २०२४ रोजी लागू होतील.
- ☛ यासोबतच कर्मचाऱ्यांना अधिकाधिक घरून काम करण्याची आणि त्यांच्या आवडीनुसार शिफ्टमध्ये काम करण्याची संधी मिळेल. दरम्यान, हा निर्णय घेऊन सिंगापूर सरकारने युनायटेड किंगडम आणि आयर्लंड, फिनलंड, पोर्तुगाल आणि बेल्जियमसारख्या देशांच्या यादीत सामील झाले आहे, जिथे कर्मचाऱ्यांना त्यांच्या वेळेनुसार काम करण्याची परवानगी दिली जाते.
- ☛ सिंगापूरमध्ये केलेल्या सर्वेक्षणात असे दिसून आले की, अधिकारी आणि कर्मचारी पगार आणि नोकरीच्या सुरक्षिततेनंतर नोकरीमध्ये फ्लेक्सिबिलिटी हा तिसरा महत्वाचा घटक मानतात.
- ☛ अशा परिस्थितीत त्यांना आणखी आकर्षित करण्यासाठी त्यांची मागाणी मान्य करण्यात आली आहे. दरम्यान, सरकारच्या या नियमानंतर कर्मचाऱ्यांची मनमानी सुरु होईल, असे नाही.
- ☛ माहितीनुसार, कंपनीचा मालक किंवा बॉस तुमची रजा किंवा इतर सुविधा रद्द करू शकतात, जर त्यांना त्याची गरज वाटली तर. मात्र, त्यासाठी ते आम्ही या कायद्याचे पालन करू शकत नाही किंवा ते आमच्यासाठी फायदेशीर नाही, असे कारण देऊ शकत नाहीत.
- ☛ इतकंच नाही तर नवीन दिशानिर्देशांमध्ये महिला आणि वृद्ध कर्मचाऱ्यांना जास्त रजा घेण्याचाही उल्लेख आहे. त्यांना दीर्घकाळ घरून काम करण्याचा अधिकारही असेल. एवढेच नाही तर कर्मचाऱ्यांच्या सोयी लक्षात घेऊन घरून काम करण्यावरही भर दिला जात आहे.

मृतदेहाच्या अवस्थेवरून मृत्यूची अचूक वेळ सांगणारा किडा सापडला!

- ☛ पुण्यातील झूलॉजिकल सर्वें ऑफ इंडियातील महिला शास्त्रज्ञाचा शोध.
- ☛ माणसाच्या मृत्यूची वेळ किडा सांगणार, असे म्हटले तर तुम्हाला आश्चर्याचा धक्का बसेल. पण, हे खरंय. पुण्याच्या झूलॉजिकल सर्वें ऑफ इंडियाच्या शास्त्रज्ञ डॉ. अपर्णा कलावटे यांनी या किड्याचा शोध लावला असून त्याला मोरेश्वर किडा असे नाव दिले आहे. हे संशोधन न्याय वैद्यकशास्त्रासाठी मैलाचा दगड ठरणार असल्याचा दावा त्यांनी केला.
- ☛ सध्या एखाद्या माणसाच्या मृत्यूची वेळ ठरविण्यासाठी न्याय वैद्यकशास्त्राचे अनुमान गृहीत धरले जाते. त्यासाठी मृतदेहाची उत्तरीय तपासणी करण्यात येते.
- ☛ केराटीन बिटल हा किडा १३ ते १४ मि.मी. इतक्या आकाराचा.
- ☛ मोरगावच्या मयूरेश्वर मंदिराजवळ सापडल्याने नाव ठेवले मोरेश्वर.

MPSC | UPSC | COMBINE

रोजच्या चालू घडामोडी सिरीज, PYQ सिरीज,
सर्व विषयांच्या ऑनलाईन बॅचेस आणि
मोफत टेस्ट सिरीजसाठी खालील QR Code स्कॅन करा.

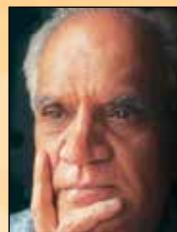
Bhagirath IAS Academy
हे youtube चॅनेल आणि
BHAGIRATH IAS ACADEMY
हे ऑप्लिकेशन..

भगीरथ
IAS Academy
UPSC + MPSC
न हि जातेन मर्दान परिवर्तित विषयां !

निधन

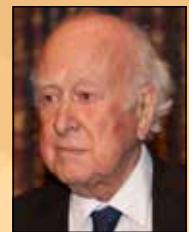
ज्येष्ठ बालसाहित्यकार दत्ता टोळ यांचे निधन

- ✓ ज्येष्ठ बालसाहित्यकार आणि अखिल भारतीय मराठी बालकुमार साहित्य संमेलनाचे माजी अध्यक्ष दत्ता टोळ (वय ८९) यांचे वृद्धापकाळाने निधन झाले.
- ✓ अखिल भारतीय मराठी बालकुमार साहित्य संस्थेचे ते विश्वस्त होते. वादळवाटेवरील सोबती हे टोळ यांचे आत्मचरित्र अलीकडे च प्रकाशित झाले आहे. त्यांच्या मागे पत्ती आणि मुलगी असा परिवार आहे.
- ✓ बाळगोपाळांसाठी लेखन करणारे लेखक दत्ता टोळ यांचा जन्म २१ डिसेंबर १९३५ रोजी झाला. पुणे महापालिकेच्या लेखापरीक्षण विभागातून ते निवृत्त झाले होते. सुरुवातीच्या काळात त्यांनी अमरेंद्र दत्त या टोपणनावाने लेखन केले.
- ✓ बालसाहित्यावर पंचाहत्रहून अधिक पुस्तकांचे लेखन केलेले टोळ हे नगर येथे २००० मध्ये झालेल्या अखिल भारतीय मराठी बालकुमार साहित्य संमेलनाचे अध्यक्ष होते.
- ✓ मुलांमध्ये वाचनाची आवड वाढावी, यासाठी टोळ यांनी म हापालिकेच्या शाळांमध्ये दीडशे बालवाचनालये सुरु केली
- ✓ अमृतपुत्र विवेकानंद, कारगिलच्या युद्धकथा, महाराष्ट्राचे मानकरी, संस्कारकथा, तेजस्वी पत्रे, वादळवाटेवरील सोबती, अक्षरदीप, बागुलबोवा गेला, भारताचे पंतप्रधान अटलबिहारी वाजपेयी, जय मृत्युंजय, कल्पनाराणी, मृत्युंजयाच्या कथा ही त्यांची पुस्तके प्रसिद्ध आहेत.
- ✓ जादू संपली, गोड्या पाण्याचे बेट या कांदंबच्या, राजर्षी शाहू महाराज आणि महात्मा फुले यांचे चरित्र, शाळा नसलेला गाव ही एकांकिका, एका वेड्याने एकदा हा कथासंग्रह असे वैविध्यपूर्ण लेखन करणाऱ्या टोळ यांच्या एक मन एक रूप या पुस्तकाला पुरस्कार प्राप्त झाला होता.

नोबेल विजेते वैज्ञानिक पीटर हिंग्स यांचं निधन

- ✓ गॉड पार्टिकलचा लावला होता शोध.
  - ✓ तसंच बिग बँगनंतर सृष्टीची रचना कशा प्रकारे झाली याबाबत देखील त्यांनी भरीव संशोधन केलं होतं.
  - ✓ हिंग्स-बोसोन या थिअरीसाठी त्यांचा नोबेल पुरस्काराने गौरव करण्यात आला होता.
  - ✓ हिंग्स यांचं संशोधन ऐतिहासिक भौतिकशास्त्र मध्ये हिंग्स यांचं योगदान हे अनन्यसाधारण आहे.
  - ✓ विश्वाला द्रव्यमान कसं आहे हे सिद्ध करण्यासाठी त्यांनी संशोधन केलं.
  - ✓ यातूनच त्यांनी विश्वातील काही मोठ्या रहस्यांपैकी एकाचा उलगडा केला.
  - ✓ यामुळे हिंग्स यांना अल्बर्ट आइनस्टाईन आणि मॅक्स प्लॅक यांच्या बरोबरीचं स्थान मिळालं.
- गॉड पार्टिकलचा शोध**
- ✓ पीटर हिंग्स यांनी बेल्जियन वैज्ञानिक फ्रॅक्टा एंगलर्ट यांच्यासोबत मिळून १९६४ सालीच गॉड पार्टिकल, किंवा 'दैवी कण' (God particle) याबाबतचा सिद्धांत मांडला.
  - ✓ याच्या जवळपास पाच दशकांनंतर युरोपियन ऑर्गनायझेशन फॉर न्यूक्लियर रिसर्च येथील लार्ज हॅडॉन कोलाइडर (LHC) येथे झालेल्या प्रयोगांने त्यांच्या सिद्धांताची पुष्टी केली.
  - ✓ यासाठी या दोघांना २०१३ साली भौतिकशास्त्राचा नोबेल पुरस्कार मिळाला होता.

महाराष्ट्र

राज्यातील तीस वर्षांनी अपंगांचे सर्वेक्षण !

- एकावेळी राज्यातील नऊ वस्तूना 'जीआय' मानांकन
- एकावेळी राज्यातील नऊ वस्तूना भौगोलिक सूचकांक (जीआय) मानांकन प्राप्त झाले. यामुळे आंतरराष्ट्रीय स्तरावर मान्यता आणि संवर्धनाला मोठा उपयोग होणार आहे. जीआय मानांकन विषयातील तज्ज्ञ गणेश हिंगमिरे यांच्या प्रयत्नातून शक्य झाले आहे.
- विशेष म्हणजे आसाममधील बोडोलैंडच्या १३ वस्तूनाही हिंगमिरे यांच्या प्रयत्नातून जीआय मानांकन मिळाले आहे. राज्यातील जवळपास प्रत्येक जिल्ह्यातील एका उत्पादनाला किंवा वस्तूला जीआय मानांकन प्राप्त व्हावेत. हिंगमिरे यांनी प्रयत्न केले आहेत.
- २००७ मध्ये पुणेरी पगडीला मानांकन प्राप्त झाले होते. आता स्वातंत्र्याच्या अमृतमहोत्सवी वर्षानिमित्त ७५ वस्तूना जीआय मानांकन मिळविण्यासाठी प्रयत्न झाले. त्यातीलच या नऊ गोष्टींचा समावेश आहे.“
- एखाद्या वस्तूचा इतिहास, भूगोल आणि शास्त्र बघितल्यानंतरच जीआय मानांकन प्राप्त होते. अशा मानांकनामुळे संबंधित वस्तू किंवा उत्पादनाचे संवर्धन होते.
- शिवाय त्याला आंतरराष्ट्रीय स्तरावर ओळखही प्राप्त होते. यामुळे त्याची निर्यात करणे शक्य होत असल्याचेही हिंगमिरे यांनी सांगितले. ग्रामीण अर्थव्यवस्थेला बळकटी देणारे हे मानांकन असल्याचे हिंगमिरे म्हणाले.

राज्यातील नऊ वस्तूना 'जीआय' मानांकन

- एकावेळी राज्यातील नऊ वस्तूना भौगोलिक सूचकांक (जीआय) मानांकन प्राप्त झाले. यामुळे आंतरराष्ट्रीय स्तरावर मान्यता आणि संवर्धनाला मोठा उपयोग होणार आहे. जीआय मानांकन विषयातील तज्ज्ञ गणेश हिंगमिरे यांच्या प्रयत्नातून शक्य झाले आहे.
- विशेष म्हणजे आसाममधील बोडोलैंडच्या १३ वस्तूनाही हिंगमिरे यांच्या प्रयत्नातून जीआय मानांकन मिळाले आहे. राज्यातील जवळपास प्रत्येक जिल्ह्यातील एका उत्पादनाला किंवा वस्तूला जीआय मानांकन प्राप्त व्हावेत. हिंगमिरे यांनी प्रयत्न केले आहेत.
- २००७ मध्ये पुणेरी पगडीला मानांकन प्राप्त झाले होते. आता स्वातंत्र्याच्या अमृतमहोत्सवी वर्षानिमित्त ७५ वस्तूना जीआय मानांकन मिळविण्यासाठी प्रयत्न झाले. त्यातीलच या नऊ गोष्टींचा समावेश आहे.“
- एखाद्या वस्तूचा इतिहास, भूगोल आणि शास्त्र बघितल्यानंतरच जीआय मानांकन प्राप्त होते. अशा मानांकनामुळे संबंधित वस्तू किंवा उत्पादनाचे संवर्धन होते.
- शिवाय त्याला आंतरराष्ट्रीय स्तरावर ओळखही प्राप्त होते. यामुळे त्याची निर्यात करणे शक्य होत असल्याचेही हिंगमिरे यांनी सांगितले. ग्रामीण अर्थव्यवस्थेला बळकटी देणारे हे मानांकन असल्याचे हिंगमिरे म्हणाले.

या वस्तूना मानांकन

- कवड्याची माळ : तुळजापूर, धाराशिव
- पानचिंचोली चिंच : लातूर
- भोसमरी डाळ : लातूर
- काढी कोथिंबीर : लातूर
- दगडी ज्वारी : जालना
- कुंतलगिरी खवा : धाराशिव
- पेणचे गणपती
- बहाडोली जांभूळ
- बदलापूर जांभूळ

राज्यात घटला बालमृत्यू दर

- ✓ हजारी दर २२ वरून १८ वर; नवजात मृत्यूदराचेही प्रमाण झाले कमी.
- ✓ गेल्या काही वर्षांत महाराष्ट्रातील बालमृत्यूच्या दरात लक्षणीय घट झाल्याचे निर्दर्शनास आले आहे. विविध संस्थांनी केलेल्या सर्वेक्षण व अहवालानुसार, २०१८ मध्ये राज्याचा बालमृत्यू दर हा प्रति एक हजार २२ इतका होता.
- ✓ आता तो १८ वर आला आहे. तर, नवजात मृत्यूदर हा प्रति एक हजार १३ इतका होता, तो आता ११ पर्यंत कमी झाला.
- ✓ संयुक्त राष्ट्राच्या शाश्वत विकास ध्येयानुसार, सन २०३० पर्यंत नवजात मृत्यू दर १२ पेक्षा कमी करण्याचे लक्ष्य निश्चित करण्यात आले होते. महाराष्ट्रात हे उद्दिष्ट २०२० मध्ये गाठण्यात यशा प्राप्त झाले.
- ✓ राज्यात माता व बाल आरोग्य संबंधित जनजागृतीमुळे आणि जनतेमध्ये वाढत असलेल्या जागरूकतेमुळे बालमृत्यूचे प्रमाण कमी झाल्याचे दिसून येत आहे. शिवाय गर्भवती आणि बालकांसाठी विविध पातळीवर करण्यात आलेल्या संयुक्त प्रयत्नांचेही हे यश असल्याचे दिसून येते.

२०२३-२४ मधील महिनानिहाय बालमृत्यू

महिना	बालमृत्यू	महिना	बालमृत्यू
एप्रिल	१००८	ऑक्टोबर	१२०५
मे	१०८९	नोव्हेंबर	१०१९
जून	१०५९	डिसेंबर	१०५८
जुलै	११८०	जानेवारी	९४५
ऑगस्ट	१२४९	फेब्रुवारी	७९५
सप्टेंबर	१२६६		

५३ विशेष नवजात शिशू काळजी कक्ष स्थापन

- ✓ नवजात बालमृत्यू कमी करण्यासाठी राज्यातील सर्व जिल्हांमध्ये ५३ विशेष नवजात शिशू काळजी कक्ष स्थापन करण्यात आले आहेत.
- ✓ यामार्फत दरवर्षी अंदाजे ५० ते ६० हजार आजारी नवजात शिशू तसेच कमी वजनाच्या बालकांवर उपचार केले जातात. कक्षामध्ये कांगारू मदर केअर पद्धतीचा वापर करण्यात येतो

व उपचार करण्यात येतात. या उपक्रमाचा फायदा बालमृत्यू कमी होण्यासाठी झाला.

गृहभेटींद्वारे बालकांच्या आरोग्याचा आढावा

- ✓ आशा कार्यकर्त्तांद्वारे राज्यातील सर्व नवजात बालकांची गृहभेट घेण्यात येते. त्याद्वारे आरोग्याची तपासणी व गंभीर बालकांना उपचारासाठी संदर्भित करण्यात येते.
- ✓ या कार्यक्रमाअंतर्गत दरवर्षी अंदाजे १० लाख नवजात शिशूना गृहभेटी देण्यात येतात व अंदाजे ९० हजार आजारी बालकांचे निदान करून उपचार व संदर्भसेवा देण्यात येते.
- ✓ जननी शिशू सुरक्षा कार्यक्रमाअंतर्गत ० ते १ वर्ष वयोगटातील बालकांवर मोफत उपचार, आहार व संदर्भ सेवा या सुविधा देण्यात येतात. आरोग्य सेविका, आशा यांचे प्रशिक्षण घेण्यात आले.
- ✓ राज्यात कुपोषित बालकांच्या उपचाराकरिता जिल्हा पातळीवर ४६ पोषण पुनर्वसन केंद्रे तसेच आदिवासी कार्यक्षेत्रात तालुका पातळीवर २७ बाल उपचार केंद्रे कार्यान्वित झाली आहेत.
- ✓ यामध्ये गंभीर व तीव्र आजारी (सॅम) कुपोषित बालकांना दाखल करून तपासणी, उपचार व उपचारात्मक आहार दिला जातो. बालकांवर पूर्ण उपचार करण्याकरिता पालकांना बुडीत मजुरी व आहाराची सुविधा देण्यात येते. त्यामुळे बाल मृत्यूमध्ये घट झाली आहे.

मनरेगाच्या मजुरीत चार ते दहा टक्के वाढ

- ✓ महाराष्ट्रात २९७ रुपये प्रतिदिन मिळतेय मजुरी.
- ✓ महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी (मनरेगा) योजनेतर्गत विविध राज्यांमध्ये मजुरीचे दर सुधारित करण्यात आले असून, चार ते १० टक्के वाढ करण्यात आली आहे. महाराष्ट्रात मजुरी दर आता २९७ रुपये प्रतिदिन झाला.

मनरेगाचे राज्यनिहाय दर (प्रतिदिन रुपयांत)		
अ.क्र.	राज्य	मजुरी
१.	हरयाणा	₹७४
२.	असूणाचल प्रदेश	₹३४
३.	महाराष्ट्र	₹९७
४.	नागालैंड	₹३४
५.	सिक्किम	₹७४
६.	गोवा	₹५६
७.	आंध्र प्रदेश	₹००
८.	उत्तर प्रदेश	₹३७
९.	उत्तराखण्ड	₹३७
१०.	पश्चिम बंगाल	₹५०
११.	तामिळनाडू	₹१९
१२.	तेलंगणा	₹००
१३.	बिहार	₹२८
१४.	गुजरात	₹८०
१५.	कर्नाटक	₹४९

गंजिफासह लाकडी खेळण्यांना 'जीआय' मानांकन

- सावंतवाडीतील राजघराण्याकडून माहिती; राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय ओळख मिळाणार.
- येथील राजघराण्याच्या गंजिफा कलेसह सावंतवाडीच्या लाकडी खेळण्यांना भारत सरकारकडून भौगोलिक मानांकन (जीआय) मिळाले आहे. त्यामुळे देशांतर्गत आणि आंतरराष्ट्रीय बाजारपेठेत लाकडी खेळणी आणि गंजिफा कलेला अधिक महत्त्व प्राप्त होणार आहे.

भाईंदर ते वसई पहिली रो-रो सेवा

- भाईंदर व वसई या दोन्ही जेव्हीची कामे पूर्ण झाल्यामुळे वसई ते भाईंदर दरम्यान प्रायोगिक तत्वावर होत आहे.
- गेल्या काही वर्षांपासून प्रतीक्षेत असलेल्या रो-रो फेरीबोट सेवेमुळे भाईंदर आणि वसई ही शहरे जलमार्गाने जोडली जातील मिसेस सुवर्णदुर्ग शिंगिंग अँड मरीन सर्विसेस प्रायव्हेट लिमिटेड या कंपनीस रो-रो फेरीबोट सेवा चालविण्याचा ठेका महाराष्ट्र सागरी मंडळाने दिला.

महाराष्ट्रातील सर्वात मोठे उद्यान : ग्रॅण्ड सेंट्रल पार्क

- महाराष्ट्रातील हे सगळ्यात मोठे उद्यान आहे.
- नाव : नमो-द ग्रॅण्ड सेंट्रल पार्क
- विकास : ठाणे महानगरपालिका आणि कल्पतरू समूहाने कोलशेत येथे विकसित केले.
- उद्घाटन : मुख्यमंत्री एकनाथ शिंदे
- झाडे : ३ हजार ५००
- वैशिष्ट्ये : क्यूआर कोड स्कॅन करून झाडांविषयीची माहितीही जाणून घेता येते.

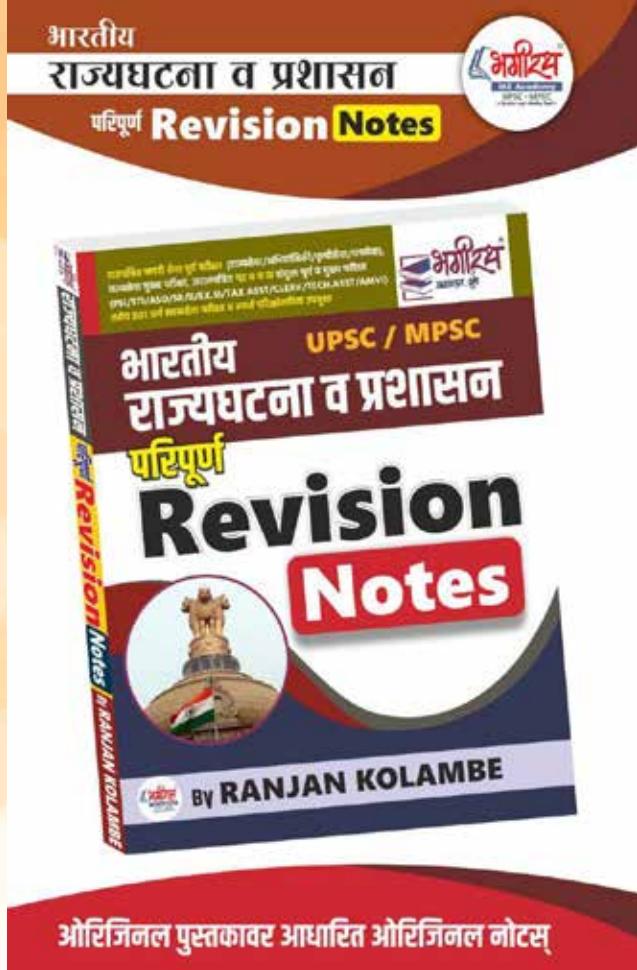
इन्सॅट-३ डीएस उपग्रह

- वजन २२७४ किलो
- जमीन आणि सागरी पृष्ठभागाचे निरीक्षण व अभ्यास
- वातावरणाचा अंदाज नैसर्गिक आपत्तीचा पूर्व इशारा देणारा जीएसएलब्ही एफ १४
- उंची ५२ फूट
- एकूण ३ टप्पे
- सर्वात वरील टप्प्यात क्रायोजेनिक इंधन.

राज्यातील ११ किल्ल्यांचा जागतिक वारसास्थळात समावेश

- ☛ छत्रपती शिवरायांचे राज्यातील ११ त्याचबरोबर तामिळनाडू राज्यातील एक अशा एकूण १२ किल्ल्यांचा जागतिक वारसास्थळांच्या (युनेस्को) यादीत समावेश करण्यात येणार.
- ☛ याबाबत युनेस्कोच्या अधिकाऱ्यांनी सातारा, कोल्हापूर, रायगड, पुणे येथील गडकिल्ल्यांवर भेट देऊन पाहणी केली आहे. यासंदर्भात जून महिन्यापर्यंत विस्तृत आराखडा तयार करण्याच्या दृष्टीने सुरुवात केली आहे.
- ☛ त्यानुसार गडकिल्ल्यांच्या आसपासच्या परिसराचा विकास होणार आहे. गडकिल्ल्यांमध्ये आणि परिसरात झालेली खासगी आणि शासकीय अतिक्रमणे काढण्यासंदर्भात प्रथम स्थानिक प्रशासनाने सविस्तर अहवाल तयार करावा, अशा सूचनादेखील देण्यात आलेल्या आहेत.
- ☛ याबाबत जिल्हाधिकारी कार्यालयात बैठक पार पडली, त्या वेळी या सूचना दिल्या आहेत. राज्यातील ऐतिहासिक, सांस्कृतिक वारशांचे जेतन व संरक्षण करण्याच्या दृष्टीने सप्टेंबर २०२२ मध्ये युनेस्कोला शासनाच्या वटीने गडकिल्ल्यांसंदर्भात प्रस्ताव पाठविण्यात आला होता.
- ☛ एक वर्षानंतर युनेस्कोकडून मराठा मिलिटरी लॅंडस्केप्स ऑफ इंडिया या नामांकनाला सहमती देण्यात आली. १७ व्या शतकात बांधलेल्या गडकिल्ल्यांचा वारसा त्यांच्याभोवती असणारी तटबंदी, समृद्ध पाहणीसंदर्भात नियोजन केले.
- ☛ त्यानुसार केंद्र आणि राज्य शासनाच्या निर्देशानुसार राज्याचे मुख्य सचिव नितीन करीर यांच्या अध्यक्षतेखाली २२ अधिकाऱ्यांची समिती स्थापन केली. या समितीमध्ये पुरातत्व विभागाचे अधिकारी, पर्यटन संचलनालयाचे संचालक, सर्व जिल्हाधिकारी आणि विषयतज्ज्ञांचा समावेश आहे.
- ☛ त्यानुसार करीर यांच्या अध्यक्षतेखाली युनेस्कोच्या अधिकाऱ्यांसोबत एक बैठक पार पडल्यानंतर युनेस्कोने प्रत्यक्षात गडकिल्ल्यांची पाहणी केली आहे. त्यानुसार अनेक सूचना देण्यात आल्या.

MPSC | UPSC | COMBINE

रोजच्या चालू घडामोडी सिरीज, PYQ सिरीज,
सर्व विषयांच्या ऑनलाईन बॅचेस आणि
मोफत टेस्ट सिरीजसाठी खालील QR Code स्कॅन करा.

Scan
App
QR Code

Scan
YouTube
QR Code

Bhagirath IAS Academy
हे youtube चॅनेल आणि
BHAGIRATH IAS ACADEMY
हे अॅप्लिकेशन..

भगीरथ
IAS Academy
UPSC • MPSC
त दि जातन सदूऱ परिवर्तन दिलो !

Bhagirath IAS Academy

भगीरथ
IAS Academy
UPSC - MPSC

आरतीय साज्याधना आणि प्रसारात
Original Book

आरतीय साज्याधना आणि प्रसारात
Revision Notes

UPSC / MPSC
भारताची साज्याधना
आणि प्रशासन
BY RANJAN KOLAMBE

भारतीय साज्याधना व प्रशासन
परिपूर्ण Revision Notes
BY RANJAN KOLAMBE

विषयाच संपला

THE BEST CHOICE

100% GUARANTEED

99702 98197 | 909090 6777

आयआयएम अहमदाबाद टॉप २५ मध्ये

- एक विझनेस आणि व्यवस्थापन श्रेणीतील जगातील पहिल्या २५ संस्थांमध्ये आयआयएम अहमदाबादचा समावेश झाला, तर आयआयएम बंगळुरू, आयआयएम कोलकाता यांचे पहिल्या ५० संस्थांमध्ये नाव आहे.
- दिल्लीतील जवाहरलाल नेहरू विद्यापीठ हे देशातील सर्वोत्कृष्ट विद्यापीठ ठरले आहे. लंडन येथील काक्रेली सायमंडस (क्यूएस) संस्थेद्वारा जगभारातील उच्चशिक्षण देणाऱ्या संस्थांची आकडेवारी जाहीर करण्यात आली.

पंतप्रधान सूर्यघर योजना

पीएम सूर्यघर योजना काय आहे?

- पंतप्रधान सूर्यघर मोफत वीज योजना ही सौरऊर्जा निर्मितीची योजना आहे. यासाठी लाभार्थीच्या घराच्या छप्पर / गच्छीवर सौरऊर्जा निर्मितीचे सोलर पॅनल लावले जाते. यातून निर्माण झालेली वीज प्रथम घरात वापरली जाते.
- शिल्लक वीज महावितरण वा अन्य पुरवठादारांच्या ग्रिडमध्ये सोडली जाते. प्रत्येक महिन्याच्या शेवटी घरगुती वीज प्रकल्पातील निर्मिती आणि वापर या दोघांची गोळाबेरीज करून ग्राहकाला वीज देयक दिले जाते.

योजना कधीपासून? कशासाठी?

- पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी १३ फेब्रुवारी २०२४ रोजी ही योजना सुरु करण्यापूर्वी ही ग्रिड कनेक्टेड रूफटॉप्स ॲण्ड स्मॉल सोलर पॉवर प्लान्ट्स प्रोग्राम या नावाने २०१२ पासून ही योजना होती, तिच्या अनुदानात २०१६ मध्ये वाढही झाली.
- सौरघर नावाने २०२४ पासून सुरु झालेल्या योजनेतून देशातील एक कोटी कुटुंबांना महिन्याला तीनशे युनिटपर्यंत

मोफत वीज पुरवण्याचा सरकारचा उद्देश आहे. एक कोटी घरांना सौर पॅनलसाठी अनुदान असे या योजनेचे लक्ष्य आहे.

- प्रकल्पातून वापराहून जास्त वीज तयार झाल्यास ग्राहकाला केवळ स्थिर आकाराचे देयक येते. जास्तीची वीज ग्रिडमध्ये गेल्यास अशा अतिरिक्त विजेच्या बदल्यात ग्राहकाला त्यात्या वीजवितरण कंपनीकडून उत्पन्नही मिळते.

सरकारकडून अनुदान किती? कसे?

- लाभार्थीचा प्रकल्प तीन किलोवॅट वा अधिक क्षमतेचा असेल, तर केंद्र सरकारकडून ७८ हजार रुपयांपर्यंत अनुदान मिळते. त्याखालोखाल दोन किलोवॅट क्षमतेच्या प्रकल्पाला साठ हजार रुपये, तर एक किलोवॅट क्षमतेच्या प्रकल्पाला तीस हजार रुपये अनुदान मिळते.

- जेव्हा सौर प्रकल्प स्थापित केला जाईल आणि वीज वितरण कंपनी नेट मीटिंग स्थापित करेल, त्यानंतर जेव्हा त्याचे पुरावे आणि प्रमाणपत्र पोर्टलवर अपलोड केले जातील तेव्हाच सरकार अनुदानाची संपूर्ण रकम ग्राहकांच्या खात्यात हस्तांतरित करते.

कर्करोगावरील पहिल्या स्वदेशी जनुकीय उपचारप्रणालीची सुरुवात

- राष्ट्रपती द्रौपदी मुर्मू यांनी आयआयटी मुंबई येथे कर्करोगावरील पहिल्या स्वदेशी जनुकीय उपचारप्रणालीची सुरुवात केली. सीएआर-टी सेल उपचार प्रणाली असे नाव असलेली ही उपचारपद्धती सुलभतेने तसेच किफायतशीर दरात उपलब्ध होणार असल्याने संपूर्ण मानवजातीसाठी ती नवी अशा देणारी ठरली आहे.

- याप्रसंगी बोलताना राष्ट्रपती महानाथी की, भारताच्या पहिल्या जनुकीय उपचार प्रणालीची सुरुवात ही कर्करोगाविरुद्धच्या आमच्या लढ्यातील मोठी प्रगती आहे. ही उपचारप्रणाली

- असंख्य कर्करोग ग्रस्तांना नवजीवन देण्यात यशस्वी ठरेल, असा विश्वास त्यांनी यावेळी व्यक्त केला.
- एक देशातील शिक्षणक्षेत्र आणि उद्योगक्षेत्र यांच्यातील भागीदारीचे हे उत्कृष्ट उदाहरण असून त्यातून अशाच प्रकारच्या प्रयत्नांना प्रेरणा मिळेल, असा विश्वास राष्ट्रपती द्रौपदी मुर्मूळे यांनी व्यक्त केला.
  - दोन राष्ट्रपती म्हणाल्या की, आयआयटी बॉम्बे ही शिक्षण संस्था केवळ भारतातच नव्हे, तर जगभरात तंत्रज्ञानविषयक शिक्षणासाठी आदर्श संस्था म्हणून नावाजलेली आहे. आयआयटी मुंबईने तीन दशके संशोधन आणि विकासावर लक्ष केंद्रित केल्यामुळे व्यक्त शक्य झाले आहे.
  - तीन आयआयटी मुंबई आणि अशाच इतर संस्थांमधील, अगदी संपूर्ण भारतातील शिक्षक गण आणि विद्यार्थी यांच्या ज्ञानाचा पाया आणि कौशल्ये यांना आगामी तंत्रज्ञानविषयक क्रांतीचा मोठा लाभ होणार आहे, असे मत त्यांनी याप्रसंगी व्यक्त केले.
  - भारताची ही पहिलीच सीएआर-टी सेल उपचार प्रणाली मुंबईतील भारतीय तंत्रज्ञान संस्था आणि टाटा मेमोरियल रुग्णालय यांच्यातील सहयोगासह आणि इम्युनोक्ट या उद्योग क्षेत्रातील भागीदाराच्या सहकार्याने विकसित करण्यात आली.

भारतीयांच्या सरासरी आयुर्मानात वाढ

- जागतिक पातळीवर सरासरी आयुर्मानात दिवसेंदिवस वाढ होताना दिसून येत आहे. एका नव्या संशोधनानुसार १९९० ते २०२१ या कालावधीत जागतिक पातळीवर सरासरी आयुर्मान ६.२ वर्षांनी वाढले. याचवेळी भारतीयांचे सरासरी आयुर्मान ८ वर्षांनी वाढल्याचेही समोर आले आहे.
- जागतिक आयुर्मानाबाबत अमेरिकेतील इन्स्टिट्यूट फॉर हेल्थ मेट्रिक्स अँड इव्हॅल्यूएशन (आयएचएमई) या संस्थेतीत सरासरी आयुर्मानात वाढ १९९०-२०२१

भूतान	१३.६ वर्ष	
बांगलादेश	१३.३ वर्ष	
नेपाळ	१०.४ वर्ष	
भारत	८ वर्ष	
पाकिस्तान	२.५ वर्ष	

संशोधकांनी संशोधन केले आहे. हे संशोधन लॅन्सेट या संशोधनपत्रिकेत प्रसिद्ध झाले आहे.

- या संशोधनानुसार अतिसार, श्वसनमार्ग संसर्ग, हृदयविकार यांच्यामुळे होणारे मृत्यू कमी झाल्याने आयुर्मान वाढण्यास मदत झाली आहे. मागील तीन दशकांत भारतीयांचे सरासरी आयुर्मान ८ वर्षांनी वाढले आहे.
- दक्षिण आशिया विभागात भूतानमध्ये आयुर्मानात सरासरी सर्वाधिक १३.६ टक्के वाढ झाली आहे. त्याखालोखाल बांगलादेश १३.३ वर्षे, नेपाळ १०.४ वर्षे आणि पाकिस्तान २.५ वर्षे अशी वाढ आहे.
- आग्रेय आशिया, पूर्व आशिया आणि ओशनिया या विभागांमध्ये सरासरी आयुर्मानात सर्वाधिक ८.३ टक्के वाढ नोंदविण्यात आली आहे.
- गंभीर श्वसनविकार, हृदयविकार, श्वसनमार्ग संसर्ग आणि कर्करोगामुळे होणारे मृत्यू या विभागांमध्ये कमी झाले आहेत. त्यामुळे सरासरी आयुर्मान वाढले आहे. याबाबत संशोधक डॉ. लिएन आँग म्हणाले की, आमच्या संशोधनातून जागतिक पातळीवरील आरोग्याचे चित्र स्पष्ट झाले आहे.
- अनेक देशांनी अतिसार आणि हृदयविकारामुळे होणारे मृत्यू कमी करण्यात उल्लेखनीय यश मिळविले आहे. याचवेळी करोनामुळे मृत्यू वाढल्यामुळे सरासरी आयुर्मानातील वाढ कमी झाली आहे.
- एका नव्या संशोधनानुसार १९९० ते २०२१ या कालावधीत जागतिक पातळीवर सरासरी आयुर्मान ६.२ वर्षांनी वाढले. याचवेळी भारतीयांचे सरासरी आयुर्मान ८ वर्षांनी वाढल्याचेही समोर आले आहे.

करोना संकटामुळे १.६ वर्षांची घट

जागतिक पातळीवर करोना संकटामुळे सरासरी आयुर्मानातील वाढ काही प्रमाणात रोखली आहे. करोना संकटामुळे सरासरी आयुर्मानात १.६ वर्षांची घट झाली.
जागतिक पातळीवर मृत्युदरात १९९० ते २०१९ या कालावधीत ०.९ ते २.४ टक्के घट झाली होती. त्यानंतर करोना संकटाच्या काळात मृत्युदरात वाढ झाली.
सर्वाधिक मृत्यू होण्यास कारणीभूत ठरणाऱ्या रोगांमध्ये करोना दुसऱ्या स्थानी पोहोचला. यामुळे सरासरी आयुर्मानात त्यावेळी घट झाली.

देशातील पहिला त्रिदलतळ मुंबईत

तिन्ही सैन्यांची जायत तयारी

- एक तिन्ही सेना दलांच्या एकत्रित मोहिमांसाठीचा देशातील पहिला त्रिदल तळ हा मुंबईत उभा राहणार आहे. तसा प्रस्ताव संरक्षण मंत्रालयाने तयार केला असून त्यावर तिन्ही दलांकडून अभ्यास सुरु आहे.
- मोहीम सज्जता व देशाच्या सामरिक सुरक्षेसाठी आगामी काळात पाच थिएटर कमांड देशभरात उमे राहणार आहेत. त्याची पूर्वतयारी म्हणून हा तळ उभा राहत असल्याचे सूत्रांनी सांगितले.
- देशाच्या तिन्ही दलांनी संयुक्त मोहिमा कराव्यात, या मोहिमा करताना तिन्ही दलांनी एकमेकांच्या सामग्रीचा उपयोग करावा, असे भारताचे संरक्षण व सामरिक धोरण आहे. याच धोरणाला अनुसरून या तळाचा प्रस्ताव तयार करण्यात आला आहे.
- वास्तवात याच धोरणांतर्गत अंदमान व निकोबार येथे तिन्ही दलांचा संयुक्त कमांड अनेक वर्षांपासून कार्यरत आहे. त्याचीच पुढील पायरी म्हणून अशा तळाची रचना केली जात आहे.
- संयुक्त मोहिमा हा या तळाचा गाभा अस असला, तरीही एकमेकांकडे असलेल्या स्रोतांचा सक्षम वापर करणे हे प्रमुख उद्दिष्ट आहे. याचाच अर्थ हा तळ उभा राहिल्यानंतर तिन्ही दले एकमेकांच्या सामग्रीचा उपयोग मोहिमांसाठी करतील.
- मुंबईत नौदलाच्या पश्चिम कमांडचे मुख्यालय असल्याने अर्थातच येथील हा तळ नौदलाच्या अखत्यारित असेल. असेच तळ कोइम्बतूर येथे व गुवाहाटी येथेदेखील प्रस्तावित आहेत.

शेतकऱ्याच्या लेकीची सातासमुद्राला गवसणी

- देशातील पहिली जहाजावरील महिला डेक ऑफिसर.
- स्वप्नांना प्रयत्नांची जोड असेल, तर ती नक्कीच पूर्ण होतात याचा प्रत्यय वडापुरी (ता. इंदापूर) येथील सिमरन ब्रह्मदेव थोरात हिच्या गरुडभरारीवरून येत आहे.
- शेतकरी कुटुंबातील सिमरनने देशातील पहिली जहाजावरील महिला डेक ऑफिसर होण्याचा मान मिळवला आहे. वडापुरी येथे एका शेतकरी सामान्य कुटुंबात सिमरनचा जन्म झाला.
- तिचे बारावीपर्यंतचे शिक्षण इंदापूर येथील श्री नारायणदास रामदास हायस्कूलमध्ये झाले. बारावीनंतर तिने प्रवेशपरीक्षा देऊन पुण्यातील महाराष्ट्र ऑकेडमी ऑफ नेव्हल एज्युकेशन अँड ट्रेनिंगमध्ये (एमएएनटीई) २०१६ मध्ये प्रवेश घेतला.

ऑपरेशन इंद्रावती

- हिंसाचारग्रस्त कॅरेबियन देश हैतीमध्ये अडकलेल्या भारतीयांना शेजारच्या डोमिनिकन रिपब्लिकमध्ये हलवण्यासाठी भारत सरकारने ऑपरेशन इंद्रावती राबवले.
- हैती हा कॅरिबियन बेट देश आहे.
- राजधानी पोर्ट-ऑ-प्रिन्स
- चलन: हैतीयन गोरडे

इतर प्रमुख ऑपरेशन्स

- ☛ **ऑपरेशन गंगा** : रशिया आणि युक्रेन युद्ध भारतीयांना सुरक्षितपणे बाहेर काढण्यासाठी.
- ☛ **ऑपरेशन कावेरी** : सुदानमधील हिंसाचाराच्या वेळी भारतीयांना बाहेर काढण्यासाठी.
- ☛ **ऑपरेशन देवी शक्ती** : काबुल, अफगाणिस्तानवर तालिबानच्या हल्ल्यातून भारतीयांना बाहेर काढण्यासाठी.
- ☛ **ऑपरेशन करुणा** : म्यानमारमधील मोन्चा चक्रीवादळामुळे प्रभावित झालेल्या लोकांना मदत करण्यासाठी.
- ☛ **ऑपरेशन वंदे भारत** : करोनाच्या काळात लोकांना सुरक्षितपणे परत आणण्यासाठी.

जननदर २०५० मध्ये १.२९ टक्क्यापर्यंत घसरणार

मनुष्यबळाची कमतरता भासणार

- ☛ लोकसंख्येच्या घसरणीचे जसे लाभ आहेत, तसे समाजशास्त्रीय तोटेही अधोरोखित करण्यात येत आहेत. यामध्ये भविष्यात उद्योगांना मनुष्यबळाची मोठी कमतरता पडू शकते.

- ☛ भारताबाबत लॅन्सेटचा अहवाल; भविष्यात मुलांना जोडीदार न मिळण्याचा धोका!
- ☛ लोकसंख्येच्या आघाडीवर जगात प्रथम क्रमांकावर असलेल्या भारताचे चित्र बदलत आहे. देशातील प्रजननाचा दर झापाण्याने खाली घसरत आहे. २०५० मध्ये हा दर १.२९ पर्यंत खाली येईल. याचा अर्थ एका महिलेपासून

सरासरी अपत्याचे प्रमाण १.२९ इतके असेल आणि यामुळेच भारतीय लोकसंख्या मोठ्या प्रमाणात घसरणीला लागणार आहे.

- ☛ जगविख्यात 'लॅन्सेट' या आरोग्य नियतकालिकामध्ये नुकतेच हे संशोधन प्रसिद्ध झाले आहे. २०२१ मध्ये प्रजननाचा हा दर सरासरी १.९१ इतका नोंदविला गेला.
- ☛ तो येत्या २५ वर्षात १.२९ पर्यंत खाली जाईल, असा अंदाज अहवालामध्ये व्यक्त केला केला आहे. केवळ भारतातच नव्हे, तर जगभरात प्रजननाचा हा दर खाली येत आहे.
- ☛ संशोधकांच्या मते जगातील २०४ देशांपैकी १५५ देशांत म्हणजेच एकूण ७६ टके भूभावर प्रजननाचा दर हा मृत्युदराच्याही खाली जाण्याचा अंदाज आहे, तर या शतकाच्या अखेरीस या स्थितीला जगातील १९८ म्हणजे ९७ टके जग येईल.
- ☛ भारतात १९५० मध्ये प्रजननाचे हे प्रमाण ६.१८ टक्क्यांवर होते. १९८० मध्ये ते घसरू ४.६० टक्क्यांवर, तर २०२१ मध्ये ते १.९१ टक्क्यांवर खाली आले आहे. याला सरकारचे लोकसंख्या नियंत्रण धोरण उपयोगी ठरले.
- ☛ महिलांच्या साक्षरतेच्या प्रमाणात झालेल्या अमूलाग्र वाढीने त्याला मोठा हातभार लावला आहे. जगभरात वाढती लोकसंख्या ही विकासाला खिळ बसविणारे मोठे कारण असल्याबाबत शिक्कामोर्तब झाले आहे. आता लोकसंख्यावाढीचा उलट्या दिशेने प्रवास सुरु झाला आहे.

भारतात ८३ टक्के तरुण बेरोजगार!

- ☛ आंतरराष्ट्रीय कामगार संघटनेच्या अहवालातून धक्कादायक खुलासा.
- ☛ देशात बेरोजगारी शिगेला पोहोचली आहे का? निवडणुकीच्या वातावरणात बेरोजगारीचा मुद्दा पुन्हा चर्चे च्या केंद्रस्थानी आला आहे का? खरे तर, आंतरराष्ट्रीय कामगार संघटनेच्या (आयएलओ) अहवालात भारतातील रोजगाराच्या स्थितीबाबत अनेक धक्कादायक खुलासे करण्यात आले आहेत.
- ☛ यामध्ये सर्वात महत्वाची बाब समोर आली आहे ती म्हणजे देशातील एकूण बेरोजगारापैकी ८३ टके तरुण आहेत. आयएलओ इन्स्टिट्यूट ऑफ ह्युमन डेव्हलपमेंटच्या

सहकार्याने इंडिया एम्प्लॉयमेंट रिपोर्ट २०२४ प्रकाशित केला.

- ☛ त्यानुसार भारतात १०० लोक बेरोजगार असतील तर त्यातील ८३ तरुण आहेत. यामध्येही बहुतांश तरुण सुशिक्षित आहेत. देशातील एकूण बेरोजगार तरुणांमध्ये सुशिक्षित बेरोजगारांची संख्या २००० च्या तुलनेत आता दुप्पट झाल्याचेही आयएलओच्या अहवालात उघड झाले.
- ☛ २००० मध्ये सुशिक्षित तरुण बेरोजगारांची संख्या एकूण तरुण बेरोजगाराच्या ३५.२ टक्के होती. २०२२ मध्ये ती ६५.७ टक्के झाली. यामध्ये केवळ दहावीपर्यंतचे शिक्षण पूर्ण केलेल्या सुशिक्षित तरुणांचा समावेश करण्यात आला आहे.
- ☛ आयएलओच्या अहवाल जाहीर होण्याच्या एक दिवस आधी, देशाचे माजी अरबीआय गव्हर्नर आणि प्रसिद्ध अर्थतज्ज रघुराम राजन म्हणाले होते की, भारतातील लोकांनी आपली इकॉनॉमिक ग्रोथ चांगली असल्याच्या अफवांवर विश्वास ठेवू नये, असे करणे ही एक मोठी चूक ठरेल.
- ☛ त्याएवजी, भारताने आपल्या अर्थव्यवस्थेतील मूलभूत समस्या, जसे की आपली शिक्षण व्यवस्था सुधारण्यावर भर दिला पाहिजे. आयएलओनेही आपल्या अहवालात असेच काहीसे म्हटले आहे. आयएलओने म्हटले की, भारतात १०वी नंतर शाळा सोडण्याचे प्रमाण अजूनही उच्च पातळीवर आहे.
- ☛ विशेषत: गरीब राज्यामध्ये, उच्च शिक्षणाच्या बाबतीत देशांतर्गत प्रवेशाचे प्रमाण खूप आहे, परंतु या ठिकाणी शिक्षणाचा स्तर चिंताजनक आहे. भारतातील मुलांची शिक्षणाची क्षमता शालेय ते उच्च शिक्षण पातळीपर्यंत कमी आहे.
- ☛ लोकांच्या उत्पन्नात सातत्याने घट !
- ☛ दरम्यान, रोजगाराच्या संदर्भातही एक गोष्ट अहवालात नमूद

करण्यात आली आहे. २०१९ पासून, नियमित कामगार आणि स्वयंरोजगार असलेल्या लोकांच्या उत्पन्नात घट होत आहे. त्याचेवढी, अनस्किल्ड लेबर फोर्समध्ये कॅज्युअल वर्कर्सना २०२२ मध्ये किमान वेतन मिळालेले नाही.

- ☛ काही राज्यांमध्ये रोजगाराची स्थिती अत्यंत दयनीय आहे. बिहार, उत्तर प्रदेश, ओडिशा, मध्य प्रदेश, झारखंड आणि छत्तीसगड ही राज्ये आहेत, भारतासाठी हा अत्यंत कठीण काळ आहे.
- ☛ भारतातील सुमारे २७ टक्के लोकसंख्या तरुणांची आहे, परंतु त्यातील मोठा भाग बेरोजगार आहे. अशा परिस्थितीत भारताला आपल्या डेमोग्राफिक डिव्हिडंटचा लाभ म्हणावा तसा मिळत नाही.

भारतातून ईव्ही निर्यात करणारी 'सिट्रॉन' पहिली बहुराष्ट्रीय कंपनी

- ☛ भारतात तयार करण्यात आलेल्या इलेक्ट्रिक मोटारांची परदेशात निर्यात करणारी सिट्रॉन ही पहिली बहुराष्ट्रीय कंपनी ठरली आहे.
- ☛ फ्रेंच वाहन उत्पादक कंपनी सिट्रॉनने भारतातील उत्पादन प्रकल्पात तयार करण्यात आलेल्या ई-सी श्री या मोटारांची निर्यात सुरु केली आहे.
- ☛ सिट्रॉन च्या ५०० ई-सी श्री मोटारी इंडोनेशियाला पाठवण्यात आल्या. सिट्रॉनचे हे पाऊल देशात जगासाठी शाश्वत इलेक्ट्रिक वाहने तयार करण्याच्या भारताच्या उद्दिष्टाशी सुसंगत आहे.

भारतातील पहिले ट्राय-सर्विस कॉमन डिफेन्स स्टेशन

- एक लाष्कर, नौदल आणि भारतीय हवाई दलासाठी देशातील पहिले ट्राय- सर्विस कॉमन डिफेन्स स्टेशन मुंबईत बांधले जात आहे.
- ठिकाण : मुंबई, महाराष्ट्र
- कोणाद्वारे बांधले जात आहे : सशस्त्र बल सेना मुंबई
- उद्देश : भारताच्या तिन्ही सैन्यांमध्ये समन्वय आणि एकता वाढवणे.
- सध्या भारतात कोणतीही सामान्य संरक्षण केंद्रे नाहीत.
भारताचे सेना प्रमुख
- सीडीएस : लेफिनेंट जनरल अनिल चौहान.
- थल सेना प्रमुख : मनोज पांडे.
- वायुसेना प्रमुख : दिनेशकुमार त्रिपाठी.
- नौसेना प्रमुख : राधाकृष्ण हरि कुमार.

कोळसा ट्रेन ते 'वंदे भारत' पर्यंतची यशस्वी धाव

- रेल्वेचा १७१ वर्षाचा अभूतपूर्व प्रवास पूर्ण; १७२ व्या वर्षात पदार्पण.
- इंग्रज अधिकाऱ्यांनी सुरु केलेली कोळसा ट्रेन ते भारत स्वतंत्र झाल्यानंतर आतापर्यंतची वंदे भारत ट्रेनची धाव यशस्वीरीत्या पूर्ण करीत रेल्वेने १७१ वर्षाचा अभूतपूर्व प्रवास पूर्ण केला आहे.
- आता रेल्वेने १७२ व्या वर्षात पदार्पण केले आहे. लवकरच चीन, जपान या देशांप्रमाणे बुलेट ट्रेनने प्रवास करायला मिळेल, अशी अपेक्षा भारतीय रेल्वे प्रवाशांकडून व्यक्त

केली जात आहे.

- भारतीय रेल्वेने १७१ गौरवशालीवर्षे पूर्ण केली, दि. १६ एप्रिल १८५३ रोजी मुंबई ते ठाणेदरम्यान धावणारी आशियातील आणि भारतातील पहिली ट्रेन बोरी बंदर (सध्याचे छत्रपती शिवाजी महाराज टर्मिनस) येथून रवाना झाली.
- जशी वर्षे उलटली, तशी पहिली ट्रेन चालवणारी ग्रेट इंडियन पेनिन्सुला रेल्वे १९०० मध्ये इंडियन मिडलैंड रेल्वे कंपनीत विलीन झाली आणि तिच्या सीमा उत्तरेला दिल्ली, उत्तर-पूर्वेकडे कानपूर व अलाहाबाद तसेच पूर्वेकडे नागपूर ते दक्षिण-पूर्वेकडील रायचूरपर्यंत विस्तारल्या.

माथेरान टॉय ट्रेनलाही ११७ वर्षे पूर्ण

- नेरळ-माथेरान मिनी रेल्वेनेही ११७ गौरवशाली वर्षे पूर्ण केली आहेत. या रेल्वेचे बांधकाम १९०४ मध्ये सुरु झाले आणि दोन फूट गेज लाइन अखेरीस १९०७ मध्ये वाहतुकीसाठी खुली करण्यात आली.
- खबरदारी म्हणून पावसाळ्यात ही लाइन बंद राहिली. तथापि, अमन लॉज ते माथेरान दरम्यानची शटल सेवा पावसाळ्यातही चालविण्यासाठी दि. २९ नोव्हेंबर २०१२ पासून सुरु करण्यात आली.
- नेरळ-माथेरान नॉरोगेज मार्गावरील प्रवाशांना सुरक्षित आणि आसामदायी प्रवास तसेच सेवा सुनिश्चित करण्यासाठी मध्य रेल्वेने या विभागात अनेक पायाभूत सुविधांची कामे हाती घेतली आहेत.

मध्य रेल्वे चालवतेय ६ वंदे भारत एक्स्प्रेस

- एप्रिल १८५३ मधील पहिल्या ट्रेनपासून ते भारतातील सर्वांत आधुनिक ट्रेन वंदे भारत एक्स्प्रेसपर्यंत रेल्वेने गेल्या १७१ वर्षांमध्ये आपले जाळे यशस्वीरीत्या विस्तृत केले आहे. सध्या मध्य रेल्वे ६ वंदे भारत एक्स्प्रेस गाड्या चालवते.
- छत्रपती शिवाजी महाराज टर्मिनस-साईनगर शिर्डी, छत्रपती शिवाजी महाराज टर्मिनस-सोलापूर, छत्रपती शिवाजी महाराज टर्मिनस-मडगाव, छत्रपती शिवाजी महाराज टर्मिनस-जालना, नागपूर- बिलासपूर आणि नागपूर-इंदूर वंदे भारत यांचा समावेश आहे.

काही जुन्या गाड्या धावतात १०० वर्षांनंतरही

- अनेक मोठ्या कामगिरीसह मध्य रेल्वे आघाडीवर आहे.

त्यापैकी काही उल्लेखनीय कामगिरी पुढीलप्रमाणे: पहिली शताब्दी एक्स्प्रेस, पहिली जनशताब्दी एक्स्प्रेस, पहिली तेजस एक्स्प्रेस इ.व पंजाब मेलसारख्या काही जुन्या गाड्या १०० वर्षांनंतरही धावत असल्याने आणि प्रवाशांमध्ये लोकप्रिय असल्याने यामार्फत मध्य रेल्वेने निश्चितच खूप मोठा पल्ला गाठलेला आहे.

अशी झाली मध्य रेल्वेची स्थापना

- एक दि. ५ नोव्हेंबर १९५१ रोजी निजाम संस्थान, सिंधिया संस्थान आणि ढोलपूर संस्थानातील रेल्वे यांचे एकत्रीकरण करून मध्य रेल्वेची स्थापना करण्यात आली.
- सध्या मुंबई, भुसावळ, नागपूर, सोलापूर आणि पुणे या ५ विभागांसह मध्य रेल्वे महाराष्ट्र, मध्य प्रदेश आणि कर्नाटक राज्यांमध्ये ४ हजार २७५ मार्ग किमीपेक्षा जास्त अंतरावर पसरली असून, या राज्यातील तब्बल ४६६ स्थानकांद्वारे मध्यरेल्वे सेवा देते.

विद्युतीकरणावरील पहिली रेल्वे धावली

दि. ३ फेब्रुवारी १९२५ रोजी बॉम्बे व्हीटी आणि कुर्ला हार्बर यादरम्यान भारतातील पहिली इलेक्ट्रिक ट्रेन सेवेच्या धावण्याने रेल्वे आणि मुंबईच्या उपनगरीय सेवांच्या विद्युतीकरणाची पायाभरणी केली गेली.

- आज ही रेल्वे मुंबई शहराची जीवनरेखा बनली आहे. मध्य रेल्वेने १०० टक्के विद्युतीकरणाचे लक्ष गाठले आहे. सध्या मध्य रेल्वेकडे पाच उपनगरीय कॉरिडॉर आहेत.
- ३ डिसेंप्सन सुरु झालेल्या उपनगरीय सेवा हळूहळू ९ डिसेंप्सन, १२ डिसेंप्सन आणि काही सेवांमध्ये १५ डिसेंपर्यंत वाढल्या आहेत.
- प्रवास अधिक सोईस्कर आणि आरामदायी करण्यासाठी वातानुकूलित उपनगरीय सेवाही मध्य रेल्वेवर सुरु करण्यात आल्या आहेत.
- यंदाचा लता दीनानाथ मंगेशकर पुरस्कार महानायक अमिताभ बच्चन यांना देण्यात येणार आहे. २४ एप्रिल रोजी मास्टर दीनानाथ मंगेशकर यांच्या स्मृती दिनी समारंभपूर्वक हे पुरस्कार प्रदान करण्यात येणार आहेत.
- प्रसिद्ध संगीतकार ए. आर. रेहमान यांना संगीत क्षेत्रातील प्रदीर्घ सेवेसाठी, ज्येष्ठ अभिनेते अशोक सराफ यांनी नाट्य चित्रपट मालिका क्षेत्रातील योगदानासाठी आणि प्रसिद्ध अभिनेत्री पद्मिनी कोल्हापुरे यांना अभिनय क्षेत्रातील काम

गिरीसाठी मास्टर दीनानाथ मंगेशकर पुरस्काराने गौरवण्यात येणार आहे.

- प्रसिद्ध गायक रुपकुमार राठोड यांना हिंदुस्थानी संगीत गायनासाठी या पुरस्काराने सन्मानित करण्यात येणार आहे. तर अभिनेते अतुल परचुरे यांनाही नाट्य क्षेत्रातील काम गिरीसाठी पुरस्काराने सन्मानित करण्यात येणार आहे.
- पुरस्कारांचे अन्य मानकरी**
- विशेष वैयक्तिक पुरस्कार - रणदीप हुडा (उत्कृष्ट चित्रपट निर्मिती).
- सर्वोत्कृष्ट नाटक गालिब.
- दीपसंभ फाऊंडेशन मनोबल - (समाजसेवा).
- वाविलासिनी पुरस्कार - मंजिरी फडके (प्रदीर्घ साहित्य सेवा).
- मास्टर दीनानाथ मंगेशकर पुरस्कार - भाऊ तोरसेकर (प्रदीर्घ पत्रकारिता).

MPSC | UPSC COMBINE

रोजच्या चालू घडामोडी सिरीज, PYQ सिरीज, सर्व विषयांच्या ऑनलाईन बॅचेस आणि मोफत टेस्ट सिरीजसाठी खालील QR Code स्कॅन करा.

Bhagirath IAS Academy
हे youtube चॅनेल आणि
BHAGIRATH IAS ACADEMY
हे ऑप्लिकेशन..

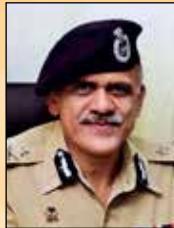

न हि जागेन नद्यान् विकल्पित विद्याने।

सदानंद दाते एनआयएचे महासंचालक

२६/११ दहशतवादी हल्ल्याचे
नायक

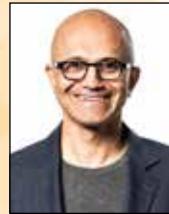
- एक मुंबईवर २६/११ ला झालेल्या भीषण दहशतवादी हल्ल्यात सदानंद दाते यांनी आपल्या जीवाची बाजी लावत शौर्यपूर्ण कामगिरी केली होती.
- कामा रुग्णालयाच्या परिसरात अजमल कसाब आणि अबु इस्माइल या दहशतवाद्यांना गंभीर जखमी असतानाही त्यांनी एक तास रोखून धरले होते. या कामगिरीसाठी दाते यांना राष्ट्रपती पदकाने सन्मानित करण्यात आले. विशेष म्हणजे या मुंबईतील दहशतवादी हल्ल्यानंतरच राष्ट्रीय तपास यंत्रणेची स्थापना करण्यात आली होती.
- राज्याच्या दहशतवाद विरोधी पथकाचे (एटीएस) प्रमुख सदानंद दाते हे राष्ट्रीय तपास यंत्रणेचे (एनआयए) पुढील महासंचालक असतील.
- विद्यमान महासंचालक दिनकर गुप्ता ३१ मार्च रोजी निवृत्त होणार असून त्यांच्या यांच्याजागी दाते यांची नियुक्ती करण्यात आली आहे. केंद्रीय कार्मिक मंत्रालयाने जारी केलेल्या एका परिपत्रकाद्वारे ही माहिती दिली.
- भारतीय पोलीस सेवेतील (आयपीएस) १९९० च्या तुकडीचे अधिकारी असलेल्या दाते यांनी २०२० मध्ये नव्याने स्थापन झालेल्या मीरा-भाईदर, वसई विरार पोलीस दलाचे पहिले आयुक्तपद भूषविले.
- पोलीस सहआयुक्त, कायदा व सुव्यवस्था आणि त्यानंतर मुंबई शहरातील गुन्हे शाखेचे ते सहआयुक्त राहिले आहेत. दाते यांनी त्यांच्या मूळ गावी, पुणे विद्यापीठातून डॉक्टरेट मिळविली आहे.
- केंद्रात सीआरपीएफमध्ये प्रतिनियुक्तीवर काम करत असताना छत्तीसगढसह देशातील अनेक भागांत नक्षलवादी कारवायांविरोधात सशस्त्र अभियान राबविण्यात आले होते.

दाते यांच्या संकल्पनेतून २०१२ मध्ये मुंबईतील प्रत्येक पोलीस ठाण्यात दहशतवाद विरोधी कक्षाची (एटीसी) स्थापना करण्यात आली. त्या अंतर्गत स्थानिक पातळीवर दहशतवादाबाबत गुप्त माहिती गोळा करणारा कक्ष कार्यरत करण्यात आला.

एक अधिकारी व चार कर्मचारी या कक्षात काम करीत असत. मुंबई पोलिसांना या कक्षाचा मोठ्या प्रमाणात फायदा झाला.

NIA स्थापना २००९.

प्रभावशाली व्यक्तींच्या यादीत सत्या नडेला, आलिया भट, साक्षी मलिक

टाईम मासिकाने २०२४ साठी जगातील १०० प्रभावशाली व्यक्तींची यादी प्रसिद्ध केली. यामध्ये अभिनेत्री आलिया भट्ट, कुस्तीपटू साक्षी मलिक, जागतिक बँकेचे अध्यक्ष अजय बंगा, मायक्रोसॉफ्टचे सीईओ सत्या नडेला आणि अभिनेता-दिग्दर्शक देव पटेल नावांचा समावेश आहे.

या यादीत अमेरिकेच्या ऊर्जा कर्ज कार्यक्रम कार्यालयाचे संचालक जिगर शाह, येल विद्यापीठातील खगोलशास्त्र आणि भौतिकशास्त्राचे प्राध्यापक प्रियमवदा नटराजन यांचाही समावेश आहे.

याशिवाय भारतीय वंशाच्या रेस्टॉरंटच्या मालक अस्मा खान आणि दिवंगत रशियन विरोधी पक्षनेते अलेक्सी नवलनी यांच्या पत्ती युलिया नवलनाया यांनाही स्थान देण्यात आले.

जागतिक बँकेचे अध्यक्ष अजय बंगा यांचा जन्म पुण्यात झाला, त्यांनी अहमदाबादमधून एमबीए केले.

प्रशांत दामले, डॉ. काकोडकर निवडणूक आयोगाचे सदिच्छादूत

- मतदानाचा टक्का वाढावा म्हणून आयोगाची अनोखी शक्कल.
- यंदाच्या लोकसभा निवडणुकीत मतदानाचा टक्का वाढावा म्हणून मतदान हक्काचे महत्त्व सांगण्यासाठी निवडणूक आयोगाने पहिल्यांदाच राज्यस्तरीय आणि जिल्हानिहाय सदिच्छादूत नियुक्त केले आहेत.
- हे सदिच्छादूत मतदारांना मतदानाचे महत्त्व समजून देण्यासाठी आवाहन करणार आहेत.
- पद्मभूषण अणुशास्त्रज्ञ डॉ. अनिल काकोडकर, साहित्यिक पद्मश्री मधु मंगेश कर्णिक, अभिनेते प्रशांत दामले, अभिनेत्री मृणाल कुलकर्णी आर्दंचा राज्यस्तरीय सदिच्छादूतांमध्ये, तर मॅगसेसे पुरस्कार विजेत्या नीलिमा मिश्रा, पद्मश्री राहीबाई पोपरे, पद्मश्री डॉ. परशुराम खुणे, नवेली देशमुख, लोकप्रिय कलावंत अंकुर वाढवेंचा जिल्हास्तरीय सदिच्छादूतांमध्ये समावेश आहे. पुण्यासाठी ज्येष्ठ अभिनेते नाना पाटेकर, आर. जे. संग्राम खोपडे हे निवडणूक सदिच्छादूत म्हणून काम करतील.
- राज्यस्तरीय सदिच्छातांमध्ये पद्मभूषण अणुशास्त्रज्ञ डॉ. अनिल काकोडकर, साहित्यिक पद्मश्री मधु मंगेश कर्णिक, अभिनेते प्रशांत दामले, अभिनेत्री मृणाल कुलकर्णी, अभिनेत्री डॉ. निशिगंधा वाड, अभिनेत्री उषा जाधव, अभिनेत्री सान्वी जेठवानी, महिला क्रिकेटपटू स्मृती मानधना, सुवर्णपदक विजेती नेमबाज राही सरनोबत, अर्जुन पुरस्कार सन्मानित महिला धावपटू ललिता बाबर, अर्जुन पुरस्कार सन्मानित जलतरणपटू वीरधवल खाडे, तृतीयपंथी कार्यकर्त्या गौरी सावंत, तृतीयपंथी प्रणीत हाटे, तृतीयपंथी सैनाब पटेल, दिव्यांग कार्यकर्ता नीलेश सिंगीत, दिव्यांग कार्यकर्ता सोनल नवांगुळ यांचा समावेश आहे.

गोपी थोताकुरा बनले पहिले भारतीय अवकाश पर्यटक

- उद्योगपती आणि पायलट गोपी थोताकुरा हे पहिले भारतीय अवकाश पर्यटक ठरणार आहेत. अॅमेझोनचे संस्थापक जेफ बेझोस यांच्या ओरिजिनच्या ब्लू ओ एनएस-२५ अंतराळ मोहिमेमध्ये ते सहभागी होणार आहेत.
- या मोहिमेसाठी जे ६ सदस्य निवडले गेले आहेत, त्यामध्ये थोताकुरा यांची देखील वर्णी लागली आहे. यामुळे पहिले भारतीय अवकाश पर्यटक आणि भारतीय वायूसेनेचे विंग कमांडर राकेश शर्मा यांच्यानंतर अवकाशात उड्डाण करणारे दुसरे भारतीय होण्याचा मान त्यांना मिळणार आहे.
- विंग कमांडर राकेश शर्मा हे १९८४ साली अवकाशात जाणारे पहिले भारतीय होते.
- थोताकुरा यांच्या अवकाश मोहीमेची तारीख अद्याप कंपनीकडून निश्चित झालेली नाही. मानवाला अवकाशात घेऊन जाणारी न्यू शेपर्ड प्रोग्रॅमची ही सातवी अंतराळ मोहीम असणार आहे.
- तर या कार्यक्रमाच्या आतापर्यंतच्या एकूण इतिहासातील

- ही पंचविसावी मोहीम आहे. आजपर्यंत, या कार्यक्रमाने पृथ्वीचे वातावरण आणि बाह्य अवकाश यांच्या दरम्यानच्या करमन सीमा रेषेवरून ३१ मानवांना अवकाशात नेऊन आणले आहे.
- ✓ न्यू शेपर्ड हे पूर्णपणे नवीकरणीय सब ऑर्बिटल लांच व्हेईकल असून त्याची रचना ब्लू ओरिजिनच्या वतीने केवळ अवकाश पर्यटनाच्या दृष्टीनेच करूयात आली आहे.
- ✓ गोपी हे वैमानिक आणि हवाई उड्डाण तज्ज्ञ आहेत. त्यांनी या अवकाश उडाणापूर्वी उड्डाणाचे व्यवस्थित प्रशिक्षण घेतले आहे. ते हार्ट्सफील्ड-जैक्सन अटलांटा आंतरराष्ट्रीय विमानतळाजवळ स्थित सर्वांगीण आरोग्य आणि उपयोजित आरोग्यासाठीचे जागतिक केंद्र असलेल्या प्रिझ्वॅन लाइफ कॉर्पचे सह संस्थापक आहेत, असे ब्लू ओरिजिनने महटले व्यवसायिक विमानांच्या उडाणाव्यतिरिक्त गोपी मोताकुरा बुश, एलोबेटिक आणि सागरी विमानांचे उड्डाणही ते करत असतात. त्याशिवाय ग्लायडर आणि हॉट एअर बलूनची सफारीही ते करत असतात. त्यांनी यापूर्वी आंतराष्ट्रीय मेडीकल जेटपायलट म्हणून देखील काम केले आहे.
- ✓ आयुष्यभर प्रवास करत राहिलेल्या गोपी थोताकुरा यांनी सर्वांत अलिकडे टांझानियातील किलीमांजेरो येथील मोहीम देखील केली आहे. आंध्र प्रदेशमध्ये जन्मलेल्या थोताकुरा यांनी एम्ब्रियो रिडल एरोनॉटिकल विद्यापिठातून पदवी घेतली आहे.
- ✓ ब्लू ओरिजिनच्या मोहीमेमध्ये त्यांच्या समवेत, मेसन एंजेल, सिल्वेन चिरॉन, केनेथ एल. हेस, कैरोल शैलर आणि माजी हवाई दल कॅप्टन एड ड्वाइट हे अन्य सहकारी असणार आहेत.
- ✓ आपल्या अवकाश मोहीमेदरम्यान हे सर्व अंतराळवीर आपल्याबरोबर ब्लू ओरिजिनच्या क्लब फॉर द फ्युचरच्यावतीने अवकाशासाठी लिहीलेले एक पोस्टकार्ड बरोबर नेणार आहेत.
- ✓ भविष्यातील खगोलप्रेर्मांनी अवकाश यात्रेची गोडी लावणे आणि अवकाश पर्यटनाची संस्कृती निर्माण करणे हा ब्लू ओरिजिनच्या या मोहीमेचा उद्देश आहे.

एनएसजीची सूत्रे प्रभात यांच्याकडे

✓ वरिष्ठ पोलिस अधिकारी नलिन प्रभात यांची दहशतवादप्रतिबंधक दल असलेल्या नॅशनल सिक्युरिटी गार्डच्या (लाएसजी) प्रमुखपदासाठी नियुक्त झाली आहे. प्रभात हे १९९२ च्या तुकडीचे आंध्र प्रदेश केडरचे आयपीएस अधिकारी आहेत.

✓ सध्या त्यांच्याकडे केंद्रीय राखीव पोलिस दलाचे (सीआरपीएफ) अतिरिक्त महासंचालक म्हणून जबाबदारी आहे. आता त्यांच्याकडे एनएसजीचे महासंचालक म्हणून जबाबदारी देण्यात आली असून ३१ ऑगस्ट २०२८ पर्यंत त्यांना कार्यकाळ मिळणार आहे. ब्लॅक कॅट या नावाने प्रसिद्ध असलेल्या एनएसजीची स्थापना १९८४ मध्ये झाली.

दिनेश कुमार त्रिपाठी नौदलप्रमुख

✓ व्हाइस ॲडमिरल दिनेश कुमार त्रिपाठी हे ३० एप्रिलला नवीन नौदलप्रमुख म्हणून सूत्रे हाती घेणार आहेत. विद्यमान नौदलप्रमुख ॲडमिरल आर हरी कुमार हे ३० एप्रिलला निवृत्त होत आहेत.

✓ व्हाइस ॲडमिरल त्रिपाठी हे कम्युनिकेशन आणि इलेक्ट्रॉनिक युद्ध विशेषज्ञ म्हणून ओळखले जातात. संरक्षण मंत्रालयाकडून यासंबंधी माहिती देण्यात आली.

✓ व्हाइस ॲडमिरल त्रिपाठी यांचा जन्म १५ मे १९६४ रोजी झाला असून त्यांनी रेवा येथील सैनिक स्कूलमध्ये शिक्षण घेतले आहे. ते सध्या नौदलाचे उपप्रमुख आहेत.

✓ त्यांनी १ जुलै १९८५ रोजी भारतीय नौदलात अधिकारी म्हणून रुजू झाले. त्यांचा सेवा कार्यकाळ जवळपास ३० वर्षांचा आहे.

पुरस्कार

जैन आध्यात्मिक गुरु लोकेश मुनींचा गौरव

- ✓ अमेरिकेत सुवर्ण स्वयंसेवक सेवा पुरस्कार.
- ✓ सार्वजनिक हितासाठी आणि मानवतेसाठी योगदान दिल्याबदल भारताचे जैन आध्यात्मिक गुरु लोकेश मुनी यांना अमेरिकेच्या राष्ट्राध्यक्षांच्या सुवर्ण स्वयंसेवक सेवा पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले आहे.
- ✓ अहिंसा विश्व भारती आणि भारतातील जागतिक शांतता केंद्राचे संस्थापक लोकेश मुनी यांना अमेरिकेची राजधानी वॉशिंगटनमध्ये ज्येष्ठ लोकशाहीवादी कॅग्रेस सदस्य ब्रॅंड शर्मन यांच्या हस्ते राष्ट्राध्यक्ष पुरस्कार, गोल्डन शिल्ड आणि सन्मान प्रमाणपत्र मिळाले.

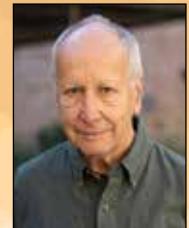
मिशेल टालाग्रांड यांना २०२४ साठीचा आबेल पुरस्कार प्रदान

- ✓ नॉर्वेजियन ॲकेंडमी ऑफ सायन्स अँड लेटर्सने फ्रॅंच नॅशनल सेंटर फॉर साटिफिक रिसर्च, पॉरिस, फ्रान्सच्या मिशेल टालाग्रांड यांना २०२४ साठीचा अबेल पुरस्कार प्रदान केला आहे.
- ✓ मिशेल टालाग्रांड यांना गणितीय भौतिकशास्त्र आणि सांख्यिकी मधील उत्कृष्ट अनुप्रयोगांसह संभाव्यता सिद्धांत आणि कार्यात्मक विश्लेषणासाठी त्यांच्या महत्वपूर्ण योगदानासाठी प्रतिष्ठित पारितोषिक मिळाले.

लुईस कॅफेरेली यांना २०२३ साठी आबेल पुरस्कार प्रदान

- ✓ ७४ वर्षीय लुईस कॅफेरेली यांना २०२३ साठी आबेल पुरस्कार प्रदान करण्यात आला.
- ✓ अरेखीय आशिक समीकरणे आणि मुक्त-सीमा समस्याबाबत गणितातील योगदानासाठी त्यांना हा पुरस्कार देण्यात आला आहे.
- ✓ गणितातील हा सर्वात प्रतिष्ठित पुरस्कार नोबेल पुरस्काराच्या समतुल्य मानला जातो.
- ✓ पहिल्यांदा हा पुरस्कार २००३ मध्ये जीन पियरे यांना गणिताच्या अनेक भागांच्या आधुनिकीकरणासाठी देण्यात आला.

अमिताभ बच्चन यांना लता दीनानाथ मंगेशकर पुरस्कार

- ✓ अशोक सराफ, ए.आर. रेहमान, रुपकुमार राठोड, अतुल परचुरे आदी मास्टर दीनानाथ मंगेशकर पुरस्कारांचे मानकरी
- ✓ संगीत, नाटक, कला, वैद्यकीय, सामाजिक अशा विविध क्षेत्रातील दिग्जंगांचा गौरव करणाऱ्या प्रतिष्ठित मास्टर दीनानाथ मंगेशकर पुरस्कारांची घोषणा करण्यात आली.
- ✓ यंदाचा लता दीनानाथ मंगेशकर पुरस्कार महानायक अमिताभ बच्चन यांना देण्यात येणार आहे. २४ एप्रिल रोजी मास्टर दीनानाथ मंगेशकर यांच्या स्मृती दिनी समारंभपूर्वक हे पुरस्कार प्रदान करण्यात येणार आहेत.
- ✓ प्रसिद्ध संगीतकार ए. आर. रेहमान यांना संगीत क्षेत्रातील प्रदीर्घ सेवेसाठी, ज्येष्ठ अभिनेते अशोक सराफ यांनी नाट्य चित्रपट मालिका क्षेत्रातील योगदानासाठी आणि प्रसिद्ध अभिनेत्री पद्मिनी कोल्हापुरे यांना अभिनय क्षेत्रातील काम

गिरीसाठी मास्टर दीनानाथ मंगेशकर पुरस्काराने गौरवण्यात येणार आहे.

- ✓ प्रसिद्ध गायक रुपकुमार राठोड यांना हिंदुस्थानी संगीत गायनासाठी या पुरस्काराने सन्मानित करण्यात येणार आहे. तर अभिनेते अतुल परचुरे यांनाही नाऱ्य क्षेत्रातील काम गिरीसाठी पुरस्काराने सन्मानित करण्यात येणार आहे.

पुरस्कारांचे अन्य मानकरी

- ✓ विशेष वैयक्तिक पुरस्कार- रणदीप हुडा (उत्कृष्ट चित्रपट निर्मिती).
- ✓ सर्वोत्कृष्ट नाटक गालिब.
- ✓ दीपस्तंभ फाऊंडेशन मनोबल - (समाजसेवा).
- ✓ वाग्विलासिनी पुरस्कार - मंजिरी फडके (प्रदीर्घ साहित्य सेवा).
- ✓ मास्टर दीनानाथ मंगेशकर पुरस्कार - भाऊ तोरसेकर (प्रदीर्घ पत्रकारिता).
- ✓ लता दिनानाथ मंगेशकर पुरस्कार सुरुवात : २०२२
- ✓ २०२२ : पंतप्रधान नरेंद्र मोदी
- ✓ २०२३ : आशा भोसले
- ✓ २०२४ : अमिताभ बच्चन

जोकोविच, बोनमती लाईओ पुरस्काराचे मानकरी

- ✓ क्रीडा क्षेत्रातील प्रतिष्ठेच्या मानल्या जाणाऱ्या लाई ओ पुरस्कारासाठी यंदा सर्वियाचा तारांकित टेनिसपटू नोव्हाक जोकोविच आणि स्पेनची महिला फुटबॉलपटू ऐताना बोनमती यांची निवड करण्यात आली.
- ✓ जोकोविचने गेल्या वर्षी एटीपी फायनल्सह तीन ग्रॅंडस्लॅम विजेतीपदे मिळवली होती. कारकीर्दीत विक्रमी २४ ग्रॅंडस्लॅम

विजेतीपदे मिळवणारा जोकोविच पाचव्यांदा या पुरस्काराचा मानकरी ठरला.

- ✓ जोकोविचने येथेही स्वित्झर्लंडचा २० ग्रॅंडस्लॅम विजेता माजी टेनिसपटू रॉजर फेडरशी बरोबरी केली. माद्रिद येथे झालेल्या एका विशेष सोहळ्यात या पुरस्कारांचे वितरण करण्यात आले.

✓ ‘मी सर्वप्रथम २०१२ मध्ये हा पुरस्कार मिळवला होता. आता १२ वर्षांनंतर पुन्हा हा पुरस्कार मिळाल्याचा मला अभिमान वाटतो,’ असे जोकोविच म्हणाला. महिला विभागात या पुरस्काराची मानकरी ठरलेली बोनमती हा सन्मान मिळवणारी पहिली फुटबॉलपटू ठरली आहे. या वेळी महिला विश्वचषक विजेत्या स्पेन संघाचाही सन्मान करण्यात आला.

- ✓ प्रथमच ही स्पर्धा जिंकल्याबद्दल त्यांना २०२३ वर्षातील सर्वोत्तम संघ म्हणून निवडण्यात आले. हे पुरस्कार २००० पासून दरवर्षी दिले जातात. क्रीडा क्षेत्रातील ६९ तज्ज्ञ या पुरस्कारार्थाची निवड करतात.

अन्य विजेते

- ✓ सर्वोत्तम उद्योगमुख खेळाडू ज्युड बेलिंगहॅम (फुटबॉलपटू, इंग्लंड).
- ✓ सर्वोत्तम आंतरराष्ट्रीय पुनरागमन सिमोन बाइल्स (जिम्स्ट, अमेरिका)
- ✓ स्पॉर्ट फॉर गुड पुरस्कार राफेल नदाल फाऊंडेशन
- ✓ सर्वोत्तम अपंग खेळाडू डिएडे डी यूट (अपंग टेनिसपटू, नेदरलॅंड्स)
- ✓ सर्वोत्तम अँकशन क्रीडापटू अरिसा टू (स्केटिंग, ऑस्ट्रेलिया)

वर्ल्ड प्रेस फोटो अॅवॉर्ड ऑफ द इयर

- एस्ट्रायलच्या हल्ल्यात मारल्या गेलेल्या आपल्या पाच वर्षीय भाची सॅलीच्या मृतदेहाला मिठी मारताना पॅलेस्टिनी महिला इनास अबू मामार (३६). १७ ऑक्टोबर २०२३ ला दक्षिण गाझापट्टीतील खान युनूसमधील नासेर रुग्णालयात रॉयटर्स वृत्तसंधेचे मोहम्मद सालेम या छायाचित्रकाराने इनास मामार यांचे हे दुःखावेगाचे छायाचित्र टिपले.
- १००० ओर्डिपेक्षा एक छायाचित्र सर्व काही सांगून जाते. हे छायाचित्र यापैकीच एक. अश्राप पॅलेस्टिनी नागरिकांवर होत असलेले हल्ले आणि त्यातून जीव गमावणारी निष्पाप मुले पाहून कुणाचेही काळीज पिळवटेल.
- सत्तांधांना अशा अश्रूशी काहीच देणेघेणे नसते. त्यांना हवा असतो तो फक्त विजय. मग त्यासाठी अशी हजारो निष्पाप मुले पायाखाली तुडवली गेली तरी बेहतर. सालेम यांनी काढलेल्या या छायाचित्राला वर्ल्ड प्रेस फोटो अॅवॉर्ड ऑफ द इयर मिळाला आहे.
- आपल्या आतातायी निर्णयामुळे असे निष्पाप मारले जात आहेत, याची कल्पना हे छायाचित्र पाहून तरी सत्तांधांना यायला हवी. इतक्या जीवांची समिधा युद्धाच्या वणव्यात पडल्यानंतरही तरी युद्धज्वाळा शांत करायला पुढाकार घ्यायला हवा.

भारतीय राज्यघटना व प्रशासन

परिषूर्ण Revision Notes

भारतीय राज्यघटना व प्रशासन

परिषूर्ण Revision Notes

BY RANJAN KOLAMBE

ओरिजिनल पुस्तकावर आधारित ओरिजिनल नोट्स

MPSC | UPSC | COMBINE

रोजच्या चालू घडामोडी सिरीज, PYQ सिरीज, सर्व विषयांच्या ऑनलाईन बॅचेस आणि मोफत टेस्ट सिरीजसाठी खालील QR Code स्कॅन करा.

Bhagirath IAS Academy
हे youtube चॅनेल आणि
BHAGIRATH IAS ACADEMY
हे ऑफिलेटरन.

पर्यावरण

तापमानवाढीचा तडाखा

- गेल्या दशकभरात ग्लोबल वॉर्मिंग अर्थात जागतिक तापमानवाढीचा पारा हळूहळू वर सरकत आहे. जागतिक पर्यावरण परिषदांसह अन्य व्यासपीठांवर तापमानावढ कमी करण्याबाबत किंतीही चर्चा-मंथन झाले असे तरी तापमानवाढ आजही अनिर्यातित वेगाने होत आहे.
- पृथ्वीच्या वातावरणात वाढत चाललेली उष्णता शेतकऱ्यांच्या संकटामध्ये वाढ करणारी ठरत आहे. याचा थेट परिणाम शेतातील उत्पादकतेवर होत आहे.
- तापमानवाढीचा सामना करण्यासाठी ता सुनियोजित तयारी आवश्यक आहे. कमी पाणी आणि जास्त तापमान असतानाही चांगले उत्पादन देणाऱ्या पर्यायी पिकांचा शेतकऱ्यांना विचार करावा लागणार. किंवद्दु ती काळाची गरज बनली आहे.
- भविष्यातील संभाव्य धोक्यांबद्दल अन्नधान्य उत्पादकांना सतर्क करण्याची गरज आहे, कारण हा मुद्दा लोकसंख्येच्या अन्नसाखळीशीही संबंधित आहे. देशातील प्रत्येक नागरिक वेळोवेळी या संकटाच्या प्रभावाखाली येणार आहे.
- जगाच्या तापमानावर लक्ष ठेवणारी जागतिक संस्था डब्ल्यूएमओने अलीकडेच एक अहवाल जारी केला असून, तो जगाची चिंता वाढवणारा आहे; कारण या अहवालात असे म्हटले आहे.
- गेल्या दशकात पृथ्वीचे तापमान कमी-अधिक प्रमाणात सरासरी तापमानपेक्षा जास्त राहिले आहे. चिंतेची बाब म्हणजे चालू वर्षात त्यात आणखी वाढ होण्याची शक्यता आहे. २०२४ मध्येही एल निनोमुळे उष्णता वाढतच राहणार

असल्याचे जागतिक हवामान संघटनेने म्हटले आहे.

- या अहवालानुसार, गेल्या १७४ वर्षात २०२३ चा ऑगस्ट महिना हा जगभरात सर्वाधिक उष्ण महिना ठरला होता. अशातच आता यंदाचा उन्हाळाही अंगाची लाही लाही करणार आहे.
- शतकाच्या मध्यापर्यंत जगाचे तापमान दीड अंश सेल्सिअसने वाढण्याची भीती व्यक्त केली जात आहे, जे मानवी जीवनचक्र आणि पिकांसाठी घातक ठरू शकते.
- जून २०२३ पासून प्रत्येक महिन्याने नवीन मासिक तापमानाचा विक्रम केला आहे. यामुळे २०२३ हे वर्ष आतापर्यंतचे सर्वात उष्ण वर्ष म्हणून नोंदले गेले.
- सतत वाढत जाणाऱ्या या तापमानात अल निनोचाही मोठा वाटा असल्याचे डब्ल्यूएमओचे सरचिटणीस सेलेस्टे साऊलो यांनी म्हटले आहे. जागतिक तापमानातील वाढ संपूर्ण जगाच्या हवामान चक्रावर खोलवर परिणाम करत आहे.
- गेल्या काही वर्षांत जागतिक तापमानवाढीच्या संकटामुळे जगभरात कुठे अनपेक्षित पाऊस पडेल आणि कुठे वेदनादायक तापमान वाढेल, हे सांगणे कठीण आहे; मात्र असे असूनही विकसित देशांतील सरकारे या गंभीर संकटाबाबत जागरूक असल्याचे दिसत नाही.
- कार्बन उत्सर्जन कमी करण्यासाठी आणि जीवाश्म इंधनांवर बंदी घालण्यासाठी जगातील प्रमुख राष्ट्रे बांधील दिसत नाहीत, हे सर्वश्रुत आहे. जगभरातील मोठी राष्ट्र विकासाच्या नावाखाली नैसर्गिक साधनसंपत्तीचे अमानुष शोषण करत आहेत.
- औद्योगिकीकरणापूर्वीच्या काळाच्या तुलनेत आज जगाच्या तापमानाने निर्धारित मर्यादा ओलांडली आहे, याचे त्यांना गंभीर्य वाट नाही.
- विकसनशील देशांसाठी मात्र ही धोक्याची घंटा आहे. सगळ्यात मोठी चिंतेची गोष्ट ही आहे की, आपण स्वतःला क्रूत बदलांशी त्याच गतीने जुळवून घेऊ शकत नाही.
- या पार्श्वभूमीवर हवामानात झपाट्याने होणाऱ्या बदलांना अनुसरून आपल्याला आपल्या शेतीच्या पद्धतीही बदलण्याची गरज आहे. कमी पाऊस आणि जास्त तापमानात योग्य उत्पादन देणाऱ्या पारंपारिक पिकांवर लक्ष

केंद्रित करण्याची गरज आहे.

- ✓ एक काळ असा होता, जेव्हा आपण भारतात मोठ्या भागात भरड धान्याचे उत्पादन करायचो, जे कमी पावसातही चांगले उत्पादन व उत्पन्न देऊ शकत होते; परंतु कालांतराने अधिक पाणी लागणारी पिके घेण्यास सुरुवात केली.
- ✓ हवामानातील बदलांचा परिणाम केवळ अन्नधान्यावरच नाही, तर भाजीपाला, फळे आणि फुलांवरही होत आहे. अशा परिस्थितीत केवळ कागदोपत्री काम न करता जमिनीवर ठोस पावले उचलण्याची गरज आहे.

व्याघ्र प्रकल्पाची सीमाबांधणी

- ✓ महाराष्ट्र हा वाघांचा: रॅयल बंगाल वाघांचा हक्काचा अधिवास आहे. देशातील सर्वाधिक सहा व्याघ्र प्रकल्प महाराष्ट्रात आहे. शेजारच्या मध्य प्रदेश राज्यातही आहे.
- ✓ या दोन राज्यांचे वैशिष्ट्य म्हणजे पेंच व्याघ्र प्रकल्प. या दोन्ही राज्यांत एकाच नावाचे हे व्याघ्र प्रकल्प आहेत. पेंच नदीवरून या प्रकल्पांना हे नाव पडले. त्यापैकी महाराष्ट्राने आपल्या या व्याघ्र प्रकल्पाची सीमाबांधणी केली आहे. हे पहिल्यांदाच घडले आहे.

व्याघ्र प्रकल्पांचा इतिहास काय ?

- ✓ व्याघ्रसंवर्धनाची निकड लक्षात घेत १ एप्रिल १९७३ रोजी देशात व्याघ्र प्रकल्प योजनेला सुरुवात झाली. नऊ व्याघ्र प्रकल्प घोषित करण्यात आले. यात विदर्भातील मेळघाट व्याघ्र प्रकल्प (२,७६८ चौरस किलोमीटर) हा महाराष्ट्रातील पहिला व्याघ्र प्रकल्प ठरला.
- ✓ गेल्याच वर्षी या प्रकल्पाला ५० वर्षे झाली. यासोबतच जिम कॉर्बेट (उत्तराखण्ड), कान्हा (मध्य प्रदेश), बंदीपूर (कर्नाटक), मानस (आसाम), सुंदरबन (पश्चिम बंगाल), रणथंबोर (राजस्थान), पलामौ (झारखण्ड) आणि सिमिलीपाल (ओडिशा) हेही व्याघ्र प्रकल्प सुरु झाले.
- ✓ महाराष्ट्रात आज मेळघाट आणि पेंचसह ताडोबा-अंधारी, सह्याद्री, नवेगाव-नागद्वारा आणि बोर हे सहा व्याघ्र प्रकल्प आहेत.
- ✓ पेंच प्रकल्पाचे स्वरूप..
- ✓ पेंच व्याघ्र प्रकल्प हा देशातील २५वा व्याघ्र प्रकल्प म्हणून २३ फेब्रुवारी १९९९ रोजी घोषित करण्यात आला. पूर्व विदर्भातील नागपूर जिल्ह्यातील रामटेक, पारशिवनी आणि सावनेर तालुक्यांत आहे.

✓ ७४१.४१ चौरस किलोमीटर याचे क्षेत्र आहे. कोअर झोन २७५ चौरस किलोमीटरचा, तर बफर झोन सुमारे ४८३ चौरस किलोमीटरचा आहे. या प्रकल्पाला सिल्लारी, चोरबाहुली, खुर्सापार, कोलितमारा, खुबाळा आणि सुरेवानी अशी सहा प्रवेशद्वारे आहेत.

✓ तत्पूर्वी १९७५ मध्ये पेंच हे राष्ट्रीय उद्यान जाहीर करण्यात आले. व्याघ्र संवर्धनाबाबत उत्तम काम करीत असल्याची दाद म्हणून या प्रकल्पाला सीएटीएस अधिस्वीकृती दिली.

✓ तर, २०२२ मध्ये डब्ल्यूडब्ल्यूएफ, ग्लोबल टायगर फोरम आणि आययूसीएन यांच्यावतीने महाराष्ट्र आणि मध्य प्रदेशाच्या पेंच व्याघ्र प्रकल्पांना संयुक्तरीत्या टीएक्स-टू हा पुरस्कार देण्यात आला. परिणामकारक मूल्यांकन व्यवस्थापनासाठी राज्यातील हा पहिला पुरस्कार मिळाला. मध्य प्रदेशातील प्रकल्प कसा आहे?

✓ मध्य प्रदेश या शेजारच्या राज्यातील पेंच व्याघ्र प्रकल्प एकूण १ हजार १७९ चौरस किलोमीटर क्षेत्रात विस्तारलेला आहे. पैकी ७८६ चौरस किलोमीटर क्षेत्र हा बफर झोन तर, ४११ चौरस किलोमीटरचा कोअर झोन आहे.

✓ या प्रकल्पाला तुरिया, कर्मांजीरी आणि जामतारा ही तीन प्रवेशद्वारे आहेत. पैकी कांझीरी प्रवेशद्वार नागपूरपासून १३५ किलोमीटरवर तर, तुरिया प्रवेशद्वार नागपूरपासून ८५ किलोमीटरवर आहे. कान्हा हा मध्य प्रदेशातील पहिला व्याघ्र प्रकल्प.

आपण नेमके काय केले ?

✓ सीमाबांधणी अर्थात सीमांकनाची प्रक्रिया गेल्या दीड वर्षांपासून सुरु होती. या अंतर्गत या प्रकल्पातील ६६० चौरस किलोमीटर क्षेत्र निश्चित करण्यात आले. या अंतर्गत बफर क्षेत्रातील पवनी आणि नागलवाडी एकसंघ नियंत्रण वन परिक्षेत्रातील ५८ गावांत हे सर्वेक्षण झाले.

✓ केवळ सीमानिश्चिती केली नाही तर, वर्ग-१चे ४ हजार २७७ आणि वर्ग-२चे ३ हजार २३१ खांब उभारण्यात आले. ही खांबउभारणी अतिशय महत्वाची मानली जात आहे. या सीमांकनादरम्यान सुमारे ५० हेक्टर वनजमिनीवरील अतिक्रमण हटविण्यात आले.

सीमानिश्चिती गरजेची का ?

✓ मानव व वन्यप्राणी संघर्ष टाळण्यासाठी व्याघ्र प्रकल्पाची सीमानिश्चिती ही अतिशय महत्वाची ठरते. वाघांच्या अधिवासाचे नेमके क्षेत्र कोणते, कोणत्या भागात खबरदारी घ्यायला हवी, हे यातून अधोरेखित होते.

- बफर क्षेत्रातील गावांत राहणाऱ्यांना जंगल ओळखीचे असते, मात्र तरीही धोके उद्भवतात, हे टाळण्यासाठी सीमांकन गरजेचे ठरते. व्याप्र संवर्धनाची स्थिती सुधारणे आणि इतर संसाधने जतन करणे हेदेखील या सीमांकनाचे उद्देश आहेत.
- यासाठीच कॅम्पा अर्थात प्रतिपूरक वनीकरण वित्त व्यवस्थापन आणि नियोजन प्राधिकरणाकडून मिळालेल्या निधीतून हे काम करण्यात आले.

देश 'हिट वेब्ह'च्या उंबरठ्यावर

हिट वेब्ह केव्हा निर्माण होते ?

- हवामान विभागाच्या केंद्रावर ४० अंशांपर्यंत तापमानाची नोंद झाल्यास हिट वेब्हचा इशारा दिला जातो. पठारी भागात ४० अंशांवर, किनारी भागात ३७ अंशांवर तर पर्वतीय भागात ३० डिग्री सेल्पिअसवर तापमान गेल्यास हिट वेब्ह जाहीर केला जातो.

दिशानिर्देश

- केंद्र, राज्य, जिल्हा स्तरावर कृती आराखडा तयार केला जातो. हिट वेब्हचा मुकाबला करण्यासाठी संबंधित यंत्रणेकडून दिशानिर्देश जारी केले जातात.

६.५ अंशांपर्यंत तफावत

- सर्वसाधारण तापमानामध्ये ४.५ ते ६.५ अंशांपर्यंत तफावत जाणवल्यास हिट वेब्हचा इशारा दिला जातो. यासाठी सलग दोन दिवसातील तापमानाचा फरक नोंदवला जातो.

४७ अंशांवरील तापमान धोकादायक

- ४५ ते ४७ अंशांवर पार पोहोचल्यास हवामान विभागाकडून खबरदारीसाठी अलर्ट जारी केला जातो.

कुणाचा सहभाग

- आपत्ती निवारण विभाग, कार्मिक विभाग आणि पोलिस दलाची मदत घेऊन हिट वेब्हचा मुकाबला केला जातो.

रुणालयांना सूचना

- उष्माधात अथवा हिट वेब्हचा त्रास झाल्यास रुणांवर उपचार करण्यासाठी यंत्रणा सज्ज ठेवण्याच्या सूचना रुणालयांना देण्यात आल्या आहेत.

काळजी कशी घ्याल

- अतिसाराचा त्रास होऊ नये, यासाठी स्वच्छ आणि शुद्ध

पाणी पिण्याची गरज आहे. हिट शेल्टर्स, कूलिंग सेंटर्सची व्यवस्था करण्याची गरज आहे.

नैसर्गिक घर हवे..

- हिट वेब्हच्या भागात नागरिकांनी निसर्गावर आधारित घराची रचना करायली हवी. घरातील वातावरण प्रसन्न राहण्यासाठी छत नैसर्गिक हवे, असे तज्जांचे मत आहे.

कृती आराखड्याची गरज; २३ राज्यांना दक्षतेच्या सूचना
फेब्रुवारी महिन्यापासून देशातील अनेक भागांत उष्म्याचा कहर सुरु झाला. एप्रिल महिन्यात सर्वसाधारण तापमानात ३.१ ते ५ अंशांनी वाढ झाली झाल्याने देशभरात उष्म्याची लाट पसरली आहे. भारतीय हवामान विभागाने हिट वेब्हचा इशारा दिला आहे. स्थानिक प्रशासनापासून ते केंद्र सरकारच्या पातळीवर कृती आराखडा तयार करण्याच्या सूचना देण्यात आल्या आहेत.

महाराष्ट्रात जिल्हास्तरावर नियोजन

महाराष्ट्र आणि ओडिशा या राज्यांत हिट वेब्हसाठी जिल्हा स्तरावर कृती आराखडा तयार केला जातो. देशातील अन्य २३ राज्यांना कृती आराखडा तयार करण्यासाठी हवामान विभागाने सूचना दिल्या आहेत.

मुंबईला 'जागतिक वृक्षनगरी'चा पुरस्कार

- अनेक क्षेत्रांमध्ये सतत अप्रेसर असलेल्या मुंबई महानगराने पर्यावरण संतुलनासाठीही वेगवेगळे उपक्रम राबवित जगभरात वेगळी ओळख निर्माण केली आहे.
- मुंबई सदाहरित राहावी, येथील हवा शुद्ध राहावी, यासाठी बृहन्मुंबई महानगरपालिकेने सातत्याने वृक्ष लागवड आणि संवर्धनावर भर दिला आहे.
- याचे फलित म्हणून मुंबईने सलग तिसऱ्या वर्षी जागतिक वृक्षनगरीचा पुरस्कार पटकावला आहे. जगभरातील हरित

शहरांच्या यादीत आपले स्थान बळकट केल्यामुळे मुंबईच्या शिरपेचात आणखी एक मानाचा तुरा खोवला गेला असल्याची माहिती प्रशासनाने दिली.

जागतिक वसुंधरा दिनाच्या निमित्ताने जागतिक वृक्षनगरीचे मानपत्र बृहन्मुंबई महानगरपालिकेला सुपूर्द करण्यात आले. आर्बर डे फाऊंडेशनचे मुख्य कार्यकारी डॅन लॅम्बे व अन्न आणि कृषी संघटनेच्या वन विभागाचे सहायक संचालक हिरोटो मित्सुगी यांच्या स्वाक्षरीनिशी या बहुमानाचे प्रमाणपत्र महानगरपालिकेला प्राप्त झाले आहे.

अशी होते शहरांची निवड

जगभरात वृक्ष संवर्धन व वृक्ष लागवडीचे ध्येय उराशी बालगून अन्न आणि कृषी संघटना आणि आर्बर डे फाऊंडेशन या दोन्ही संस्था सन २०१९ मध्ये एकत्र आल्या.

या दोन्ही संस्थांच्या संयुक्त विद्यमाने २०१९ पासून हा बहुमान सुरु करण्यात आला आहे. मुंबईने सन २०२१, २०२२ आणि सन २०२३ अशी सलग तीन वर्षे जागतिक वृक्षनगरी हा बहुमान पटकावला आहे.

पाच मानांकनाची मुंबईने केली पूर्तता

झाडांच्या संगोपनाची जबाबदारी निश्चित करणे, नागरी वने आणि झाडांचे व्यवस्थापन नियंत्रित करण्यासाठी नियम निश्चित करणे, स्थानिक वृक्ष संपदेची अद्यायावत यादी किंवा मूल्यांकन राखणे.

वृक्ष व्यवस्थापन योजनेसाठी संसाधनांचे वाटप करणे आणि नागरिकांना शिक्षित करण्यासाठी वार्षिक वृक्ष उत्सव आयोजित करणे, अशी पाच मानांकनांची मुंबईने पूर्तता केली आहे. सलग तिसऱ्यांदा मुंबई महानगराची जागतिक वृक्षनगरी बहुमानासाठी निवड होणे, ही बृहन्मुंबई महानगरपालिका आणि संपूर्ण मुंबईकांसाठी देखील अभिमानाची बाब असल्याचे प्रशासनाने म्हटले आहे.

Bhagirath IAS Academy

भगीरथ
IAS Academy
UPSC - MPSC

भारतीय राज्योदयाता आणि प्रशासन
Original Book

भारतीय राज्योदयाता आणि प्रशासन
Revision Notes

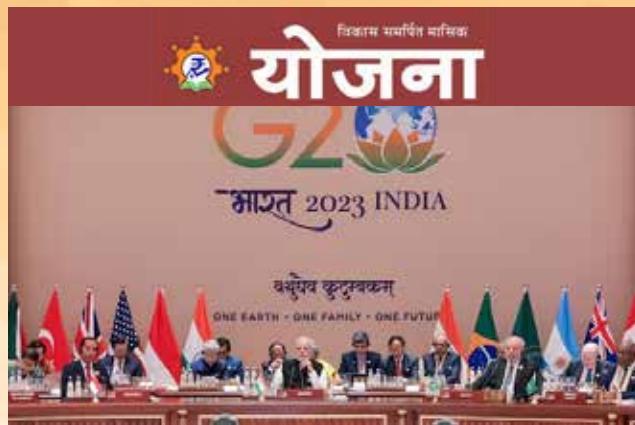
भारतीय राज्योदयाता आणि प्रशासन
परिपूर्ण
Revision Notes
BY RANJAN KOLAMBE

THE BEST CHOICE

विषय संपला

100% GUARANTEED

99702 98197 | 909090 6777

भारताचा वाढता प्रभाव जी २० शिखर परिषदेमुळे भारत जागतिक व्यापारीठावर.

- एक जी २० हा आजच्या जागतिक क्रमवारीतील अत्यंत प्रभावशाली गटांपैकी एक गट आहे. त्याच कारण असे की जागतिक जीडीपीच्या सुमारे ८५%, तसेच जागतिक व्यापाराच्या ७५% पेक्षा जास्त आणि जागतिक लोकसंख्येच्या सुमारे दोन तृतीयांश भागाचे जी २० हा समूह करतो.
- एक भारताने ऑक्टोबर २०२२ मध्ये सुरु केलेली एलआयएफई (लाइफ) अभियान ही एक जागतिक चळवळ असून ती पुढील तीन तत्वांवर आधारलेली आहे.
- एक जबाबदार उपभोगाच्या दिशेने उपयुक्त वर्तणुकीला चालना देणे (मागणी), बदलत्या गरजांना चटकन प्रतिसाद देण्यासाठी बाजारांना सक्षम करणे (पुरवठा) आणि या उपक्रमांना पाठींबा देण्याच्या दृष्टीने सरकार आणि औद्योगिक धोरणांमध्ये बदल करणे.
- डिजिटल सार्वजनिक पायाभूत सुविधा आणि लोकसहभाग.**
- एक 'वसुधैव कुटुंबकम' अर्थात 'एक पृथ्वी, एक कुटुंब, एक भविष्य' ही भारताच्या जी २० अध्यक्ष पदाची संकल्पना होती. ही संकल्पना न्याय आणि सर्वसमावेशक आर्थिक वाढीचे महत्व तसेच भविष्यासाठी सामूहिक दृष्टीकोन यावर भर देणारी आहे.
- एक जेएमएम त्रिसूत्रीने वित्तीय समावेशाला वेग दिला आहे. भारताची युनिफाइड पेमेंट्स (यूपीआय) हे भारतात वापरले जाणारे जलद आणि त्वरित पेमेंट नेटवर्क आहे.

एक ज्यामध्ये ऑगस्ट २०२३ मध्ये सुमारे १५.७६ ट्रिलियन रुपयांपेक्षा जास्त मूल्याचे १०.५८६ अब्ज पेक्षा जास्त व्यवहार झाले आहेत.UPIPay Now ने भारताला फ्रान्स, सिंगापूर, ऑस्ट्रेलिया, कॅनडा, हाँगकाँग, ओमान, कतार, यूएसए, सौदी अरेबिया, यूर्ए आणि युनायटेड किंगडम, अशा अकरा देशांशी जोडले आहे आणि हे जी २० च्या वित्तीय समावेशनावर भर देण्याच्या उद्दिष्टांशी सुसंगत आहे. डिजिटल इंडिया उपक्रम आणि भारतनेट प्रकल्प.

एक २०१५ साली सुरु करण्यात आलेला डिजिटल इंडिया उपक्रम, डिजिटल क्षेत्रातील तफावत दूर करण्यासाठी जी २० च्या वचनबद्धतेशी साधार्य दाखवणारा आहे.

एक हा उपक्रम डिजिटल पायाभूत सुविधा प्रदान करण्यावर आणि डिजिटल साक्षरतेला प्रोत्साहन देण्यावर लक्ष केंद्रित करणारा उपक्रम आहे.

प्रधानमंत्री जन धन योजना (PMJDY)

एक लोकसहभागावर भर देण्याच्या जी २० च्या मुख्य प्राधान्यक्रमांना अनुसरून प्रधानमंत्री जन धन योजनेने वित्तीय समावेशन आणि डिजिटल स्वीकृतीसाठी महत्वपूर्ण योगदान दिले आहे.

एक प्रधानमंत्री जन धन योजने अंतर्गत १३ सप्टेंबर २०२३ पर्यंत, सार्वजनिक क्षेत्रातील बँका, प्रादेशिक ग्रामीण बँका, खाजगी क्षेत्रातील बँका आणि ग्रामीण सहकारी बँकांमध्ये विविध प्रकारच्या बँकांमधील एकूण लाभार्थींची संख्या ५०.४१ कोटी होती.

एक या लाभार्थींमध्ये २७.९८ कोटी ग्रामीण शहरी महिला आहेत. लाभार्थींना जारी केलेल्या ३४.२६ कोटी रुपे डेबिट कार्डसह

त्यांच्या खात्यातील संचयी ठेवी एकूण २०,४९४.९८ अब्ज रुपयांवर पोहोचल्या आहेत.

भाषिनी अॅप : भाषेच्या विविधतेसह डिजिटल दरी कमी करणे

- ✓ जी २० परिषदेतील एका रशियन प्रतिनिधीला सुखद धक्का बसला, जेव्हा 'भाषिनी'ने त्यांच्या प्रश्नाला मातृभाषेत उत्तर दिले, जे की या वर्षांपूर्वी अकल्पनीय होते.
- ✓ सर्वसमावेशकतेवर भर देणाऱ्या 'वन अर्थ, वन फॅमिली, वन फ्यूचर' या भारताच्या जी २० अध्यक्षपदाच्या संकल्पनेनुसार डिजिटल पायाभूत सुविधांमध्ये भारताच्या सामर्थ्याचा त्यांना विलक्षण अनुभव आला. भाषिक अडथळे तोडून भाषिनी याला प्रोत्साहन देते.
- ✓ 'एक भारत श्रेष्ठ भारत'च्या ध्येयप्रमाणे केवळ भारतातीलच नव्हे, तर जगभरातील लोकांना एकत्र आणून विविध भाषांतील लोकांना एकत्र आणून वसुधैव कुटुंबकमच्या प्राचीन भारतीय मूल्यांचे खात्या अर्थने प्रतिबिंब उमटते.
- ✓ भाषिनी ही भारतीय भाषांशी सुसंवाद साधणारी डिजिटल सिम्फनी आहे.
- डिजिटल अर्थव्यवस्थेला सुरक्षा, लवचिकता आणि विश्वासार्हता प्रदान करण्यासाठी**
- ✓ जी २० आणि डिजिटल अर्थव्यवस्था जी २० हा जगातील सर्वात मोठा आणि प्रभावशाली आर्थिक समूह आहे, या समूहाची स्थापना १९९९ मध्ये, आशियात १९९७-९८

मध्ये आलेल्या आर्थिक संकटानंतर जगात आर्थिक स्थैर्य निर्माण करण्यासाठी झाली.

- ✓ हा समूह स्थापनेपासूनच इतर ध्येयसोबत डिजिटल अर्थव्यवस्था, व्यापार, शाश्वत विकास, आरोग्य, कृषी, उर्जा, पर्यावरण, वातावरणीय बदल आणि प्रष्टाचार विरोधी या विषयांवर काम करत आहे. जागतिक बँकेच्या अहवालानुसार, डिजिटल अर्थव्यवस्थेचा वाटा जगाच्या सकल राष्ट्रीय उत्पादनाच्या १५ टक्के आहे.
- ✓ जी २० वाटाघाटी चमूचे प्रमुख शेरपा अमिताभ कांत. २०१७ मध्ये जर्मनीने भूषविलेल्या जी २० च्या अध्यक्ष पदाच्या संधी पासून डिजिटल अर्थव्यवस्थेच्या क्षमतांचा उपयोग करून घेण्यासाठी एक आवश्यक पूर्व अट म्हणून विश्वासार्हता आणि सुरक्षितता कार्यक्रमाच्या शीर्षस्थानी आहे. अर्जेंटिना, जपान आणि सौदी अरेबिया यांच्या अनुक्रमे २०१९, २०१८ आणि २०२० च्या जी २० अध्यक्षतेच्या काळात या मूल्यांचा पुनरुच्चार केला गेला.
- ✓ २०२० मध्ये सौदी अरेबियाच्या जी २० अध्यक्षपदाच्या आणि २०२१ मध्ये इटलीच्या जी २० अध्यक्षपदाच्या काळात डिजिटल अर्थव्यवस्थेतील सुरक्षितता हा शाश्वत विकास आणि वाढीसाठी एक महत्वाचा सक्षम घटक असल्याचे, हे लक्षात आले.
- ✓ जी २० परिषद २०२२ : इंडोनेशिया
- ✓ जी २० परिषद २०२२ : भारत
- ✓ जी २० परिषद २०२४ : ब्राझील

भारतातील ऊर्जा संक्रमण

सरकारी उपक्रम आणि कामगिरी

- ✓ भारत सरकारने सर्वसमावेशक धोरणे आणि उपक्रम याद्वारे नवीकरणीय ऊर्जेचा अवलंब करण्यास प्रबळ वचनबद्धता दर्शविली आहे. सन २००८ मध्ये सादर करण्यात आलेल्या हवामान बदलावरील राष्ट्रीय कृती योजनेमुळे (एनएपीसीसी) देशाच्या शाश्वत विकास उद्दिष्टांसाठी पाया घातला गेला.
- ✓ एनएपीसीसीअंतर्गत, अनेक राष्ट्रीय मोहिमा सुरु केल्या गेल्या, ज्यामधील प्रत्येक मोहीम, प्रत्येक विशिष्ट क्षेत्रावर लक्ष केंद्रित करते. त्यामुळे, हवामान बदलाला आला

घालणे आणि अनुकूलन करणे यासाठी योगदान मिळाले

- या मोहिमांपैकी, राष्ट्रीय सौर ऊर्जा मोहिमेचा शुभारंभ हा देशाच्या नवीकरणीय आहे ऊर्जेच्यावाटचालीतीलऐतिहासिक क्षण आहे. सौर ऊर्जा तंत्रज्ञानाच्या उपयोजनाला प्रोत्साहन देणे आणि सौर ऊर्जा निर्मितीचा खर्च कमीकरणे हे, सन २०१० मध्ये सुरु करण्यात आलेल्या उहिए होते.
- सन २०२२ पर्यंत २० गिगावॅट वीजनिर्मितीचे प्रारंभिक उद्दिष्ट, पाचपट वाढवून १०० गिगावॅट इतके करण्यात आले. नवीकरणीय ऊर्जेचे एकूण उद्दिष्टी १७५ गिगावॅट इतके वाढविण्यात आले.
- सन २०३० पर्यंत जीवाश्म नसलेल्या इंधनाद्वारे स्थापित वीज निर्मिती क्षमतेच्या ५०० गिगावॅट क्षमतेचे उद्दिष्ट अलीकडे या सुधारित करण्यात आले आहे. या आकडेवारी वरून या सरकाराचा पारंपरिक ऊर्जाश्रोतांकडून नवीकरणीय ऊर्जास्रोतांकडे जाण्याचा वेग आणि प्रमाण दिसून येते.
- १७५ गिगावॅट वीजनिर्मितीचे उद्दिष्ट असताना, आर्थिक वर्ष २०२३ च्या अखेरीस एकूण १७२ गिगावॅट नवीकरणीय क्षमतेची स्थापना करण्यात आली आहे. आर्थिक वर्ष २०१४ मध्ये हा आकडा ७६ गिगावॅट इतका होता.
- त्यापेक्षा १२६% इतकी वाढ झाली आहे. त्याचप्रमाणे, स्थापित सौर क्षमतेत ४५ गिगावॅट म्हणजे अंदाजे २००% इतकी वाढ झाली आहे. या व्यरिक्त स्थापित पवन क्षमताही, या कालावधीत ९ गिगावॅटने वाढली आहे.
- वीजनिर्मितीतील इंधनामध्ये नवीकरणीय ऊर्जेचा वाटा आर्थिक वर्ष २०१४ मधील १७.२% वरून आर्थिक वर्ष २०२३ मध्ये २२.५% पर्यंत वाढला आहे. या कालावधीत,

भारतातील ऊर्जा क्षेत्राने ७८ अब्ज अमेरीकन डॉलर्स इतकी गुंतवणूक आकर्षित केली आहे.

- ज्यामध्ये थेट परकीय गुंतवणुकीद्वारे १० अब्ज अमेरीकन डॉलर्स पेक्षा जास्त गुंतवणूक झाली आहे. सरकारने या कालावधीत २० हजार कोटी रुपयांहून अधिक अर्थसंकल्पीय सहाय्य देखील प्रदान केले आहे.
- आज जागतिक स्तरावर स्थापित नवीकरणीय ऊर्जेच्या क्षमतेत भारताचा चौथा क्रमांक आहे. जागतिक पवन आणि जैवऊर्जेच्या स्थापित क्षमतेच्या बाबतीतही भारत चौथ्या क्रमांकावर आहे, तर सौर स्थापित क्षमतेमध्ये जर्मनीच्या नंतर, पाचव्या क्रमांकावर आहे. गेल्या पाच वर्षांमध्ये (२०१७-२२), ६३ गिगावॅटची नवीकरणीय ऊर्जाक्षमता जोडली गेली आहे. जी त्या कालावधीत जागतिक स्तरावर तिसऱ्या क्रमांकावर होती.

**भारतीय
राज्यघटना व प्रशासन**

परिपूर्ण Revision Notes

**भारतीय
राज्यघटना व प्रशासन**

**परिपूर्ण
Revision
Notes**

BY RANJAN KOLAMBE

आणिजिनल पुस्तकावर आधारित ओणिजिनल नोट्स

वन लायनट

- एक डॉ. नईमा खातून : अलिगड मुस्लिम विद्यापीठाच्या कुलगुरुपदी १०० वर्षांत पहिल्यांदाच एका महिलेची निवड
- एक जवाहरलाल नेहरू विश्वविद्यालय (जेएनयू) की कुलपती : शांतिश्री डी पंडित.
- एक IPL मध्ये २०० विकेट घेणारा पहिला क्रिकेटर : युझवेंद्र चहल.
- एक अलीकडे गीता सभरवाल यांची इंडोनेशियामध्ये UNO च्या निवासी समन्वक म्हणून नियुक्ती झाली.
- एक नुकतीच भारताची प्रथम क्रमांकाची टेबल टेनिस पटू श्रीजा अकुला ठरली
- एक भारतातील इंटरनेट धारकांची संख्या ९४ कोटीवर पोहचली
- एक सेंग खिळलंग उत्सव : मेघालय
- एक भारत फ्रान्स देशासोबत गरुड नावाचा हवाई लष्करी सराव आयोजित करतो.
- एक तामिळनाडू राज्याने २०२३-२४ या आर्थिक वर्षात इलेक्ट्रॉनिक्स निर्यातीत अव्वल स्थान प्राप्त केले.
- एक पहिली व्यक्तीगत महासागर दशक परिषद २०२४ बार्सिलोना, स्पेन येथे आयोजित करण्यात आली होती.
- एक अलीकडे झालेल्या ATP बार्सिलोना ओपन टेनिस स्पर्धे चे एकेरीचे विजेतेपद : नॉर्वेच्या कॅस्पर रुडने.
- एक पहिली अंतरराष्ट्रीय इंद्रधनुष्य पर्यटन नेपाळ.
- एक राष्ट्रीय पंचायत राज दीन : २४ एप्रिल
- एक QS रॅंकिंग विद्यापीठ नवी दिल्ली भारतातील सर्वोत्कृष्ट विद्यापीठ ठरले आहे.
- एक जागतिक आरोग्य संघटनेच्या अहवालानुसार जगात सर्वाधिक हिपेटायटीसचे : चीन देशात (भारतचा क्रमांक : तिसरा)
- एक राष्ट्रीय सुरक्षित मातृत्व दिन : ११ एप्रिल
- एक लक्ष्मीपद्मध्ये शाखा उघडणारी HDFC ही पहिली खाजगी बँक ठरली आहे.
- एक खाजगी सावकार HDFC बँकने लक्ष्मीपद्मधील कावरती बेटावर शाखा उघडली.
- एक लक्ष्मीपर्यटन अधिकारी - इम्थियास मोहम्मद टी.बी.

- एक नवीन बंदरे, रस्ते आणि बीचफ्रंट सुविधांसह पायाभूत सुविधांमध्ये ३,६०० कोटी रुपयांची भरीव वाढ करण्यासाठी ही बेटे तयार आहेत.
- एक HDFC बँक/मुख्यालय: मुंबई
- एक स्थापना: ऑगस्ट १९९४
- एक CEO : शशिधर जगदीशन
- एक भारताचा पहिला खासगी हेरेगिरी उपग्रह अखेर लांच स्पेस-एक्सच्या मदतीने अमेरिकेतून झालं प्रक्षेपण
- एक टाटा सन्सच्या टाटा अँडब्लान्स सिस्टिम्स लिमिटेडने (TASL) एक खास हेरेगिरी उपग्रह तयार केला होता. (७ एप्रिल) या उपग्रहाचं यशस्वी लांचिंग पार पडलं.
- एक फ्लोरिडामधील केनेडी स्पेस सेंटरवरून हे प्रक्षेपण करण्यात आलं. यासाठी स्पेस एक्सच्या फाल्कन-९ रॉकेटची मदत घेण्यात आली. हा उपग्रह टाटाने सॅटेलॉजिक या कंपनीसोबत मिळून तयार केला आहे.
- एक TASL-1A हा भारतीय कंपनीने तयार केलेला पहिला खासगी हेरेगिरी उपग्रह आहे. या उपग्रहाला पृथ्वीच्या खालच्या कक्षेत प्रस्थापित करण्यात आलं.
- एक टाटाच्या कर्नाटकमधील वेंगंगल फॅसिलिटीमध्ये या सॅटेलाईटला असेम्बल करण्यात आलं होतं. हा उपग्रह हाय-रिझॉल्यूशन ऑप्टिकल सॅटेलाईट इमेजेस पुरवणार आहे.
- एक यामध्ये भरपूर कलेक्शन कपॅसिटी आणि लो-लेटन्सी हे दोन खास फीचर्स असणार आहेत. यामुळे पृथ्वीवरील अधिक अचूक, भरपूर आणि जलद डेटा मिळणं शक्य होणार आहे. **भारतीय सेनेला होणार फायदा**
- एक टाटाने दिलेल्या माहितीनुसार, भारतीय आर्मी ही त्यांची प्रमुख कस्टमर असणार आहे. या उपग्रहाने दिलेली माहिती भारतीय सैन्याला भरपूर फायद्याची ठरणार आहे. विशेषत: सीमा भागामधील रिअल टाईम फोटो मिळवण्यासाठी हा उपग्रह कामी येईल.
- एक इसीने यापूर्वी अशा प्रकारचे अनेक उपग्रह लांच केले आहेत. मात्र, भारतातील खासगी क्षेत्रातील हा पहिलाच उपग्रह आहे.
- एक अगदी ५० किलोपेक्षा कमी वजनाचा हा उपग्रह ०.७ ते ०.८ मीटर रिझॉल्यूशन देऊ शकतो. हे सॉफ्टवेअरच्या

मदतीने ०.५ ते ०.६ मीटरपर्यंत वाढवण्यात येईल.

- टाटाची स्पेस सेक्टरप्रति असलेली कमिटमेंट यातून दिसून येते. भारताच्या विविध सरकारी संस्थांनी यासाठी आमची भरपूर मदत केली; असंही कंपनीने स्पष्ट केलं.

महाराष्ट्रातील मिरजेत तयार होणाऱ्या सतार-तानपुराला GI टँग

- महाराष्ट्रातील सांगली जिल्ह्यातील मिरज या छोळ्याशा गावात बनवलेल्या सतार आणि तानपुरा यांना भौगोलिक संकेत (GI) टँगदेण्यात आला आहे.
- मिरजेत तयार होणाऱ्या सतार आणि तानपुरांसाठी लाकूड कर्नाटकातील जंगलातून खरेदी केले जाते.
- मिरजेतील सतार आणि तानपुरा बनवण्याची परंपरा ३०० वर्षांहून अधिक जुनी आहे.

भारतीय महिला हॉकी संघाचे प्रशिक्षक : हरेंद्र सिंग

- माजी भारतीय हॉकीपटू आणि द्रोणाचार्य पुरस्कार विजेते

भारतीय चित्रपट 'कान्स'च्या स्पर्धेत

- भारतीय चित्रपट दिग्दर्शक पायल कपाडिया यांच्या ऑल वुई इमॅजिन अॅज लाइट या चित्रपटाची अत्यंत प्रतिष्ठेच्या कान्स चित्रपट महोत्सवातील स्पर्धा विभागात निवड झाली आहे.
- ४० वर्षांनंतर भारतीय चित्रपटाला हा सन्मान मिळाला आहे. कपाडिया यांच्यासह ब्रिटिश भारतीय चित्रपट निर्माती संध्या सुरी यांचा संतोष हा चित्रपटही महोत्सवात दाखविण्यात येणार आहे.
- हा चित्रपट संयुक्त राष्ट्रांच्या संदर्भ विभागांतर्गत दाखविण्यात येणार आहे. कपाडिया यांचा ऑल वुई इमॅजिन अॅज लाइट हा चित्रपट मुख्य विभागांत दाखविण्यात येईल.

हरेंद्र सिंग यांची हॉकी इंडियाने वरिष्ठ राष्ट्रीय महिला हॉकी संघाच्या प्रशिक्षक पदी निवड केली आहे

- २०२८ च्या लॉस एंजेलिस ऑलिम्पिक पर्यंत हरेंद्र सिंग यांना वरिष्ठ राष्ट्रीय महिला हॉकी संघाचे प्रशिक्षक म्हणून नियुक्त केले जाईल.

भारतीय संघ पॉरिस ऑलिम्पिक २०२४ साठी पात्र ठरण्यात अपयशी ठरल्यानंतर गेल्या महिन्यात राष्ट्रीय महिला संघाच्या प्रशिक्षकपदाचा राजीनामा देणारी माजी डच हॉकीपटू जेनेके शॉपमन यांची जागा घेतील.

इस्तोच्या चांद्रयान - ३ टीमला जॉन एल. जॅक सिगर्ट ज्युनियर पुरस्कार

- पुरस्कार सुरुवात : २००४
- स्पेस फाऊंडेशन या यूएस स्थित ना-नफा संस्था स्पेस फाऊंडेशनद्वारे अंतराळ संशोधन आणि शोध क्षेत्रातील एखाद्या स्पेस एजन्सी, कंपनी किंवा संस्थांच्या संघाचा सन्मान करण्यासाठी हा पुरस्कार दिला जातो.

जॉन एल. 'जॅक' स्विगर्ट, जूनियर हे NASA अपोलो १३ मोहिमेचा भाग होते, जे ऑक्सिजन टाकी गळतीमुळे रद्द करण्यात आले आणि नासाने तिन्ही अंतराळवीरांना सुरक्षितपणे पृथ्वीवर परत केले आणले होते.

- २०२३ चा पुरस्कार : NASA च्या जेम्स वेब स्पेस टेलिस्कोप टीमला.

चांद्रयान-३ मिशन

- प्रक्षेपण दिनांक : ने १४ जुलै २०२३ रोजी आंध्र प्रदेशातील श्रीहरिकोटा येथून GSLV-Mark III (LVM-3) रॉकेटद्वारे
- २३ ऑगस्ट २०२३ रोजी लॅंडर चंद्राच्या दक्षिण ध्रुवावर यशस्वीरित्या उतरला. चंद्राच्या दक्षिण ध्रुवावर चंद्र मॉड्यूल उतरवणारा भारत हा जगातील पहिला देश ठरला.
- शिवशक्ती बिंदू: चांद्रयान-३ लॅंडर ज्या बिंदूवर उतरले त्या ठिकाणाला शिवशक्ती बिंदू असे नाव देण्यात आले.
- जगातील चौथा देश : अमेरिका, रशिया आणि चीननंतर चंद्रावर लॅंडिंग मोहीम यशस्वीपणे पूर्ण करणारा भारत हा जगातील चौथा देश ठरला आहे.
- स्थापना : १५ ऑगस्ट १९६९
- मुख्यालय : बैंगलुरु
- सध्या अध्यक्ष : एस.सोमनाथ

- ✓ पहिले अध्यक्ष : विक्रम साराभाई
- ✓ ISRO भारत सरकारच्या डिपार्टमेंट ऑफ स्पेस (DOS) अंतर्गत काम करते.
- ✓ विक्रम साराभाई हे इसोचे संस्थापक मानले जातात.
- ✓ आंतरराष्ट्रीय नाकोंटिक्स कंट्रोल बोर्ड च्या सदस्य पदी : जगजित पवाडिया.
- ✓ आशियाई विकास बँकने आर्थिक वर्ष २०२४-२५ साठी भारताच्या GDP वाढीचा दर ७% टक्के राहण्याचा अंदाज वर्तविला आहे.
- ✓ हूरून युनिकॉर्न इंडेक्स २०२४ नुसार अमेरीका देश प्रथम स्थानावर आहे भारत देश तीसन्या क्रमांकावर.
- ✓ देशात सलग ४ वेळा एक देश-एक निवडणूक झाल्या.
- ✓ १९५२ सालची निवडणूक
- ✓ १९५७ सालची निवडणूक
- ✓ १९६२ सालची निवडणूक
- ✓ १९६७ सालची निवडणूक

एक देश एक निवडणूक समित्या

- ✓ १९९९: न्या. बी. पी. जीवन यांच्या अध्यक्षतेखालील विधी आयोगाने मध्ये एक देश-एक निवडणुकीची शिफारस केली.
  - ✓ सुदर्शन नंचीअप्पन यांच्या नेतृत्वातील संसदीय समितीने ही संकल्पना २०१५ तत्त्वतः मान्य केली.
  - ✓ रामनाथ कोविंद समिती
गुप्त मतदान केव्हापासून?
  - ✓ देशांतर्गत सार्वत्रिक निवडणुकीतील गुप्त मतदान पद्धती सर्वप्रथम दक्षिण ऑस्ट्रेलियाने १९५६ मध्ये स्वीकारली.
  - ✓ अमेरिकेने ही पद्धत १८८४ नंतर स्वीकारली.
  - ✓ ही गुप्त मतदान पद्धती ऑस्ट्रेलियन मतदान पद्धती म्हणून ओळखली जाते.
  - ✓ किर्गिस्तान मध्ये सुरु असलेल्या आशियाई कुस्ती चॅम्पियनशिप २०२४ स्पर्धेत भारताचा कुस्ती पटू उदित ने रौप्य पदक जिंकले आहे
  - ✓ लिंडी कॅमरून यांची ब्रिटन देशाच्या भारतातील पहिल्या महिला उच्चायुक्त म्हणून नियुक्ती झाली आहे.
- जगातील सर्वात मोठा कॅमेरा

- ✓ युएसमधील ऊर्जा विभागा च्या राष्ट्रीय प्रवेगक प्रयोगशाळेतील शास्त्रज्ञ आणि अभियंते यांनी कॅमेरा पूर्ण केला आहे.
- ✓ हा जगातील सर्वात मोठा डिजिटल कॅमेरा आहे
- ✓ हा तब्बल ३ हजार २०० मेगापिक्सेल कॅमेरा आहे.
- ✓ हा कॅमेरा इतका शक्तिशाली आहे की तो २५ किमीमीटर लांबाची कोणतीही वस्तू टिपू शकतो.
- ✓ हा कॅमेरा चिली येथील रुबिन वेधशाळेतबसवण्यात येणार आहे.
- ✓ अंतराळ मोहिमेसाठी कॅमेराचा वापर
- ✓ गडद ऊर्जा आणि गडद पदार्थाच्या स्वरूपासह विश्वातील काही सर्वात मोठ्या रहस्यांना चांगल्या प्रकारे समजून घेण्यासाठी याचा चांगला वापर होणार आहे.
- ✓ डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा जगातील सर्वात उंच पुतळा
- ✓ मेड इन इंडिया च्या माध्यमातून हा पुतळा उभारण्यात आला
- ✓ ४०० टन स्टील वापरण्यात आले आहे.
- ✓ खर्च : ४०४.३५ कोटी रुपये
- ✓ एकूण परिसर : १८.८१ एकर अशा भव्य परिसरात
- ✓ उंची : ८५ फूट
- ✓ आंग्रे प्रदेश मुख्यमंत्री जगन मोहन रेड्डी यांच्या हस्ते काही महिन्यांपूर्वीच या पुतळ्याचे लोकार्पण करण्यात आले.
- ✓ या पुतळ्याला “स्टॅच्यू ऑफ सोशल जस्टिस” असे नाव देण्यात आले आहे.
- ✓ या पुतळ्याचा जगातील सर्वात उंच ५० पुतळ्यांच्या यादीत समावेश केला जाणार आहे.
- ✓ डिजिटल सेवा निर्यातीत भारताने चीनला मागे टाकले.
- ✓ WTO अहवालाचे प्रमुख निष्कर्ष
- ✓ जागतिक व्यापार संघटनेच्या (WTO) अहवालानुसार, २०२३ मध्ये चीनला मागे टाकून डिजिटल सेवांच्या निर्यातीत भारत आघाडीवर आहे.
- ✓ भारताची निर्यात २५७ अब्ज डॉलरपर्यंत पोहोचली आहे, जी मागील वर्षाच्या तुलनेत १७ टक्के वाढ दर्शवते.
- ✓ या वाढीने जर्मनी आणि चीनला मागे टाकले, जे प्रत्येकी फक्त ४ टक्के नोंदवले गेले.

WTO समजून घेऊ

- ✓ स्थापना : १ जानेवारी १९९५
- ✓ मुख्यालय : जिनेवा, स्विट्जरलैंड
- ✓ सध्या संचालक : ओकोन्जो-इवेला (पहली महिला व पहली अफ्रीकी)
- ✓ सदस्य देश : १६४ (अफगानिस्तान)
- ✓ मुख्य कार्य : आंतरराष्ट्रीय व्यापारासाठी नियमांची स्थापना आणि अंमलबजावणी करणे.
- ✓ नेपाळचा फलंदाज दीपेंद्र सिंग ऐरी याने जागतिक क्रिकेटमध्ये खळबळ उडवून दिली आहे.
- ✓ त्याने कतार विरुद्ध एसीसी पुरुष टी-२० इंटरनॅशनल प्रीमियर लीग कपमध्ये वादळी खेळी केली.
- ✓ या खेळादूने एका षटकात ६ चॅंडूत ६ षटकार मारून इतिहास रचला आहे.

या पूर्वी T - 20 मध्ये अशी कामगिरी :

- ✓ युवराज सिंग (२००७) इंग्लंड विरुद्ध
- ✓ किरॉन पोलार्डने (२०२१) श्रीलंका विरुद्ध
- ✓ डस्टलिक २०२४ युद्ध सराव : भारत आणि उझ्बेकिस्तान
- ✓ राष्ट्रीय शिक्षण धोरणानुसार नव्या पद्धतीने शिक्षण देण्यासोबतच नवे नेतृत्व घडवण्यासाठी प्रेरणा उत्सव राबविला जाणार आहे.

लता मंगेशकर पुरस्कार

- ✓ मास्टर दीनानाथ मंगेशकर यांचा ८२ व्या पुण्यतिथीनिमित्त आयोजित पुरस्कार सोहळा २४ एप्रिल रोजी पार पडणार आहे.

✓ सुरुवात : २०२२ पासून

✓ २०२२ : पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांना

✓ २०२३ : आशा भोसले यांना

✓ हा पुरस्कार दरवर्षी फक्त एकाच अशा व्यक्तीला दिला जातो की ज्याने आपल्या राष्ट्रासाठी, लोकांसाठी आणि समाजासाठी अतुलनीय, नेत्रदीपक आणि अनुकरणीय योगदान दिले आहे.

भारतीय रेल्वेला १७१ वर्षे पूर्ण!

- ✓ आशिया खंडातील सर्वात पहिली रेल्वे १६ एप्रिल १८५३ रोजी बोरीबंदर (सध्याचे) येथून ठाण्यापर्यंत धावली.
- ✓ या घटनेला १७१ वर्षे पूर्ण झाली असून, भारतीय रेल्वेचे

जाळे यशस्वीपणे विस्तृत होत आहे.

- ✓ 'सिंध', 'सुलतान' व 'साहेब' या नावाची तीन इंजिने जोडण्यात आली.
- ✓ बोरीबंदर ते ठाणे हे अंतर कापण्यासाठी ५७ मिनिटे लागली.
- ✓ पहिली रेल्वेगाडी चालवणारी ग्रेट इंडियन पेनिन्सुला रेल्वे १९०० मध्ये इंडियन मिडलॅंड रेल्वे कंपनीत विलीन झाली.
- ✓ १८ फेब्रुवारी २०१९ रोजी भारतीय रेल्वे 'वंदे भारत एक्स्प्रेस'च्या निर्माताने एका वेगव्या टप्प्यावर पोहचली.
- ✓ या दिवशी वाराणसी ते नवी दिल्लीदरम्यान देशातील पहिली 'वंदे भारत एक्स्प्रेस' धावली.
- ✓ जॉन डकर्स गर्डनर ग्लोबल हेल्थ अर्वॉर्ड २०२४
- ✓ डॉ. गगनदीप कांग यांना प्रतिष्ठित कॅनडामधील गर्डनर फाऊंडेशनद्वारे ग्लोबल हेल्थमधील जॉन डकर्स पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले आहे.
- ✓ हा पुरस्कार मिळवणारी ते पहिली भारतीय महिला आहे. रामनवमीला अयोध्येत रामललाला पहिला सूर्य टिळक लावण्यात आला.
- ✓ रामनवमीच्या दिवशी सूर्याची किरणे वैज्ञानिक आरशाद्वारे भगवान रामललाच्या डोक्यावर पाठवण्यात आली.
- ✓ यादरम्यान सुमारे ४ मिनिटे सूर्यकिरणांनी रामललाच्या कपाळाची शोभा वाढवली.
- ✓ शंखांचा आवाज, मंत्रोच्चार आणि पुरोहितांची उपस्थिती यामुळे सूर्य टिळकांचा सोहळा अधिकच प्रेक्षणीय झाला.
- ✓ सध्या भारताची लोकसंख्या : १४४ कोटी.
- ✓ अलीकडेच भारतातील पहिली संकरित खेळपट्टी धर्मशाला, हिमाचल प्रदेश.
- ✓ उत्तर - एसबीआय लाइफ इन्शुरन्स
- ✓ देशांतील मुलांना ट्रेनिंग आणि नोकरी देण्यासाठी केंद्र सरकारने स्वयं प्लस पोर्टल सूरू केले.
- ✓ अंतराळ क्षेत्रात १००% पर्यंत ला परवानगी देण्यासाठी सरकारने FEMA (Forein Exchange Management Act) मध्ये नियम अधिसूचित केले.
- ✓ अर्थ मंत्रालयाने जारी केलेल्या अधिसूचनेनुसार उपग्रह, डेटा उत्पादने, ग्राउंड सेगमेंट आणि वापरकर्ता विभाग यांच्या निर्मिती आणि ॲपरेशनसाठी १०० टक्के थेट परकीय गुंतवणुकीला परवानगी देण्यात आली आहे.

- ✓ त्यापैकी ७४ टके पर्यंत स्वयंचलित मार्गाने (Automatic) होईल आणि ७४ टक्क्यांहून अधिक गुंतवणुकीसाठी सरकारची परवानगी आवश्यक असेल.
- ✓ क्लाऊड सीडींग च्या परिणामामुळे दुबई शहरात मुसळधार पाऊस.
- ✓ कृत्रिम रित्या पाऊस पाडण्याच्या या पद्धतीत छोटी विमाने ढगांमध्ये जाऊन विशिष्ट प्रकारचे मीठ फवारतात. या मिठामुळे ढगांमध्ये पाणी निर्माण होऊन पाऊस कोसळतो.
- ✓ भारत स्वदेशी बुलेट ट्रेन वंदे भारत व्यासपीठ प्लॅटफॉर्मवर विकसित करेल.
- ✓ भारताची स्वदेशी बुलेट ट्रेन नॅशनल हाय-स्पीड रेल कॉर्पोरेशन लिमिटेड (NHSRCL) विकसित करणार.
- ✓ भारत सध्या जपान देशाच्या मदतीने बुलेट ट्रेन विकसित करत आहे.
- ✓ अलीकडे वाराणसी, उत्तर प्रदेश राज्यातील प्रसिद्ध तिरंगा बर्फीला टँग देण्यात आला.
- ✓ फायर डीटेक्सन सिस्टिम ही यंत्रणा असणारा पेंच व्याघ्र प्रकल्प देशातील एकमेव व्याघ्र प्रकल्प ठरणार.
- ✓ इस्टाईल ने इराण विरुद्ध सूरु असेलल्या युद्धाला (ऑपरेशनला) Iron Shield नाव दिले आहे.
- ✓ दूरदर्शनने आपला लोगो लाल ते भगवा असा बदलला.
- ✓ भारतीय दूरदर्शन म्हणून १५ सप्टेंबर १९५९ रोजी दूरदर्शन सुरु झाले. पूर्वी तो ऑल इंडिया रेडिओचा भाग होता.
- ✓ १९६५ मध्ये त्याचे दैनिक प्रसारण सुरु झाले. बातम्या येऊ लागल्या.

टपाला ने मतदान म्हणजे काय ?

- ✓ सरकारी अधिकारी किंवा कर्मचाऱ्यांना निवडणुकीच्या ड्यूटीमुळे मतदान करणे शक्य नसते.
- ✓ त्यामुळे त्यांना टपाल मतपत्रिकेद्वारे (पोस्टल बॅलेट) मतदान करण्याची सोय निवडणूक आयोगाने उपलब्ध करून दिली.
- ✓ गेली अनेक वर्षे ही पद्धत सुरु असून यामध्ये गोपनीयता पाळली जाते.

कुणाला अधिकार ?

- ✓ सरकारी कर्मचारी आणि त्यांचे कुटुंबीय
- ✓ लष्करातील जवान
- ✓ परदेशामधील दूतावासात काम करणारे कर्मचारी

- ✓ केंद्रीय दलांमधील सरकारी कर्मचारी.

ETPB म्हणजे काय ?

- ✓ या प्रक्रियेत इलेक्ट्रॉनिकली ट्रान्समिटेड पोस्टल बॅलेट (ETPB) या सेवेद्वारे मेलचा वापर करून सुद्धा मतदानाचा अधिकार बजावता येतो. मतदाराला ओटीपीच्या वापरातून मतदान करता येते.
- ✓ मतदानाच्या दिवशी इतरत्र काम करत आहेत म्हणून सरकारी अधिकारी, कर्मचाऱ्यांचा मतदानाचा अधिकार हिरावला जाऊ नये, यासाठी पोस्टल बॅलेटची व्यवस्था केली आहे.

मतदान शाईची वैशिष्ट्ये

- ✓ कर्नाटक राज्यातील म्हैसूर पॅट्स अँड वॉर्निश लि. कंपनीमार्फत बनवली जाते. निवडणूक विभागाच्या नॅशनल फिजिकल लॅबोरेटरी आणि नॅशनल रिसर्च डेव्हलपमेंट कॉर्पोरेशनच्या विशेष तज्ज्ञांच्या मार्गदर्शनाखाली केवळ मतदानासाठी ही शाई तयार करण्यात येते.
- ✓ या शाईमध्ये सिल्व्हर नायट्रेट या रसायनाचा वापर करण्यात येतो. त्यामुळे या निव्या रंगाच्या शाईला लकाकी प्राप्त होते. ही शाई पुसण्याचा प्रयत्न केल्यास बोटाला इजा होण्याची शक्यता असते.
- ✓ शाई पुसण्यासाठी कोणत्याही प्रकारचे साधन बाजारात उपलब्ध नसल्याचा प्रशासनाचा दावा आहे.
- ✓ ही कंपनी देशभर चालणाऱ्या मतदान प्रक्रियेसाठी शाईच्या कुप्या पुरविण्याचे काम करते. यंदाही या कंपनीने विविध राज्यांना लाखो कुप्या पाठविल्या आहेत.
- ✓ विशेष म्हणजे कर्नाटक सरकार १९६२ पासून देशभरातील निवडणुकीसाठी लागणाऱ्या शाईची निर्मिती करते.

यंदा साहित्य संमेलनाचा मांडव थेट दिल्लीत ?

- ↗ आगामी १८ व्या अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलनाचा मांडव थेट देशाच्या राजधानीत पडण्याची शक्यता आहे.
- ↗ दिल्लीतून एकाचवेळी दोन संस्थांची निमंत्रणे आली आहेत.
- ↗ १७ वे अखिल भारतीय मराठी साहित्य :
- ↗ अध्यक्ष : रवींद्र शोभणे
- ↗ ठिकाण : अमळनेर (जळगाव)
- ↗ दिनांक : २ ते ४ फेब्रुवारी २०२४
- ↗ भारत 'निर्भय' : संरक्षण संशोधन आणि विकास संघटनेतरफे (DRDO) ओडिशातील चांदीपूर येथे निर्भय क्रूझ क्षेपणास्त्राची चाचणी यशस्वी पार पडली आहे.
- ↗ 'निर्भय' मुळे संपूर्ण संपूर्ण पाकिस्तान टप्प्यात आले आहे.
- ↗ NSG चे नवीन DG : नलिन प्रभात
- ↗ भारताने अलीकडे ब्रह्मोस सुपरसॉनिक क्षेपणास्त्रांची पहिली खेप फिलीपिन्स देशाला सुपूर्द केली..
- ↗ ज्वालामुखीच्या उद्रेकामुळे चर्चेत आलेला माऊंट रुअंग पर्वत इंडोनेशिया देशात आहे.
- ↗ अमेरिका देशाने पहिल्यांदा अवकाशात युद्ध सराव मिशन विक्ट्रस हेज ची घोषणा केली
- ↗ India : the road to Renaissance A vision and agenda.
- ↗ पुस्तक : भिमेश्वर चल्ला
- ↗ News Week च्या मुख्यपृष्ठावर झाल्यानारे पंतप्रधान नरेंद्र मोदी हे इंदिरा गांधीनंतरचे दुसरे पंतप्रधान ठरले.
- ↗ एप्रिल १९६६ च्या अंकाच्या मुख्यपृष्ठावर माजी पंतप्रधान इंदिरा गांधीना स्थान देण्यात आले होते.
- ↗ IB च्या विशेष निर्देशक पदी : सपना तिवारी
- ↗ भारत पे च्या सीईओ पदी : नलिन नेगी
- ↗ अंतरीक्ष विज्ञानाच्या योगदानाबद्दल पी सुब्बाराव यांना आर्यभट्ट पुरस्कार देण्यात आला आहे.
- ↗ मोहम्मद सालेम यांच्या छायाचित्राला वर्ड प्रेस ऑफ द इयर २०२४ पुरस्कार मिळाला आहे.
- ↗ दीपिका सोरेंग हिला असुंता लाक्रा पुरस्कार मिळाला आहे. ती हॉकी खेळाशी संबंधित आहे.
- ↗ भारताचे आर्थिक वर्ष २०२३-२४ मध्ये प्रत्यक्ष निव्वळ कर

संकलन १९.५८ लाख कोटी वर पोहचले आहे.

- ↗ भारतीय नौदलातील महिला अधिकाऱ्यांची ऐतिहासिक महासागर मोहिम यशस्वीपणे पार पाढून तारिणी मायदेशी परतली.
- ↗ या मोहिमेचे नेतृत्व भारतीय नौदलाच्या महिला अधिकारी लेफ्टनंट कमांडर डिलना के. आणि लेफ्टनंट कमांडर रूपा ए. यांनी केले.
- ↗ अशी ऐतिहासिक मोहीम पूर्ण करणाऱ्या त्या भारतातील पहिल्या असल्यामुळे त्यांच्या या अद्वितीय प्रवासाचे महत्व विशेष आहे.
- ↗ या मोहिमेला २८ फेब्रुवारी २४ रोजी प्रसिद्ध नाविक आणि त्यांचे मार्गदर्शक कमांडर अभिलाष टॉमी (निवृत) यांनी गोव्यातून हिरवा झेंडा दाखवला.
- ↗ या अभियानाच्या माध्यमातून लैंगिक समानता आणि नौवहन क्षेत्रात महिला सक्षमीकरणाला चालना देण्याची भारतीय नौदलाची वचनबद्धता अधोरेखित होते.
- ↗ कॅंडिडेट बुद्धिबळ स्पर्धा जिंकणारा डी गुकेश हा दुसरा भारतीय बुद्धीबळ पृष्ठ ठरला आहे.
- ↗ कॅंडिडेट बुद्धिबळ स्पर्धा जिंकणारा सर्वांत युवा ग्रॅंडमास्टर.
- ↗ कॅंडिडेट्स बुद्धिबळ स्पर्धेत गुकेशचा ऐतिहासिक विजय.
- ↗ भारताचा सर्वांत युवा ग्रॅंडमास्टर.
- ↗ जगातला दुसरा सर्वांत युवा ग्रॅंडमास्टर.
- ↗ बुद्धिबळातील दुसरा सर्वांत युवा कॅंडिडेट.
- ↗ बुद्धिबळातील सर्वांत युवा कॅंडिडेट विजेता.
- ↗ आनंदला मागे टाकणारा पहिला भारतीय बुद्धिबळाच्या 'कॅंडिडेट्स'च्या महिलांच्या स्पर्धेत चीनची टॅन विजेती, हम्पी दुसऱ्या स्थानी
- ↗ 'कॅंडिडेट्स'च्या महिला विभागातही अखेरच्या फेरीपर्यंत चुरस पाहायला मिळाली. अखेर चीनच्या टॅन झोंगीने ९ गुणांसह जेतेपद मिळवले.
- ↗ भारताच्या कोनेरु हम्पी आणि आर. वैशाली यांनी मिळवलेले यशही खास ठरले.
- ↗ जागतिक पुस्तक दिन २३ एप्रिल
- ↗ २०२४ थीम : Read you way
- ↗ १०,००० मेगावॉट आप्पेशनल पोर्टफोलिओ ओलांडणारी पहिली अक्षय ऊर्जा कंपनी : अदानी ग्रीन

- ✓ अदानी ग्रीन एनर्जी लिमिटेड, भारतातील सर्वात मोठी आणि जगातील अग्रगण्य नवीकरणीय ऊर्जा कंपन्यांपैकी एक, नॅशनल ग्रीडला विश्वासार्ह, परवडणारी आणि स्वच्छ वीज प्रदान करून १०,००० मेगावाट (MW) ऑफशेनल पोर्टफोलिओचा विस्तार केला आहे.
  - ✓ अदानी समूहाचे अध्यक्ष : गौतम अदानी
  - ✓ भारतीय लष्कराने रशियन मॅन पोर्टेबल एअर डिफेन्स सिस्टीम इंग्ला-एस विकत घेतली.
  - ✓ भारतीय सेनेने रशियाकडून इंग्ला-एस मॅन पोर्टेबल एअर डिफेन्स सिस्टीम (MANPADS) विकत घेतली आहे ज्यामुळे त्यांची अतिशय शॉर्ट रेंज एअर डिफेन्स (VSHORAD) क्षमता वाढली आहे. ही प्रणाली जुन्या-१ प्रणालीची जागा घेईल.
  - युलिया नवलनाया यांना जर्मन लोकशाही पुरस्कार जाहीर.**
  - ✓ दिवंगत रशियन विरोधी कार्यकर्ते अलेक्सी नवलनी आणि त्यांची पत्नी युलिया नवलनाया यांना मीडिया स्वातंत्र्यासाठी अग्रगण्य जर्मन व्यासपीठावरून यावर्षी 'जर्मन लोकशाही पुरस्कार' देऊन गौरविण्यात येणार आहे.
  - ✓ पुरस्कार देणाऱ्या संस्था:- वाइमर मीडिया ग्रुप
  - ✓ मांटे कालों टेनिस स्पर्धेसाठी पात्र ठरलेला भारताचा ४२ वर्षातील पहिलाच टेनिसपटू : सुमीत नागल.
  - ✓ १९८२ मध्ये रमेश कृष्णन यांच्यानंतर क्ले कोर्ट स्पर्धेच्या मॉन्टे कालों मास्टर्सच्या मुख्य ड्रॉमध्ये स्थान मिळवणारा सुमित नागल हा पहिला भारतीय ठरला आहे.
  - ✓ सोळाव्या वित्त आयोगाच्या सदस्यपदी : अर्थतज्ज मनोज पांडा यांची नियुक्ती
- १६ वा केंद्रीय वित्त आयोग**
- ✓ कालावधी : २०२६ ते २०३१
  - ✓ अध्यक्ष : श्री. अरविंद पनगारिया
  - ✓ सचिव : रित्विक रंजन पांडेय
- ४ सदस्य**
१. मनोज पांडा
  २. अजय नारायण झा
  ३. एनी जॉर्ज
  ४. सौम्य क्रांती घोष
- ✓ १५ वें वित्त आयोग अध्यक्ष: एन.के.सिंह
  - ✓ १६ वें वित्त आयोगअध्यक्ष : नीति आयोग च्या माजी उपाध्यक्षश्री अरविंद पनगढिया.
  - ✓ भारताचा पहिला लष्करी दर्जाचा भूस्थानिक (Geospatial) उपग्रह -१ खाजगी क्षेत्राद्वारे प्रक्षेपित
  - ✓ हा एक पृथ्वी निरीक्षण उपग्रह आहे
  - ✓ Tata Advanced Systems Ltd (TASL) या TATA Sons च्या उपकंपनीने संपूर्णपणे खाजगी क्षेत्राद्वारे बांधलेला भारताचा पहिला लष्करी दर्जाचा भू-स्थानिक उपग्रह यशस्वीरित्या प्रक्षेपित केला आहे.
  - ✓ SpaceX च्या Falcon ९ रॉकेटचा वापर करून फ्लोरिडा, युनायटेड स्टेट्समधील केनेडी स्पेस सेंटरमधून TSAT-1 A हा प्रक्षेपित करण्यात आला.
  - ✓ २०२४च्या सार्वत्रिक निवडणुकांमध्ये तरुण मतदारांचा सहभाग वाढवण्यासाठी भारतीय निवडणूक आयोगातर्फे मोहीम.
  - ✓ टर्निंग १८ मोहीम : मोहिमेच्या माध्यमातून तरुण तसेच प्रथमच मतदान करणाऱ्यांना लोकशाहीच्या या उत्सवात सहभागी होण्यासाठी केले प्रेरित.
  - ✓ 'यू आर द बन' मोहीम : निवडणूक प्रक्रियेत सहभागी असलेल्या विविध घटकांच्या अमूल्य योगदान जाणून ते साजरा करणे हा या मोहिमेचा उद्देश आहे.
  - ✓ 'व्हेरीफाय बिफोर यू अॅम्प्लीफाय' उपक्रम : ऑनलाईन खोल्या बातम्या आणि चुकीची माहिती यांचा प्रसार रोखण्यासाठी, ईसीआयने 'व्हेरीफाय बिफोर यू अॅम्प्लीफाय' उपक्रम (पोस्ट से पहले पुष्टि) उपक्रम सुरु केला आहे.
- शांघाय कोऑपरेशन ऑर्गनायझेशन (SCO) सदस्य देशांची सुरक्षा परिषद संपन्न.**
- ✓ दिनांक : २ ते ३ एप्रिल २०२४
  - ✓ ठिकाण : अस्ताना, कझाकस्तान
  - ✓ भारताचे नेतृत्व : भारतीय शिष्टमंडळाचे नेतृत्व राष्ट्रीय सुरक्षा सल्लागार (NSA) अजित डोवाल यांनी केले.
  - ✓ २०२४ ची १९ वी वार्षिक बैठक आहे
- शांघाय कोऑपरेशन ऑर्गनायझेशन (SCO)**
- ✓ ही एक कायमस्वरूपी आंतरशासकीय आंतरराष्ट्रीय संस्था.
  - ✓ स्थापना : १५ जून २००१ रोजी शांघाय (चीन) येथे

- एक मुख्यालय : बीजिंग
संस्थापक सदस्य
  १. कझाकस्तान
  २. चीन
  ३. किर्गिस्तान
  ४. रशिया
  ५. ताजिकिस्तान
  ६. उझबेकिस्तान
- एक भारत आणि पाकिस्तान २०१७ मध्ये सदस्य झाले.
- एक सध्या SCO मध्ये ८ सदस्य आहेत.
- एक १७ सप्टेंबर २०२१ रोजी, इराण हा SCO चा पूर्ण सदस्य होईल अशी घोषणा करण्यात आली.
- मोहन यांनी भूतकाळात अनेक प्रतिष्ठित पदे भूषवली आहेत:
- एक आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधीच्या बोर्डावर कार्यकारी संचालक
- एक अर्थ मंत्रालयातील आर्थिक व्यवहार सचिव आणि मुख्य आर्थिक सल्लागार.
- एक उद्योग मंत्रालयातील आर्थिक सल्लागार
- एक भारतीय निवडणूक आयोगाचे युथ आयकॉन : आयुष्मान खुराना
- एक भारतीय निवडणूक आयोगाने बॉलिवूड अभिनेता आयुष्मान खुराना यांच्यावर मोठी जबाबदारी सोपवली आहे.
- एक अभिनेता आणि युथ आयकॉनने भारतीयांना आगामी लोकसभा निवडणुकीत २०२४ मध्ये मतदान करण्याचे आवाहन केले आहे.
- एक यापूर्वी अभिनेते राजकुमार राव यांना सुद्धा युथ आयकॉन म्हणून निवडणूक आयोगाने निवड केली होती.
- एक निवडणूक आयोग स्थापना २५ जानेवारी १९५०
- एक मुख्य निवडणूक आयुक्त : राजीव कुमार (२५ वे)
- एक राष्ट्रीय मतदार दिवस : २५ जानेवारी
- प्रा. मीना चरंदा यांना 'आंतरराष्ट्रीय संस्कृती पुरस्कार' २०२४
- एक प्राध्यापक चरणा यांना त्यांच्या शैक्षणिक आणि समाजसेवेच्या क्षेत्रातील उल्लेखनीय कार्याबदल हा सन्मान मिळाला आहे.
- एक सॅम पित्रोदा यांचे नवीन पुस्तक द आयडिया ऑफ डेमोक्रसी

प्रकाशित.

- एक प्रख्यात लेखक सॅम पित्रोदा यांनी द आयडिया ऑफ डेमोक्रसी नावाचे एक नवीन पुस्तक लिहिले आहे.
- एक जे भारत आणि अमेरिकेसारख्या देशांमध्ये लोकशाहीची सद्यस्थिती आणि तिच्या संभाव्य आव्हानांचा शोध घेते.
- एक भारताच्या तांत्रिक क्रांतीच्या विकासासाठी आणि जागतिक डिजिटल विभाजन कमी करण्याच्या त्यांच्या प्रयत्नांसाठी ते ओळखले जातात.
- देशात आता एक वाहन एक फास्टॅग**
- एक लागू : १ एप्रिल २०२४
- एक भारतीय राष्ट्रीय महामार्ग प्राधिकरण (NGAI) चा 'एक वाहन, एक फास्टॅग' हा नियम लागू झाला आहे.
- एक सध्या फास्टॅगद्वारे टोल भरला जातो.
- देशातील सर्वांत मोठ्या व्याघ्रप्रकल्पातून महामार्ग जाणार.**
- एक केंद्रीय वन्यजीव मंडळाने आंध्रप्रदेशातील नागार्जुनसागर श्रीशैलम व्याघ्रप्रकल्प आणि श्री व्यंकटेश्वर राष्ट्रीय उद्यान यांना जोडणाऱ्या वाघांच्या कॉरिडॉरमधून ४० हेक्टरपेक्षा अधिक वनजमीन वापरण्याचा प्रस्ताव दिला आहे.
- एक नागार्जुनसागर श्रीशैलम व्याघ्रप्रकल्प हा देशातील सर्वांत मोठा व्याघ्रप्रकल्प असून तो तीन हजार २९६.३१ चौरस किलोमीटर मध्ये पसरला आहे.
- एक हा व्याघ्रप्रकल्प तेलंगणातील अमराबाद व्याघ्रप्रकल्पाला लागून आहे.
- केंद्रीय आरोग्य मंत्रालयाने myCGHS iOS अॅप लाँच केले
- एक iOS साठी myCHS iOS अॅपचे उद्दिष्ट लाभार्थ्यासाठी आरोग्य सेवांमध्ये प्रवेश सुधारणे आहे, ज्यामध्ये इलेक्ट्रॉनिक हेल्थ रेकॉर्ड आणि ऑनलाइन अपॉइंटमेंट बुकिंग यांसारख्या वैशिष्ट्यांचा समावेश आहे.
- एक हे NIC हिमाचल प्रदेश आणि NIC हेल्थ टीमने विकसित केले आहे.
- एक अॅपमध्ये सुरक्षित २-घटक प्रमाणीकरण समाविष्ट आहे, विविध सेवा जसे की लॅंब अहवाल, औषध इतिहास आणि वेलनेस सेंटर स्थाने.
- हॉकी इंडिया अवार्ड्स २०२३

- ए) अशोक कुमार यांना वार्षिक पुरस्कारांमध्ये प्रतिष्ठित मेजर ध्यानचंद जीवनगौरव पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले.
  - ए) भारतीय हॉकी स्टार हार्दिक सिंग आणि सलीमा टेटे यांना अनुक्रमे पुरुष आणि महिला खेळाडू म्हणून घोषित करण्यात आले.
- नोबेल पारितोषिक विजेते डॅनियल काहनेमन यांचे निधन**
- ए) काहनेमन यांचा जन्म ५ मार्च १९३४ रोजी तेल अवीव येथे झाला.
  - ए) डॅनियल काहनेमन प्रसिद्ध इस्ट्रायली-अमेरिकन मानसशास्त्रज्ञ आणि नोबेल पारितोषिक विजेते होते.
  - ए) काहनेमन यांच्या संशोधनामुळे त्यांना २००२ मध्ये अर्थशास्त्रातील नोबेल पारितोषिक मिळाले.
- पहिला जागतिक असमानता संशोधन पुरस्कार**
- ए) बीना अग्रवाल आणि जेम्स बॉयस यांना पहिला ‘जागतिक असमानता संशोधन पुरस्कार’ प्रदान करण्यात आला.
  - ए) सामाजिक आणि पर्यावरणीय असमानता समजून घेण्यासाठी त्यांच्या महत्वपूर्ण योगदानासाठी पहिला ‘जागतिक असमानता संशोधन पुरस्कार’ प्रदान करण्यात आला आहे.
- पुरस्काराचे महत्त्व**
- ए) पुरस्कार विविध दृष्टीकोनातून आणि विषयांमधून जागतिक असमानता संबोधित करण्याचे महत्त्व ओळखतो.
  - ए) हे जगभरातील आर्थिक, सामाजिक आणि पर्यावरणीय असमानतेमुळे उद्भवलेल्या जटिल आव्हानांना समजून घेण्यासाठी आणि कमी करण्यासाठी सर्वसमावेशक संशोधन आणि सहयोगी प्रयत्नांची आवश्यकता अधोरेखित करते.
  - ए) या क्षेत्रातील उत्कृष्ट संशोधकांना सन्मानित करून, पुरस्काराचे उद्दिष्ट पुढील कार्यास प्रेरणा देणे आणि जागतिक असमानतेची सखोल समज वाढवणे, शेवटी प्रभावी उपाय आणि धोरणांच्या विकासास हातभार लावणे आहे.
  - ए) अलिकडच्या दशकांमध्ये, जागतिक असमानतेच्या अभ्यासात लक्षणीय वाढ झाली आहे.
  - ए) आर्थिक, सामाजिक आणि पर्यावरणीय असमानता जगभरातील मोठ्या दृश्यमानता आणि प्रभावासह व्यापक सैद्धांतिक आणि अनुभवजन्य संशोधनाचा विषय बनली आहे.

सक्षम अॅप

- ए) भारतीय निवडणूक आयोग दिव्यांग लोकांसाठी (PWD) सानुकूलित सेवा देऊन मतदार ओळख आणि नोंदणी प्रक्रिया सुलभ करण्यासाठी काम करत आहे.
- ए) या उपक्रमाचे उद्दिष्ट ८५ वर्षावरील मतदारांच्या आणि ४० टक्के बेंचमार्क अंपंगत्व असलेल्या व्यक्ती-अंपंग (PWDs) च्या गरजा पूर्ण करणे आहे, ज्यामुळे त्यांना घरच्या आरामात मतदान करता येईल.

सुविधा

१. प्रत्येक मतदान केंद्रावर स्वयंसेवक आणि व्हीलचेअरची व्यवस्था.
२. PWD आणि वृद्धांसाठी वाहतूक सुविधांची व्यवस्था ऑपरेशन संकल्प

- ए) या अंतर्गत अरबी समुद्र आणि एडनच्या आखातात भारतीय नौदलाची जहाजे तैनात करण्यात आली आहेत.
- ए) जेणेकरून या परिसरातून जाणाऱ्या खलाशी आणि मालवाहू जहाजांची सुरक्षा सुनिश्चित करण्यात येईल.

काही महत्वपूर्ण संशोधन प्रशिक्षण संस्था

१. आर्टी : अण्णाभाऊ साठे संशोधन आणि प्रशिक्षण संस्था
२. बार्टी : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर संशोधन व प्रशिक्षण संस्था
३. सारथी : छत्रपती शाह महाराज संशोधन व प्रशिक्षण संस्था
४. महाज्योती : महात्मा ज्योतिबा फुले संशोधन व प्रशिक्षण संस्था
५. अमृत : महाराष्ट्रसंशोधन व प्रशिक्षण प्रबोधिनी
६. मार्टी : मौलाना आझाद संशोधन प्रशिक्षण संस्था

- ए) सखी अॅप : विक्रम साराभाई स्पेस सेंटर (VSSC) ने गगनयान अंतराळ उड्डाण मोहिमेदरम्यान अंतराळवीरांना मदत करण्याच्या उद्देशाने सखी हे एक अद्भुत अॅप विकसित केले आहे.

- ए) सखी अॅप गगनयान अंतराळवीरांना तांत्रिक सहाय्य, आरोग्य सहाय्य करेल.

फीडर बेरूत २०२४

- ए) भारतीय टेबल टेनिसपटू श्रीजा अकुला हिने फीडर बेरूत २०२४ चे विजेतेपद पटकावले आहे.
- ए) श्रीजाने महिला एकेरीचे विजेतेपद लक्झेंबर्गच्या साराह डी

- नुट्रेला हरवून जिंकले.
- ✓ श्रीजा चे हे कारकीर्दीचे दुसरे एकेरी विजेतेपद होते.
  - ✓ टी २० क्रिकेट मध्ये १२ हजार धावांचा टप्पा पूर्ण करणारा पहिला भारतीय फलंदाज विराट कोहली
  - ✓ गुजरात राज्यात स्थापन करण्यात आलेल्या सुरत डायमंड बोर्स अध्यक्ष पदी : गोविंद ढोलकिया
  - ✓ पहिला जागतिक असमानता संशोधन पुरस्कार २०२४ : बिना अगरवाल आणि जेम्स बॉयस.
  - ✓ स्वित्झर्लंड येथील जिन्हिव्हा येथे होत असलेल्या आंतर संसदीय संघ परिषदेच्या बैठकीत भारताचे नेतृत्व : हरिवंश नारायण सिंह यांनी केले.
  - ✓ १४ व्या हॉफी इंडिया वरिष्ठ महिला राष्ट्रीय अंजिंक्यपद स्पर्धेचे विजेतेपद हरियाणा संघाने पटकावले.
  - ✓ जगातील सर्वात मोठ्या डॉल्फिन चा सांगाडा पेरु देशात सापडला आहे.
  - ✓ भारताचे चांद्रयान-३ यान चंद्राच्या दक्षिण ध्रुवावर ज्या ठिकाणी यशस्वी लँडिंग झाले. त्या ठिकाणाला शिवशक्ती नाव देण्याला आंतरराष्ट्रीय खगोलशास्त्रीय संघटनेनं मंजुरी दिली आहे.
  - ✓ इंडियन स्टील असोसिएशन च्या अध्यक्ष पदी नवीन जिंदल यांची नियुक्ती करण्यात आली आहे.
  - ✓ नुकतेच अमेरीका देशाच्या डॉक्टरांनी पहिल्यांदा मानवामध्ये डुकराच्या किडनीचे यशस्वी प्रत्यारोपण केले
  - ✓ आयरलैंड चे नवीन प्रधानमंत्री : साइमन हैरिस
  - ✓ यापूर्वीचे प्रधानमंत्री : लियो वराडकर
  - ✓ ग्याल्टसुएन जेत्सन पेमा वांगचुक मदर अऱ्ड चाइल्ड हॉस्पिटल या अत्याधुनिक रुग्णालयाचे उद्घाटन
  - ✓ भारत सरकारच्या सहाय्याने, भूतानची राजधानी थिम्पू येथे उभारण्यात आले.
  - ✓ दिनांक : २३ मार्च २०२४
  - ✓ उद्घाटन : पंतप्रधान यांच्या हस्ते
  - ✓ १५० खाटांचे हे रुग्णालय विकसित करण्यासाठी भारत सरकारने भूतानला दोन टप्प्यांत अर्थसाहाय्य केले आहे.
  - ✓ २०१९ मध्ये सुरु झालेले हे बांधकाम आता पूर्ण झाले.
  - ✓ नव्याने बांधण्यात आलेल्या या रुग्णालयामुळे भूतानमधील माता आणि बालकांसाठीच्या आरोग्य सेवांच्या दर्जात
- मोलाची भर पडली आहे .
- स्टार्ट - अप महाकुंभ चे उद्घाटन**
- ✓ स्टार्ट-अप महाकुंभचे उद्घाटन पंतप्रधान मोर्दींच्या हस्ते झाले
  - ✓ स्टार्ट-अप महाकुंभ, भारताच्या स्टार्टअप इकोसिस्टमचा प्रचार आणि उत्सव साजरा करण्यावर लक्ष केंद्रित करणारा एक प्रमुख कार्यक्रम, पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या हस्ते नवी दिल्लीतील भारत मंडपम येथे उद्घाटन करण्यात आले.
  - ✓ या कार्यक्रमात देशातील नाविन्यपूर्ण आणि स्टार्टअप संस्कृतीमधील उदयोन्मुख ट्रेंडचे प्रदर्शन करण्यात आले.
  - ✓ स्टार्टअप दिवस : १६ जनवरी
  - ✓ मुख्यमंत्री अरविंद केजरीवाल यांना कथित दारू धोरण घोटाळ्याशी संबंधित मनी लॉन्डिंग प्रकरणात अटक केली. **आम आदमीचे**
  - ✓ मुख्यमंत्री अरविंद केजरीवाल
  - ✓ उपमुख्यमंत्री मनीष सिसोदिया आणि
  - ✓ संजय सिंह यांना मनी लॉन्डिंग प्रकरणात अटक करण्यात आली असून ते सध्या न्यायालयीन कोठडीत आहेत.
- Directorate of Enforcement (ED)**
- ✓ स्थापना : १ मे १९५६
  - ✓ मुख्यालय : नवी दिल्ली
  - ✓ Directorate of Enforcement (ED) अंमलबजावणी संचालनालय ही एक बहु-अनुशासनात्मक संस्था आहे जी मनी लॉन्डिंग आणि परकीय चलन कायद्यांच्या उल्लंघनाच्या गुन्ह्यांचा तपास करते.
- ऑपरेशन इंद्रावती :**
- ✓ हैतीमधून भारतीय नागरिकांना बाहेर काढण्यासाठी अलीकडे भारताने राबवलेल्या ऑपरेशन चे नाव ऑपरेशन इंद्रावती आहे.
  - ✓ हिसांचार ग्रस्त हैतीमधून डोमिनिकन रिपब्लिक मध्ये अडकलेल्या भारतीयांना बाहेर काढण्यात आले
  - ✓ कॅरिबियन मध्ये हैती, सशस्त्र टोल्या रस्त्यावर आल्याने अराजकतेत उतरले आहे.
- भारताच्या बचाव मोहिमा**
1. ऑपरेशन गंगा : युक्रेन मधील भारतीयांना परत आणण्यासाठी
  2. ऑपरेशन देवी शक्ती : अफगाणिस्तान मधील भारतीयांना परत आणण्यासाठी

३. ऑपरेशन वंदे भारत : कोविड १९ मुळे परदेशात अडकलेल्या भारतीयांना परत आणण्यासाठी

४. ऑपरेशन समुद्र सेतू : कोविड १९ मुळे परदेशात अडकलेल्या भारतीयांना समुद्री मार्गाद्वारे परत आणण्यासाठी नौदलाचे मिशन.

५. ऑपरेशन कावेरी : सुदान मधील गृहयुद्धामुळे अडकलेल्या भारतीयांना परत आणण्यासाठी.

६. ऑपरेशन अजय : इसाएल मधून भारतीयांना परत आणण्यासाठी

७. ऑपरेशन राहत : येमेन देशातून भारतीयांना सुरक्षित परत आणले.

✓ इंटरनॅशनल टेलिकम्यूनिकेशन युनियनच्या डिजिटल बोर्डाच्या सहअध्यक्षपदी डॉ. नीरज मित्तल यांची

✓ भारतातील पहिले एकात्मिक तेल पाम प्रक्रिया युनिट अरुणाचल प्रदेश राज्यात सूरू करण्यात आले मोर्दीना भूतानचा सर्वोच्च नागरी सन्मान

✓ भूतानने भारताचे पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी ऑर्डर ऑफ द ड्रुक ग्यालपो (Order of the Druk Gyalpo) से देऊन सन्मानित केलं आहे.

पुण्यभूषण पुरस्कार २०२४

✓ महासंगणकाचे जनक आणि ज्येष्ठ संगणकशास्त्रज्ञ डॉ. विजय भटकर यांना

✓ पुरस्काराचे यंदाचे हे ३६ वे वर्ष आहे.

✓ गोंधळात टाकणारे - लक्षात ठेवा प्रश्न

✓ सुखोई फायटर जेट (Su-30MKI) ची पहिली महिला - अवनी चतुर्वेदी.

✓ राफेल विमान उडवणारी पहिली भारतीय महिला : शुभांगी सिंग.

✓ भारतीय नौदलाची प्रथम महिला पायलट : लेफ्टनंट शिवांगी.

✓ प्रजासत्ताक दिनाच्या परेड मध्ये भाग घेणारी भारतीय वायू सेनेची पहिली महिला पायलट - भावना कांत.

✓ इसोचं मोठं यश! २१व्या शतकातील पुष्पक विमानाची यशस्वी चाचणी

✓ इसोचे पुन: वापरता येण्याजोगे प्रक्षेपण वाहन पुष्पक

✓ दिनांक : २३ मार्च २०२४

ठिकाण : कर्नाटकातील चित्रदुर्ग येथील एरोनॉटिकल चाचणी दरम्यान यशस्वीरित्या धावपटूटीवर उतरले आहे.

☞ RLV LX-02 लॅंडिंग प्रयोग सुरु केल्याने, पुन्हा वापरण्यायोग्य लॉन्च व्हेईकल (RLV) टेक्नॉलॉजीच्या क्षेत्रात एक मोठा टप्पा गाठला गेला आहे.

हे आहे खास वैशिष्ट्य :

↗ पुष्टक हे पुन्हा वापरण्यायोग्य प्रक्षेपण करणारे विमान आहे. पंख असलेल्या विमानासारखे दिसणारे हे विमान आहे. ६.५ मीटर लांबीच्या या विमानाचे वजन १.७५ टन आहे.

अंतराळात प्रवेश किफायतशीर करण्यासाठी हे खूप प्रभावी पाऊल आहे.

↗ हे पुन्हा वापरता येण्याजोगे प्रक्षेपण वाहन आहे, ज्याचा वरचा भाग सर्वात महागड्या उपकरणांनी सुसज्ज आहे.

◀ याचं सर्वात मोठे वैशिष्ट्य म्हणजे हे अंतराळातील उपग्रहाला नंतर इंधन भरण्यासाठी किंवा दुरुस्तीसाठी परत आणण्यातही ते मदत करेल.

अंतराळ मोहिमा स्वस्त होतील.

पूर्वीचे नाव - बदललेली नावे

अहमदनगर जिल्हा : अहिल्यानगर

वेल्हे तालुका : राजगड

औरंगाबाद जिल्हा : छत्रपती संभाजीनगर

उस्मानाबाद जिल्हा : धाराशिव

अलाहाबाद : प्रयागराज

राजपथाचे : कर्तव्यपथ

~~१~~ फैजाबाद जिल्हा : अयो

गणावचे : गरुग्राम

फलदेई उत्सव • उत्तराखण्ड

उत्तर - बिहार

अमेरीका देश

कृत्रिम बुद्धिमत्तेवर चालणारा मानवी आकाराचा रोबट सदर केला आहे.

जागतिक आनंदा अहवाल २०२४ नुसार १४३ देशाच्या
यादीत भारताचा क्रमांक : १२६

मग्न हे चक्रावादळ आस्ट्रोलिया दशात

✓ तिसऱ्या लाक्षाही पारषदचे आयोजन : दक्षण कारया

PM सूरज पोर्टलच्या शुभारंभ

- ✓ दिनांक : १३मार्च २०२४
- ✓ सूरज पोर्टल : या पोर्टलच्या माध्यमातून वंचित समाजाच्या लोकांना आता थेट आर्थिक मदत देता येऊ शकते.
- ✓ देशभरातील ५२५ जिल्ह्यात ही सामाजिक सशक्तीकरण योजना राबविण्यात येत असून महाराष्ट्रातील ९ जिल्ह्यांचा या योजनेत प्रारंभिक स्तरावर समावेश करण्यात आला.
- ✓ दिव्यांग तिरंदाज आणि अर्जुन पुरस्कार विजेती शीतल देवी भारतीय निवडणूक आयोगाची राष्ट्रीय दिव्यांग आदर्श व्यक्तिमत्त्व म्हणून घोषित.
- ✓ मुख्य निवडणूक आयुक्त राजीव कुमार तसेच निवडणूक आयुक्त ज्ञानेश कुमार आणि सुखबीर सिंग संधू.
- ✓ वर्ष २०२२ मध्ये आंतरराष्ट्रीय दिव्यांग दिनाच्या पूर्वसंध्येला संयुक्त अरब अमिरातीमध्ये झालेल्या टी अंजिक्यपद करंडकावर भारतीय कर्णबधिर क्रिकेट संघटनेच्या संघाने नाव कोरले होते.
- ✓ स्पर्धा जिंकून देशाचे नाव उज्ज्वल केल्याबद्दल या संघाचे कौतुक करताना मुख्य निवडणूक आयुक्त राजीव कुमार यांनी त्यावेळी दिलेल्या वचनाची पूर्तता १६ मार्चच्या या सामन्याने झाली आहे.
- ✓ पॅरिस ऑलिंपिक्स मध्ये भारताचा ध्वजवाहक : अचंता शरथ कमल
- ✓ दोन वेळा कॉमनवेल्थ गेम्स चॅम्पियन आणि खेलरत्न पुरस्कार विजेता
- ✓ अनुभवी टेबल टेनिसपटू शरथ कमल आगामी पॅरिस २०२४ ऑलिम्पिकमध्ये भारताचा ध्वजवाहक असेल.
- ✓ भारतीय ऑलिम्पिक संघटनेने () याची घोषणा केली.
- ✓ स्पर्धा दिनांक : २६ जुलै ते ११ऑगस्ट २०२४
- ✓ ठिकाण : फ्रान्स, पॅरिस
- ✓ म्हैसूरमधील बीईएमएल येथे मुख्य रणगाड्यांसाठी भारतातील पहिल्या स्वदेशी बनावटीच्या १५०० एचपी इंजिनची घेण्यात आली पहिली चाचणी.
- ✓ नवी मुंबई महापालिकेच्या आयुक्तपदी : कैलास शिंदे
- ✓ मुंबई महापालिकेच्या आयुक्तपदी : भूषण गगराणी यांची
- ✓ अलीकडेच पीव्ही नरसिंह राव स्मृती पुरस्कार कोणाला : रतन टाटा यांना

✓ केके बिला फाऊंडेशनतर्फे देण्यात येणारा २०२३ या वर्षाचा सरस्वती सन्मान पुरस्कार प्रभा राव यांना त्यांच्या मल्याळम कादंबरी रौद्र सात्त्विकम.

✓ अलीकडेच अखिल भारतीय बुद्धिबळ महासंघाच्या अध्यक्षपदी : नितीन नारंग जगातील सर्वाधिक प्रदूषित 'शहरे'

१) बेगुसराय (भारत)

२) गुवाहाटी (भारत)

३) दिल्ली (भारत)

४) मुल्लनपूर (भारत)

जगातील सर्वाधिक प्रदूषित 'देश'

१) बांगलादेश ७९.९

२) पाकिस्तान

३) भारत

४) ताजिकिस्तान

✓ स्वित्जर्लंडमधील या संस्थेने २०२३ या वर्षात जागतिक स्तरावर हवेचा दर्जा कसा याबाबत संशोधन करून एक अहवाल तयार केला आहे.

पुण्यामध्ये आयोजित महाराष्ट्र संरक्षण प्रदर्शन २०२४

दिनांक : २४ ते २६ फेब्रुवारी २०२४

ठिकाण : मोशी, पुणे

✓ पुणे येथे आयोजित महाराष्ट्र (सूक्ष्म-लघु-मध्यम उद्योग) संरक्षण प्रदर्शना मध्ये सहभागी होण्यासाठी आणि आपल्या क्षमतांचे प्रदर्शन करण्यासाठी भारतीय हवाई दलाला आमंत्रित केले आहे.

✓ २७ फेब्रुवारी : मराठी भाषा गौरव दिन

✓ महाराष्ट्राचे ज्येष्ठ कवी विष्णू वामन शिरवाडकर उर्फ कुसुमाग्रज यांचा जन्मदिन.

✓ वनतारा : स्टार ऑफ द फॉरेस्ट

✓ ठिकाण : गुजरात (जामनगर)

✓ जागा : ३००० एकर जागेत पसरलेला प्रकल्प

✓ उद्देश : रिलायन्स इंडस्ट्रीज आणि रिलायन्स फाऊंडेशनने भारत आणि परदेशात जखमी, शोषित आणि धोक्यात आलेल्या प्राण्यांचे बचाव, उपचार, काळजी आणि पुनर्वसन करण्यासाठी वनतारा हा एक छत्र उपक्रम सुरु करण्याची घोषणा केली.

- ✓ वन्यजीव संरक्षण कायदा, १९७२ आणि मान्यता प्राणी संग्रहालय नियम, २००९ अंतर्गत दिलेल्या तरतुदीनुसार संबंधित राज्यांच्या मुख्य वन्यजीव वॉर्डन आणि केंद्रीय प्राणीसंग्रहालय प्राधिकरणाची पूर्वपरवानगी घेतल्यानंतर प्राणी आणले गेले.
- ✓ आर्थिक संकटाशी झुंजणारा पाकिस्तान पाण्यासाठी रावी नदी पाणी प्रवाह पूर्णपणे बंद.
- ✓ शाहपूर कंदी धरणाचे काम पूर्ण झाल्यानंतर रावी नदीच्या पाण्याचा पाकिस्तानकडे जाणारा प्रवाह पूर्णपणे थांबला आहे.
- ✓ यापूर्वी पाकिस्तानला देण्यात येणाऱ्या ११५० क्युसेक पाण्याचा आता जम्मू-काश्मीर क्षेत्राला फायदा होणार आहे
- ✓ शाहपूर कंदी बैरेज बांधल्यानंतर रावी नदीचे पाणी राखून ठेवण्याचा अधिकार भारताला आहे.
- ✓ पूर्वी हे पाणी लखनपूर धरणातून पाकिस्तानकडे जात असे, मात्र आता या पाण्याचा फायदा पंजाब आणि जम्मू-काश्मीरला मिळवणार आहे.
- ✓ शाहपूर कंदी बैरेज प्रकल्पाची पायाभरणी १९९५ मध्ये माजी पंतप्रधान पी.व्ही. नरसिंह राव यांनी केली होती.
- ✓ संत गाडगेबाबा ग्रामस्वच्छता अभियानात सिरेगावबांध ग्रामपंचायतीला राज्यस्तरीय पुरस्कार
- ✓ संत गाडगेबाबा ग्रामस्वच्छता अभियान सन २०१८-१९ अंतर्गत राबविण्यात आलेल्या राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज स्वच्छ ग्राम स्पर्धेच्या राज्यस्तरीय पुरस्कारासाठी गोंदिवा जिल्ह्यातील अर्जुनी मोरगाव तालुक्यातील सिरेगावबांध ग्रामपंचायत पात्र ठरली आहे.
- WTO मंत्रीस्तरीय परिषद**
- ✓ दिनांक २७ फेब्रुवारी २०२३
- ✓ ठिकाण : अबू धाबी, संयुक्त अरब अमिराती
- ✓ यंदाची : १३ वी
- ✓ थीम २०२४ : Mainstreaming Trade (मुख्य प्रवाहात व्यापार).
- ✓ WTO महासंचालक : डॉ. नोझी ओकोन्जो-इवेला
- ✓ भारताचे नवीन लोकपाल : अजय एम. खानविलकर
- ✓ जगाची पहिली 'वैदिक घड्याळ' : मध्य प्रदेश
- ✓ भारतातील पहिले 'गतिशक्ती रिसर्च चेअर' शिलांग
- ✓ संस्थेमध्ये स्थापन करण्यात आले.
- ✓ राज्याच्या मुख्य निवडणूक निर्णय अधिकारीपदी : एस. चौकलिंगम
- ✓ शून्य भेदभाव दिवस : १ मार्च खेलो इंडिया यूनिवर्सिटी गेम्स २०२४ :
- ✓ आवृत्ती : चौथी
- ✓ दिनांक : १९ ते २९ फेब्रुवारी २०२४
- ✓ ठिकाण : गुवाहाटी (आसाम)
- ✓ शुभंकर : अष्टलक्ष्मी (फुलपाखरू)
- ✓ खेळ प्रकार : एकूण २० प्रकार
- ✓ एकूण खेळाडू : ४५००
- ✓ यूनिवर्सिटी : २०० पेक्षा जास्त विद्यापीठांचा सहभाग सर्वात जास्त पारितोषिके मिळवणारी विद्यापीठे चंडीगढे विश्वविद्यालय ७१ पदके
- ✓ लवली प्रोफेशनल यूनिवर्सिटी ४२ पदके
- ✓ गुरु नानक देव विश्वविद्यालय ५१ पदके
- ✓ पंजाब यूनिवर्सिटी ४० पदके
- ✓ जैन विश्वविद्यालय, कर्नाटक २५ पदके
- ✓ हे लक्षात ठेवा "युथ गेम्स" आणि "युनिव्हर्सिटी गेम्स" वेगवेगळ्या आहेत.
- ✓ २०१८ मध्ये पहिल्यांदा खेलो इंडिया युथ गेम्स ची सुरक्षात झाली.
- ✓ २०२० मध्ये खेलो इंडिया युनिव्हर्सिटी गेम्सची सुरक्षा.
- ✓ भारताने मॉरिशसच्या आगालेगा बेटावर निर्माण केले हवाई तळ
- ✓ हा हवाई तळ ज्या बेटावर तयार करण्यात आली आहे, तो आगालेगा बेट मॉरिशसपासून ११०० किलोमीटर, तर मालदीवपासून २,५०० किलोमीटर दूर आहे.
- ✓ उद्घाटन : भारताचे पंतप्रधान नरेंद्र मोदी आणि मॉरिशसचे पंतप्रधान प्रविंद जगन्नाथ यांनी
- ✓ हा हवाई तळ भारताच्या मदतीने तयार करण्यात आली असून, तो भारताच्या सागरी सुरक्षेच्या दृष्टीने अत्यंत महत्वाची आहे.
- ✓ याद्वारे भारताला आता पश्चिम हिंद महासागरात आपली उपस्थिती सुनिश्चित करण्यास आणि चीनच्या विस्तारवादी धोरणाला शह देण्यास मदत होणार आहे.

- ✓ प्रो कबड्डी स्पर्धा २०२४ चा विजेता संघ : पुणेरी पलटण
- ✓ नुकत्याच प्रकाशित करण्यात आलेल्या अहवालानुसार मध्य प्रदेश राज्यात बिबट्यांची संख्या सर्वाधिक आहे.
- ✓ भारतीय निवडणूक आयोगाने शिक्षण मंत्रालयाच्या साथीने “माझे पहिले मत देशासाठी” ही मोहीम सुरु केली आहे.
- ✓ जागतिक बौद्धिक संपदा निर्देशांक २०२४ मध्ये भारत स्थान ४२
- ✓ बेसिक स्ट्रक्चर अँड रिपब्लिक या पुस्तकाचे लेखक : पी एस श्रीधरन पिल्लई भारतातील पहिली अंडरवॉटर मेट्रो.
- ✓ उद्घाटन : पंतप्रधान यांच्या हस्ते
- ✓ दिनांक : ६ मार्च २०२४
- ✓ पाण्याखालील मेट्रो बोगदा हुगळी नदीच्या पातळीपासून ३२ मीटर खाली धावेल. त्यामुळे लोकांचा येण्या-जाण्याचा वेळ कमी होईल.
- ✓ कोलकाता मेट्रोचा हावडा मैदान-एस्प्लेनेड मेट्रो बोगदा हा भारतातील हुगळी नदीखाली बांधलेला पहिला बोगदा आहे.
- ✓ हावडा मेट्रो स्टेशन हे भारतातील सर्वात खोल मेट्रो स्टेशन आहे.
- ✓ पंजाबच्या पहिल्या महिला मुख्यमंत्री : मरियम नवाज
- ✓ पंजाबच्या पहिल्या महिला मुख्यमंत्री म्हणून मरियम नवाज यांनी इतिहास रचला आहे.
- ✓ पहिल्या महिला स्नायपर : सुमन कुमारी
- ✓ भारतात एकूण अल्पसंख्याक समुदाय सहा आहेत.
- ✓ भारताची जन औषधी योजना स्वीकारणारा पहिला देश : मॉरिशस
- ✓ समुद्र लक्षण २०२४ हा युद्ध सराव भारत आणि मलेशिया देशात आयोजित करण्यात आला होता.
- ✓ सीमा सुरक्षा दलाच्या उपनिरीक्षक सुमन कुमारी यांनी इतिहास रचला आहे.
- ✓ सुमन कुमारी सीमा सुरक्षा दलाची पहिली महिला स्नायपर ठरली आहे.
- ✓ तिने अलीकडेच सेंट्रल स्कूल ऑफ वेपन्स अँड टॅक्टिक्स (CSWT) इंदूर येथे आठ आठवड्यांचा स्नायपर कोर्स पूर्ण केला.
- ✓ केरळ मधील शाळेत पाहिली शिक्षिका रुजू झाली आहे.

- असा उपक्रम राबविणारे केरळ हे देशातील पहिले राज्य बनले आहे.
- ✓ मोदी सरकारने सुरु केलेली ADITI योजना.
- ✓ संरक्षण तंत्रज्ञान क्षेत्रातील नवकल्पनांना प्रोत्साहन देण्यासाठी अदिती योजना तयार करण्यात आली आहे.
- ✓ या योजनेसाठी ७५० कोटी रुपयांचा निधी जाहीर करण्यात आला आहे.
- ✓ ही योजना संरक्षण तंत्रज्ञानातील संशोधन आणि विकासासाठी २५ कोटी रुपयांपर्यंतच्या अनुदानासह स्टार्ट अप्सना समर्थन देते.
- ✓ गर्भपाताला राज्यघटनेची मान्यता देणारा जगातील पहिला देश : फ्रांस
- ✓ मतदानाच्या बाजूने ७८० मते पडली, तर विरोधात केवळ ७२ मते पडली.
- फ्रान्स देशाबदल :**
- ✓ युरोपियन युनियनचा सदस्य आहे आणि त्याची राजधानी पॅरिस आहे.
- ✓ क्षेत्रफलाच्या दृष्टीने फ्रान्स हा युरोप खंडातील सर्वात मोठा देश आहे.
- ✓ फ्रान्सचे अध्यक्ष : इमॅन्युएल मॅक्रॉन
- ✓ पंतप्रधान : गॅब्रिएल अटल
- ✓ हिसार, हरियाणा : स्टेनलेस स्टील क्षेत्रात भारतातील पहिला ग्रीन हायझोजन प्लांट कोठे स्थापित करण्यात आला.
- ✓ NSSOच्या अहवालानुसार २०२३ वर्षात देशातील महिलांचा बेरोजगारी दर ३% किंती टक्के आहे.
- ✓ महाराष्ट्र राज्य हिंदी साहित्य अकादमीचा २०२३-२४ चा महाराष्ट्र अखिल भारतीय हिंदी सेवा पुरस्कार : उदयन मीमांसक
- ✓ मुंबईत धावणार भारतातील पहिली पॉड टॅक्सी वाहतूक सेवा..
- ✓ कुर्ला रेल्वे स्टेशन पासून ते बांद्रापर्यंत ही सेवा असेल
- ✓ एकूण ८.८ किलोमीटर लांबीचा हा मार्ग असेल
- ✓ पॉड टॅक्सी मध्ये एकूण सहा प्रवासी बसू शकतात या टॅक्सीचा सरासरी वेग हा ४० किमी असेल.
- ✓ ज्येष्ठ गायिका आशा भोसले यांच्या बेस्ट ऑफ अशा या फोटो बायोग्राफी पुस्तकाचे प्रकाशन अमित शहा हस्ते

करण्यात आले आहे.

- ✓ ज्येष्ठ गायिका आशा भोसले यांच्या बेस्ट ऑफ आशा या फोटो बायोग्राफी पुस्तकाचे नुकतेच प्रकाशन झाले. त्यामधील फोटो गौतम राजाध्यक्ष छायाचित्रकाराने काढले आहेत.
- ✓ जीएसटी विभागाच्या राज्य आणि केंद्रीय अंमलबजावणी प्रमुखाच्या पहिल्या राष्ट्रीय परिषदेचे आयोजन : दिल्ली
- ✓ केंद्रिय मंत्री ज्योतिरादित्य सिंधिया यांच्या हस्ते हिसार देशातील पहिल्या पोलाद क्षेत्रातील हरित हायड्रोजन संयंत्राचे उद्घाटन करण्यात आले आहे
- ✓ रिलायन्स उद्योग समूहाने गुजरात मधील जामनगर येथे वनतारा हे वन्यप्राण्यांचे भव्य बचाव व पुनर्वसन केंद्र उभारले आहे.
- ✓ इंदिरा गांधी प्यारी बहना निधी सन्मान योजना : हिमाचल प्रदेश
- ✓ देशातील पहिला सरकारी समर्थित ott platform केरळ राज्य सरकारने लाँच केला आहे.

आर. अश्विन चा पराक्रम

- ✓ १०० कसोटी सामन्यांमध्ये भारताचे प्रतिनिधित्व करणारा अश्विन हा १४ वा आणि एकूण ७७ वा क्रिकेटपूर्व ठरला आहे.
- ✓ ३७ वर्ष व १७२ दिवसांचा अश्विन हा १०० वी कसोटी खेळणारा सर्वात वयस्क भारतीय खेळाडू असेल.
- ✓ १००वी कसोटी इंग्लंडविरुद्ध खेळणारा आर. अश्विन हा पाचवा भारतीय ठरला आहे.

स्वीडन नाटो चा ३२ वा सदस्य

- ✓ वॉशिंग्टनमध्ये प्रवेश प्रक्रिया पूर्ण केल्यानंतर स्वीडन औपचारिकपणे नाटोचा ३२ वा सदस्य बनला.
- ✓ या पूर्वी फिनलंड २०२३ मध्ये सामील
- ✓ चक्षुडिजिटल प्लॅटफॉर्म : आर्थिक फसवणुकीपासून नागरिकांचे संरक्षण करण्यासाठी एक महत्वपूर्ण पाऊल म्हणून, भारत सरकारने चक्षु नावाचे डिजिटल प्लॅटफॉर्म सुरु केले आहे.
- ✓ दूरसंचार विभागाने विकसित केलेले, प्लॅटफॉर्म व्यक्तींना फसव्या कॉल्स आणि मजकूर संदेशांची तक्रार करण्यास सक्षम करते.

- ✓ जे अज्ञात गुन्हेगारांना लोकांची फसवणूक करण्यासाठी आणि त्यांचे पैसे लुबाडण्यासाठी तंत्रज्ञानाचा वापर करून त्यांच्याविरुद्ध मजबूत सुरक्षा प्रदान करतात.
- ✓ २०२४ वर्षाच्या अर्थ अवर इंडियासाठी सदिच्छादुत : पी. व्ही. सिंधू
- ✓ महाराष्ट्र राज्य प्रदूषण नियंत्रण मंडळाच्या अध्यक्षपदी : सिध्देश कदम
- ✓ जमु आणि काशमीर राज्यातील पर्यटन उद्योगाला चालना देण्यासाठी स्वदेश दर्शन आणि प्रसाद या योजना सुरु करण्यात आल्या आहेत.
- ✓ सरदार रमेशसिंग अरोरा हे पाकिस्तान देशाचे पहिले शिख मंत्री ठरले आहेत.
- ✓ भारताची अर्थव्यवस्था सध्या जगात पाचव्या क्रमांकाची अर्थव्यवस्था आहे.
- ✓ क्रिएट ऑन इंडिया मोहीम : पहिले राष्ट्रीय क्रियेटर्स अवार्ड २० प्रकारात २३ अवार्ड देण्यात आले
- ✓ राष्ट्रीय अनुसूचित जाती आयोगाच्या अध्यक्षपदी : किशोर मकवाना
- ✓ भारतीय पॅराओलिम्पिक समितीच्या अध्यक्षपदी : देवेंद्र झांजारिया.
- ✓ देशातील पहिला तांब्याने बनवलेला बापू टॉवर पटणा येथे बांधला गेला.
- ✓ बापू टॉवर महात्मा गांधींना समर्पित आहे आणि गर्दनीबाग, पाटणा येथे आहे.
- ✓ टॉवर १२० फूट उंच असून सहा मजली आहे.
- ✓ या टॉवरमध्ये अहमदाबादमध्ये तयार केलेल्या शिल्प आणि कलाकृतींसह गांधींच्या इतिहास आणि बिहारशी संबंधित प्रदर्शनाचा समावेश आहे.
- ✓ सुमारे ४५ कोटी रुपये खर्चून या टॉवरमध्ये गांधीजी आणि बिहारश्च्या इतिहासाशी संबंधित प्रदर्शनाचे आयोजन करण्यात आले आहे.
- ✓ 'भारत शक्ती' या तिन्ही सैन्यदलांच्या लष्करी सराव
- ✓ ठिकाण : राजस्थानातील पोखरण
- ✓ दिनांक : १२ मार्च २०२४
- ✓ मुख्य उद्देश : भारत शक्ती जमीन, हवाई, सागरी सायबर आणि अंतराळ क्षेत्रातील धोक्यांचा सामना करण्यासाठी

भारतीय सशस्त्र दलांच्या एकात्मिक परिचालन क्षमता प्रदर्शित करणाऱ्या वास्तववादी, समन्वयित, बहु-क्षेत्रीय परिचालनाला बळ देणे.

पीएम-सूरज पोर्टल

- ए) दिनांक : १३ मार्च २०२४.
- ए) पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या हस्ते प्रारंभ होणार.
- ए) पीएम सूरज ही महत्वाकांक्षी योजना देशभरातल्या ५२५ जिल्ह्यात राबवणार.
- ए) महाराष्ट्रातल्या ९ जिल्ह्यांचा या योजनेत समावेश.
- ए) अनुसूचित जाती, इतर मागासवर्ग (ओबीसी) व सफाई कर्मचाऱ्यांच्या पाल्यांकरीता शिक्षणाच्या प्रभावी सुविधा, शिष्यवृत्ती तसेच सिमांत वार्गाचे शैक्षणिक, आर्थिक व सामाजिक सशक्तीकरण व अल्प व्याजदरात कर्जाद्वारे आर्थिक सहाय्यता आदिंच्या प्रयोजनार्थ सामाजिक न्याय व सक्षमीकरण मंत्रालयाच्या माध्यमातून राष्ट्रव्यापी स्तरावर राबविण्यात येत आहे.
- ए) DRDO ने केले मिशन दिव्यास्त्र यशस्वी
- ए) दिनांक : ११ मार्च २०२४
- ए) ठिकाण : ओदिशातील डॉ.एपीजे अब्दुल कलाम बेटावरुन
- ए) संपूर्णपणे स्वदेशात निर्मित अग्नि-५ क्षेपणास्त्राने तंत्रज्ञानासह पहिले उड्हाण केले.

नवीन मुख्यमंत्री

- ए) हरियाणा : नायब सिंह सैनी
- ए) झारखंड : चंपाई सोरेन
- ए) तेलंगणा : रेवंत रेड्डी
- ए) मिज़ोरम : लालदुहोमा
- ए) छत्तीसगढ : विष्णुदेव साय
- ए) राजस्थान : भजनलाला शर्मा
- ए) मध्यप्रदेश : मोहन यादव
- महाराष्ट्र मंत्रिमंडळ निर्णय**
- ए) पुणे जिल्ह्यातील वेल्हे तालुक्याचे नाव राजगड करण्यास मान्यता.
- ए) अहमदनगर शहराचे नामकरण 'पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी नगर' करण्यास मान्यता.
- ए) कृष्णात खोत यांना रिंगण साठी साहित्य अकादमी पुरस्कार प्रदान.

ए) लेखक आणि कांदंबरीकार कृष्णात खोत यांना रिंगण कांदंबरीसाठी मराठी भाषेसाठी साहित्य अकादमी पुरस्कार प्रदान करण्यात आला.

- ए) ओडिशातील प्रख्यात साहित्यिक प्रतिभा राय यांच्या हस्ते पुरस्कार वितरण कार्यक्रम पार पडला.
  - ए) जगातील सर्वाधिक शस्त्रे खरेदी करणाऱ्या देशांच्या यादीत भारत देश प्रथम क्रमांकावर आहे
  - ए) महिला क्रिकेट प्रीमियर लीग मध्ये एका सामन्यात बळी घेणारी पहिली गोलंदाज : एलिस पेरी
  - ए) अग्नि ५ प्रकल्याच्या प्रमुख : शिना राणी
  - ए) स्वदेशी एव्हियोनिक्स प्रणाली आणि उच्च-अचूक सेन्सर पैकेजने सुसज्ज अग्नि-५ या एमआयआरव्ही तंत्रज्ञाने सुसज्ज असलेल्या क्षेपणास्त्राची यशस्वी चाचणी करण्यात आली.
  - ए) हे क्षेपणास्त्र तयार करण्यासाठी डीआरडीओच्या पथकाचे नेतृत्व क्षेपणास्त्र तज्ज आर. शीना राणी यांनी केले.
  - ए) तब्बल ६ हजार किलोमीटरपर्यंत मारा करणारे हे क्षेपणास्त्र भारताच्या जवळपास सर्व शेजारी देशांना आपल्या मान्याच्या टप्प्यात आणले आहे.
  - ए) मानव विकास निर्देशांक २०२२ मध्ये १९३ देशांच्या यादीत भारत देश १३४ व्याक्रमांकावर आहे.
- लांजात फणस संशोधन केंद्र स्थापणार**
- ए) रत्नागिरी जिल्ह्यातील लांजा तालुक्यात फणस संशोधन केंद्राची स्थापना करण्याचा निर्णय राज्य कृषी शिक्षण व संशोधन परिषदेच्या बैठकीत घेण्यात आला.
  - महाराष्ट्रातील प्रमुख कृषि संशोधन संस्था**
  - ए) मध्यवर्ती ऊस संशोधन केंद्र : पाडेगांव (सातारा)
  - ए) गवत संशोधन केंद्र : पालघर (ठाणे)
  - ए) नारळ संशोधन केंद्र : भाट्ये (रत्नागिरी)
  - ए) सुपारी संशोधन केंद्र : श्रीवर्धन (रायगड)
  - ए) काजू संशोधन केंद्र : वेंगुर्ला (सिंधुदुर्ग)
  - ए) केळी संशोधन केंद्र : यावल (जळगाव)
  - ए) हळद संशोधन केंद्र : डिग्रज (सांगली)
  - ए) राष्ट्रीय डाळिंब संशोधन केंद्र, हिरज : केगांव (सोलापूर)
  - ए) राष्ट्रीय कांदा-लसून संशोधन केंद्र : राजगुरुनगर (पुणे)
  - पी. व्ही. नरसिंह राव स्मृती पुरस्कार : रत्न टाटा
  - ए) पीव्ही नरसिंह राव स्मृती पुरस्कार भारताच्या माजी

पंतप्रधानांच्या नावावर आहे.

- ✓ समाजकल्याण आणि मानवतावादी कारणांसाठी असाधारण समर्पण दाखविणाऱ्या व्यक्तींसाठी हा पुरस्कार आहे.
- ✓ रतन टाटा यांना भारतातील दोन सर्वोच्च नागरी पुरस्कार देखील मिळाले आहेत:
- ✓ पद्मविभूषण (२००८)
- ✓ पद्मभूषण (२०००)
- ✓ पी. व्ही. नरसिंह राव यांना भारतरत्न : ९ फेब्रुवारी २०२४
- ✓ महाराष्ट्रातील नंदेड येथे राहणारी युक्ता बियाणी वयाच्या अवघ्या १९ व्या वर्षी पायलट बनली.
- ✓ भारतातील सर्वात कमी वयाची पायलट होण्याचा मान तिला मिळाला आहे.
- ✓ तिने २०० तास विमान उडवण्याचे प्रशिक्षण घेतले आहे. तिचे लहानपणापासून पायलट होण्याचे स्वप्न होते, १२ वी नंतर तिने ६ महिने मुंबईत प्रशिक्षण घेतले.

आमची मुलगी संकेतस्थळ

- ✓ गर्भलिंग निदान प्रतिबंध, लिंग गुणोत्तर प्रमाण वाढविण्यासाठी आणि स्त्रीप्रूप हत्या रोखण्यासाठी सार्वजनिक आरोग्य विभागाची संकेतस्थळ.
- ✓ रणजी ट्रॉफी २०२३-२४
- ✓ मुंबईने विदर्भाचा १६९ धावांनी पराभव करून विक्रमी ४२ व्यांदा रणजी करंडक स्पर्धेचे विजेतेपद पटकावले आहे.
- ✓ आवृत्ती : ८९ वी
- ✓ फायनल : मुंबई आणि विदर्भ यांच्यात (वानखेडे स्टेडियम, मुंबई)
- ✓ विजेता : मुंबई (४२वी वेळ) (कर्णधार: अंजिंक्य रहाणे)
- ✓ उपविजेता : विदर्भ (कर्णधार: अक्षय वाडकर)
- ✓ मालिकावीर : तनुष कोटियन (मुंबई)
- ✓ सामनावीर (अंतिम) : मुशीर खान (मुंबई)
- ✓ महिला प्रीमियर लीग २०२४ चा विजेता : रॅयल चॅलेंजर्स बंगलोर (RCP)
- ✓ रॅयल चॅलेंजर्स बंगलोर () या महिला संघाची कर्णधार : स्मृती मंधाना.
- ✓ महिला प्रीमियर लीग २०२४ चा उपविजेता संघ : दिल्ली कॅपिटल्स
- ✓ उत्तर : व्लादिमीर पुतिन

- ✓ मार्च २०२४ मध्ये पॅलेस्टाईनचे नवे पंतप्रधान : मोहम्मद मुस्तफा
- ✓ सर रिचर्ड हॅडली पदक जिंकणारा सर्वात तरुण क्रिकेटपटू : रचन रवींद्र परीक्षेच्या दृष्टीने अत्यंत महत्वाचे
- ✓ शिवांगी सिंग : नौदलाची पहिली महिला पायलट.
- ✓ सुरेखा यादव : देशातील पहिली वंदेभारत ट्रेन चालक.
- ✓ पूजा देवी : ची पहिली महिला बस चालक
- ✓ चंद्राणी मुर्मू : सर्वात तरुण खासदार
- ✓ संतश्री धुलिपडी : JNU च्या पहिल्या महिला कुलपती
- ✓ डॉ अलका मित्तल : ONGC च्या पहिल्या महिला अध्यक्षा
- ✓ राणी रामपाल : रायबरेली हॉकी स्टेडियमचे नाव
- ✓ अभिलाषा बराक या पहिल्या महिला लढाऊ विमानचालक
- ✓ सल्हुतुनु कुकुसे : नागालॅंडच्या पहिल्या महिला मंत्री
- ✓ जया वर्मा सिन्हा : रेल्वे बोर्डाच्या पहिल्या महिला अध्यक्षा
- ✓ मेघना अहलावत अध्यक्ष (भारतीय टेबल टेनिस इंदू मल्होत्रा : सर्वोच्च न्यायालयात न्यायाधीश (प्रथम वकील) बनल्या.
- ✓ सृष्टी गोस्वामी : एका दिवसासाठी मुख्यमंत्री (उत्तराखण्ड)
- ✓ भावना कांत : पहिली महिला फायटर पायलट
- ✓ अवनी चतुर्वेदी : पहिली महिला फायटर पायलट
- ✓ एमविरललक्ष्मी : पहिली महिला रुणवाहिका चालक
- ✓ माधवी पुरी बुच : सेबीच्या पहिल्या महिला अध्यक्षा
- ✓ ज्योती शर्मा : भारतीय लष्कराच्या पहिल्या महिला न्यायाधीश
- ✓ नुकत्याच जाहीर झालेल्या १८ व्या लोकसभेच्या निवडणुका ७ टप्प्यांत होणार.
- ✓ लोकसभा निवडणुकीकरिता महाराष्ट्रामध्ये प्रत्येक उमेदवाराला खर्चाची मर्यादा रु. ९५ लाख इतकी ठेवण्यात आलेली आहे.
- ✓ महाराष्ट्रातील विधानसभा निवडणुकीकरिता प्रत्येक उमेदवाराला खर्चाची मर्यादा रु. ४० लाख इतकी आहे.
- ✓ अलिकडेच छत्तीसगढ राज्याने कृषक उन्नती योजना लागू केली आहे.
- ✓ लोकसभा निवडणुकीत आचार संहिता भंगाच्या तक्रारी

तसेच गैरप्रकार रोखण्यासाठी केंद्रिय निवडणुक आयोगाने ॲप विकसित केले.

✓ भारतात नुकताच केरळ राज्यात Lyame disease चा पहिला रुण आढळला.

✓ अखिल भारतीय बुद्धिबळ महासंघाच्या अध्यक्षपदी : नितीन सारंग.

व्लादिमीर पुतिन रशियाचे पुन्हा राष्ट्राध्यक्ष

✓ व्लादिमीर पुतिन यांनी रशियाच्या अध्यक्षपदाच्या निवडणुकीत ८८ टक्के मतांनी विजय मिळवला आहे.

✓ या विजयानंतर पुतिन यांनी सलग पाचव्यांदा रशियाची सूत्रं हाती घेतली आहेत.

मोहम्मद मुस्तफा पॅलेस्टाईनचे नवे पंतप्रधान

✓ २०१४ मध्ये गाझाच्या पुनर्बाधणीत महत्वाची भूमिका बजावली मोहम्मद मुस्तफा पॅलेस्टाईनचे नवे पंतप्रधान झाले आहेत.

✓ राष्ट्राध्यक्ष महमूद अब्बास यांनी त्यांची नवे पंतप्रधान म्हणून नियुक्ती केली आहे.

डायना स्मृति पुरस्कार २०२४

✓ उदय भाटिया व मानसी गुप्ता डायना स्मृति पुरस्कार प्रदान करण्यात आला आहे.

✓ हा पुरस्कार मिळवणारे हे पहिले भारतीय आहेत.

✓ २०२४ साठी २० जणांना सन्मानित करण्यात आले आहे.

✓ दर २ वर्षांनी हा पुरस्कार जगातील तरुणांना त्यांच्या सामाजिक कार्यासाठी किंवा मानवतावादी सेवांसाठी दिला

✓ १८ वर्षीय उदय भाटिया यांनी स्थापन केलेल्या उदय इलेक्ट्रिकचे मुख्यालय दिल्लीत आहे आणि मानसी गुप्ता यांनी स्थापन केलेल्या ह्यूसोथेमाइंड फाउंडेशनचे मुख्यालय गुरुग्राममध्ये आहे.

✓ भारताचे माजी नौदलप्रमुख लक्ष्मीनारायण रामदास यांचे निधन झाले. ते भारताचे १३ वे नौदलप्रमुख होते.

✓ भारतीय निवडणूक आयोगाची राष्ट्रीय दिव्यांग आदर्श व्यक्तिमत्व म्हणुन शीतल देवी यांची नियुक्ती करण्यात आली आहे.

✓ प्रसार भारती च्या अध्यक्ष पदी नवनीत कुमार सहगल नियुक्ती करण्यात आली आहे.

✓ भारत आणि अमेरिका देशामध्ये १८ ते ३१ मार्च दरम्यान

टायगर विजय या संयुक्त सरावाचे आयोजन करण्यात आले.

✓ नुकतेच तेलंगणा राज्याच्या राज्यपाल तमिळसाई सौंदरराजन यांनी आपल्या पदाचा राजीनामा दिला आहे.

✓ भारत हा अमेरिकेला स्मार्ट फोन निर्यात करणारा तिसरा सर्वात मोठा देश बनला आहे

✓ जगातील पहिली AI प्रवक्ता : व्हिक्टोरिया शी (युक्रेन)

✓ भारतातील पहिला AI आधारित चित्रपट : IRAH

✓ भारतातील पहिली महिला AI शिक्षिका : इरिस

✓ भारतातील पहिली महिला AI सॉफ्टवेअर इंजिनिअर : देविका

✓ भारतातील पहिला AI पोलीस : के पी बोटला (PSI)

✓ भारतातील पहिली AI शाळा : शांतिगिरी विद्याभवन, केरळ

✓ भारताची पहिली AI सिटी : लखनऊ

MPSC | UPSC COMBINE

रोजच्या चालू घडामोडी सिरीज, PYQ सिरीज, सर्व विषयांच्या अॅनलाईन बॅचेस आणि मोफत टेस्ट सिरीजसाठी खालील QR Code स्कॅन करा.

Bhagirath IAS Academy
हे youtube चॅनेल आणि
BHAGIRATH IAS ACADEMY
हे ऑप्लिकेशन..

भगीरथ
IAS Academy
UPSC • MPSC
न हि जागत स्वरूप एविएशन विद्यालय !

भारतीय राज्यधटना व प्रशासन

परिपूर्ण **Revision Notes**

राजपत्रित नागरी सेवा पूर्व परीक्षा (राज्यसेवा/अमियांत्रिकी/कृषीसेवा/वनसेवा),
राज्यसेवा मुख्य परीक्षा, अराजपत्रित गट व थ के संयुक्त पूर्व व मुख्य परीक्षा
(PSI/STI/ASO/SR/II/EX.SI/TAX ASST/CLERK/TECH.ASST/AMVI)
तसेच इतर सर्व मरक्षसेवा परीक्षा व स्वार्थ परिक्षांकरिता उपयुक्त

UPSC / MPSC

भारतीय राज्यधटना व प्रशासन

परिपूर्ण

Revision Notes

By **RANJAN KOLAMBE**

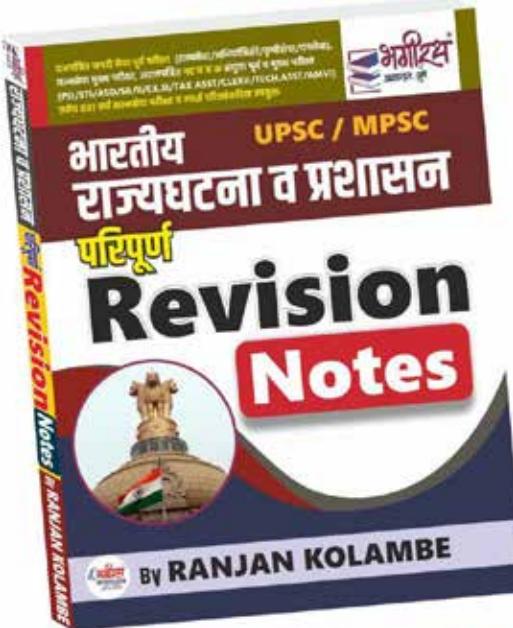
ओरिजिनल पुस्तकावर आधारित ओरिजिनल नोट्स

- भगीरथ 2023 चे दर्जेदार अंक -

भारतीय राज्यघटना व प्रशासन

परिपूर्ण **Revision Notes**

ओरिजिनल पुस्तकावर आधारित ओरिजिनल नोट्स

MPSC | UPSC | COMBINE

रोजच्या चालू घडामोडी सिरीज, PYQ सिरीज,
सर्व विषयांच्या ऑनलाईन बॅचेस आणि
मोफत टेस्ट सिरीजसाठी खालील QR Code स्कॅन करा.

Bhagirath IAS Academy
हे youtube चॅनेल आणि
BHAGIRATH IAS ACADEMY
हे अप्लिकेशन..

